

Torsdagen den 10 november
Kl. 14.30

*Meddelande om
dagens sammanträde*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Meddelande om dagens sammanträde

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att detta sammanträde avses fortsätta efter kl. 19.00 och att det inte kommer att göras något middagsuppehåll.

2 § Upplästes och lades till handlingarna följande från valprovsningsnämnden inkomna

Berättelse om granskning av bevis för riksdagsledamot och ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att Sven-Åke Nygårds (s), Bromma, utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 8 november 1988 sedan Monica Andersson (s) avsagt sig sitt uppdrag som riksdagsledamot. Till ersättare har utsetts Barbro Evermo Palmerlund, Bromma, Stig Gustafsson, Bromma, Margareta Persson, Bromma, Erkki Tammenoksa, Skärholmen, Gerd Engman, Bandhagen, Kent Carlsson, Bromma, Berit Bölander, Vällingby, Pierre Schori, Lidingö, och Sylvia Lindgren, Enskede (alla s).

Valprovsningsnämnden har denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 10 november 1988

Stig Nordlund

/Sven-Georg Grahn

Företogs val av ordförande, ersättare för ordföranden, sex ledamöter och sex suppleanter i valprövningsnämnden.

Tredje vice talmannen meddelade att valberedningen hade berett de på föredragningslistan upptagna valen och därvid enhälligt beslutat om gemensamma listor för valen av ledamöter och suppleanter i valprövningsnämnden. Även i övrigt förelåg enhälliga förslag. Förslagen framgick av en i kammaren utdelad promemoria.

Från valberedningen hade inkommit protokollsutdrag beträffande val av ordförande och ersättare för ordföranden samt de gemensamma listorna beträffande val av ledamöter och suppleanter.

Kammaren utsåg – för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum – till

ordförande i valprövningsnämnden
f.d. regeringsrådet Stig Nordlund

ersättare för ordföranden i valprövningsnämnden
ordföranden i arbetsdomstolen Olof Bergqvist

De avlämnade gemensamma listorna för val av ledamöter och suppleanter i valprövningsnämnden upplästes av tredje vice talmannen och godkändes av kammaren, varvid befanns att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på resp. lista, för tiden från valet till dess nytt val av valprövningsnämnd ägt rum utsetts till

ledamöter i valprövningsnämnden
Kurt Ove Johansson (s)
Sture Thun (s)
hovrättspresident Håkan Winberg
organisationssekreterare Ove Holmberg
Ylva Annerstedt (fp)
tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)

suppleanter i valprövningsnämnden
Mona Sahlin (s)
Sören Lekberg (s)
Birger Hagård (m)
organisationssekreterare Lars Pettersson
organisationschef Gunnar Bäckström
Bengt Kindbom (c)

4 § Utökning av antalet suppleanter i vissa utskott

Tredje vice talmannen meddelade att valberedningen enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag föreslagit att antalet suppleanter i utbildningsutskottet skulle utökas från 23 till 24, i utrikesutskottet från 22 till 23, i finans-, skatte-, försvars- och socialutskotten från 21 till 22, i konstitutions-, trafik-, jordbruks- och bostadsutskotten från 20 till 21 samt i socialförsäkringsutskottet från 19 till 20.

Kammaren biföll valberedningens förslag.

5 § Meddelande om val av ytterligare suppleanter i vissa utskott

Tredje vice talmannen meddelade att val av ytterligare suppleanter i utskott skulle ske vid morgondagens sammanträde.

6 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1988/89:57 till skatteutskottet

7 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1988/89:K2 och K3 till konstitutionsutskottet

8 § Svar på fråga 1988/89:114 om vapenhandeln med Singapore, m.m.

Anf. 2 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Per Gahrton har frågat mig om jag är beredd att åter stoppa all vapenexport och licensgivning till Singapore samt hur lång karenstiden bör vara innan Singapore efter ett förnyat stopp åter kan komma i fråga för sådan export.

Regeringen ingick i december 1987 en överenskommelse med Singapore rörande handeln med krigsmateriel. Överenskommelsen innebär bl.a. att endast det singaporianska försvarsministeriet får köpa svensk krigsmateriel samt att kraven på slutanvändarintyg skärps. Beslutet fattades sedan regeringen kommit till slutsatsen att Singapores regering inte kan lastas för de oegentligheter som har förekommit.

Sedan denna överenskommelse ingåtts, har ansökningar om utförseltillstånd till Singapore beviljats, dock tills vidare med undantag av ansökningar som gäller nya vapensystem från Bofors. Nya licensavtal och tillståndspliktiga förändringar i gamla licensavtal prövas på samma sätt som utförselansökningarna.

Massmedia har på senare tid innehållit uppgifter om påstådd vidareexport

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Utökning av antalet
suppleanter i vissa ut-
skott*

*Meddelande om val av
ytterligare suppleanter i
vissa utskott*

*Om vapenhandeln med
Singapore, m.m.*

Prot. 1988/89:21 från Singapore till Burma av svensk ammunition eller ammunition tillverkad
10 november 1988 i Singapore på svensk licens.

*Om vapenhandeln med
Singapore, m.m.*

Regeringen ser med allvar på alla uppgifter som kan tyda på att svensk krigsmateriellagstiftning har kringgåts. Stor möda läggs ner på att undersöka sådana uppgifter. Pressuppgifterna beträffande Burma är hittills helt obestyrkta.

Inga uppgifter har hittills framkommit som givit den svenska regeringen anledning att ändra den bedömning som gjordes när överenskommelsen med Singapores regering slöts förra året.

Då Per Gahrton, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav tredje vice talmannen att Birger Schlaug i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 3 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret. Statsrådet sade att regeringen har lagt ner stor möda. Jag skulle gärna vilja veta vad denna möda innebär. Är det möjligtvis så att ni är rädda att irritera handelsförbindelserna med Singapore, eller hur ligger det till?

Jag är klart bekymrad över svensk vapenexport som bara ökar och ökar. Tidigare har regeringen tvingats stoppa export till Singapore. I juni 1985 stoppades den. I oktober blev den fri igen i full skala. Karenstiden var inte speciellt lång. I april 1987 stoppades vapenexporten. I december var det dags igen för svensk vapenexport till Singapore i full skala. Karenstiden var sannerligen inte lång då heller.

Nu har vi en ny lag som innebär att den som bryter mot våra regler inte längre skall godkännas som mottagare av vapenexport. Jag vill fråga statsrådet: Om Singapore har brutit mot våra regler, är regeringen då beredd att stoppa vapenexporten till det landet? Hur lång blir karenstiden denna gång? Vad menas med stor möda? Vad har regeringen egentligen gjort för att luska reda på detta?

Jag vill ställa ännu en liten fråga: Anser inte ministern innerst inne att detta med svensk vapenexport är ett ganska stort hyckleri?

Anf. 4 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! När det gäller brott mot den svenska lagstiftningen på detta område skall vi hålla i minnet att det är de rättsvårdande myndigheterna som har ansvaret för att undersöka om det finns fog för de misstankar som förs fram. Regionåklagarmyndigheten i Linköping och tullverket har nyligen vidtagit vissa åtgärder mot FFV – två personer har meddelats misstanke om brott – och en förberedande undersökning har inletts. Men självfallet kan regeringen inte föregripa resultatet av en sådan utredning. Vi får emellertid se vad som kommer ut av detta.

Anf. 5 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Vad har regeringen då gjort i det konkreta fallet? Statsrådet sade i sitt svar att regeringen har lagt ned stor möda. Vad består denna möda av?

Vad är det egentligen som styr svensk vapenexport? För det första finns det ju en lag enligt vilken vapenexport egentligen är förbjuden. För det andra finns det även tillämpningsregler. För det tredje sker det en reell tillämpning. Varför finns dessa tre nivåer? Är det för att vi i Sverige utåt, internationellt, skall kunna visa upp vår fina lag? Varför hycklar man genom att ha dessa tre nivåer?

Jag anser att tillämpningsreglerna i alla fall bör ses över, och jag undrar också vad ni har gjort i det här konkreta fallet.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1988/89:140 om ubåtsexporten

Anf. 6 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat försvarsministern huruvida han är beredd att medverka till att Kockums Marine AB i Malmö även framöver, som fallet varit med Australienordern, kan exportera utbåtar och ubåtskunnande.

Arbetet inom regringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Svaret på Sten Anderssons fråga är ja. Som jag sade i mitt svar på en interpellation av Sten Andersson den 27 november 1987 har regeringen ingen invändning mot att Kockums Marine med beaktande av gällande regler för krigsmaterielexporten söker få ytterligare order på sina ubåtssystem.

Anf. 7 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är inte många regler som är heliga nu längre, men en finns kvar, nämligen den att vi i riksdagen tilltalar varandra med namn eller titel och inte med ordet du.

Anledningen till att jag ställde denna fråga, vilket kanske var litet onödigt, var att jag tidigare ställde en fråga till statsrådet Carlsson om huruvida han var beredd att medverka till att Kockums Marine i Malmö även framöver skulle kunna exportera ubåtar. Då valde statsrådet att inte svara på frågan, trots att han själv för ett år sedan mycket aktivt deltog i de här förhandlingarna. Det kanske var litet onödigt av mig att ta statsrådets tid i anspråk genom att ställa den här frågan, men om statsrådet Carlsson tidigare hade bekvämat sig till att svara hade jag inte behövt ställa den. Jag noterar emellertid att även fru Gradin framöver kommer att medverka till att Kockums Marine skall kunna sälja ubåtar och ubåtskunnande till andra länder.

Som en liten parentes vill jag nämna att Australien faktiskt inte är ett neutralt land, så det kanske kan bli någon intern kalabalik i det socialdemokratiska partiet framöver.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 8 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Bengt Harding Olson har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att säkra fortbeståndet för flyktingförläggningen i Tyringe.

Under de senaste tre åren har en kraftig ökning av antalet flyktingförläggningar skett. Det finns i dag ett sextiototal förläggningar. Orsaken till ökningen är dels att antalet asylsökande ökat kraftigt under de senaste åren, dels att kommunerna på grund av den rådande allmänna bostadsbristen inte ansett sig kunna ta emot alla dem som fått tillstånd att stanna i Sverige.

Regeringens målsättning är att åstadkomma en snabbare utflyttning av flyktingar till kommunerna. Med en kortare vistelsetid för asylsökande i förläggningarna bör också antalet förläggningar kunna reduceras. Detta är i hög grad angeläget. Förläggningsvistelsen måste göras så kort som möjligt.

Statens invandrarverk har nyligen tagit fram ett förslag till sin framtida fasta förläggningsorganisation. Härutöver kommer det att finnas behov av ett varierande antal tillfälliga förläggningar. Hur många tillfälliga förläggningar som kommer att behövas vid varje tidpunkt blir, som nu, beroende av antalet asylsökande och antalet tillgängliga kommunplatser.

Det är statens invandrarverk som har ansvaret för att bedriva förläggningsverksamheten. Hur många förläggningar som behövs och var dessa skall vara lokaliserade är en fråga som statens invandrarverk självständigt har att bedöma.

Anf. 9 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet så mycket för svaret. Jag noterar att flyktingförläggningar av alla sorter oavsett om de kallas för utredningsförläggningar, mottagningsförläggningar, slussförläggningar eller asylförläggningar är lika viktiga för en fungerande flyktingpolitik. Det är särskilt angeläget att dessa förläggningar finns i ett tillräckligt antal. Lika viktigt är det att de är väl spridda över landet. Dessutom är det angeläget att de flyktingar som vistas på dessa förläggningar inte bara får sitta där och passivt vänta på bättre tider.

I Tyringe i mitt hemlän finns det en förläggning som fungerar väl och som bedrivs i ambitiösa former. På den förläggningen är man nu orolig för framtiden. Det är mot den bakgrunden som jag har ställt min fråga. Har förläggningen och flyktingarna som befinner sig där någon framtid? På den frågan svarar statsrådet att det inte är hans problem utan invandrarverkets problem. Är det inte litet för enkelt att bolla över frågan på det sättet? Statsrådet står väl ändå över invandrarverket, eller skall jag tolka svaret helt kallt på det sättet att statsrådet inte intresserar sig för om flyktingförläggningen i Tyringe kommer att finnas kvar eller inte?

Anf. 10 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Det är självfallet mitt problem om det finns för få förläggningar. Men ett problem som i dag är ännu större är att det finns för få kommunplatser.

När det gäller vilka förläggningar som skall finnas och var de skall vara

lokaliserade så är det statens invandrarverk som skall göra den bedömningen. Jag utgår från att Bengt Harding Olson är beredd att respektera den arbetsfördelningen och att han inte menar att vi i regeringen skall fatta beslut om varje enskild förläggning.

Anf. 11 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Jo, statsrådet Andersson, jag är beredd att acceptera den arbetsfördelningen. Men jag hoppas också att statsrådet respekterar att det till syvende og sidst ändå är statsrådet som har det yttersta ansvaret.

Jag tycker i och för sig att det är en riktig beskrivning att vi har alldeles för få kommunplatser. Det får till följd att vi måste ha rejält med förläggningar så att flyktingarna har någonstans att vara tills de blir placerade ute i kommunerna. Det är oerhört angeläget att förläggningarna är spridda över landet, inte minst i Skåne, eftersom det faktiskt finns även en invandrarvänlig del av Skåne, vilken man skall vara rädd om.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1988/89:162 om möjligheterna till politisk asyl för sovjetmedborgare

Anf. 12 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Gullan Lindblad har frågat mig om det stämmer, som det sägs i massmedia, att det nu är betydligt svårare än tidigare för sovjetmedborgare att få politisk asyl i Sverige. Flera avvisningar och utvisningar skulle enligt massmedia ha skett. Gullan Lindblad har frågat om det förhåller sig så, och vilka skälen är för det.

Påståenden av den här typen är inte ovanliga. Det hävdas då att asylbedömningen av medborgare från något visst land har blivit restriktivare. Sådana påståenden bygger på den felaktiga föreställningen att asylsökande bedöms som grupp och inte som enskilda individer.

Till Sverige kommer asylsökande från ett mycket stort antal länder. Oberoende av varifrån de kommer behandlas alla på samma sätt. Varje ärende avgörs med hänsyn till de omständigheter som föreligger i det enskilda fallet. Besluten bygger således på en individuell bedömning. Detta är grundläggande för tillämpningen av utlänningslagstiftningen.

Enligt vad jag har låtit inhämta från statens invandrarverk, har verket under senare tid beslutat om avvisning eller utvisning av sovjetiska medborgare i ett tiotal fall. Inget av dessa ärenden har ännu avgjorts av regeringen.

Den senaste tidens utveckling i Sovjetunionen har inneburit att allt fler sovjetiska medborgare har tillåtits resa ut ur landet. Detta är i sig positivt men kan inte få föra med sig att kriterierna för att få uppehållstillstånd i Sverige för sovjetiska medborgare ändras.

Anf. 13 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka invandrarministern för svaret, som åtminstone delvis har lugnat mig. Trots att jag väl känner till utlänningsla-

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om rätten för flyktingar att få förenas med sina anhöriga

gens bestämmelser blev jag något förskräckt – vilket jag nog inte var ensam om – när jag läste artikeln och hörde i massmedia att det skulle ha blivit en betydligt hårdare syn på avhoppare från Sovjet.

Det vore litet väl naivt av en tjänsteman vid invandrarverket att generellt säga att vi har sett att det sovjetiska samhället har liberaliserats på många områden och att man därmed skulle kunna avvisa och utvisa flera. Glasnost och Perestrojka till trots så vet vi att Sovjetsamhället sannerligen inte ser med blida ögon på att någon hoppar av därifrån. Någon Sovjetmedborgare lär också ha sagt: Vad är Glasnost och Perestrojka? Det är nog någonting för TV. Vi har då ingenting märkt.

Jag tror därför att vi skall vara ganska försiktiga med att dra alltför långtgående slutsatser av dessa uttryck. Såvitt jag förstått så kommer invandrarministern också att se på varje enskilt ärende för sig. Jag hoppas att han gör det med restriktivitet.

Vet vi något om vilka människor det är som har hoppat av? Är det t.ex. sovjetiska judar? Jag hörde av svenska parlamentariker som har besökt Sovjet att judarna där t.o.m. i Glasnosts och Perestrojkas dagar upplever en hårdare attityd och ännu mer krångel och byråkrati än tidigare. Det är väl tyvärr så att man i Sovjetsamhället gärna söker syndabockar. Gäller det även sovjetiska judar har vi all anledning att verkligen se upp med sådana här tankegångar om att systemet skulle ha blivit något liberalare. Jag ställer dock min förhoppning till att invandrarministern ser restriktivt på detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1988/89:195 om rätten för flyktingar att få förenas med sina anhöriga

Anf. 14 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Ulla Orring har frågat mig vilken åtgärd jag är beredd att vidta för att åstadkomma en mer generös tolkning av lagen vad gäller möjligheten särskilt för äldre flyktingar som kommer till Sverige att få förenas med sina anhöriga i vårt land.

Det finns inga internationella överenskommelser som närmare reglerar vilken krets av familjemedlemmar som skall få förena sig med anhöriga i ett annat land. De flesta invandrarländer tillämpar i likhet med Sverige sitt eget familjebegrepp. Tolknningen av familjebegreppet skiljer sig avsevärt mellan olika länder beroende på kulturell bakgrund och sedvänjor.

I Sverige liksom i västvärlden i övrigt hänförs till familjen i regel endast make/maka och minderåriga barn. Här liksom i de flesta andra länder finns dock vissa möjligheter för föräldrar att återförenas med vuxna barn. Under det senaste decenniet har det också skett en viss utvidgning av kretsen av anhöriga som tillåts komma till Sverige för bosättning.

Vad särskilt gäller flyktingar som vistas här vill jag nämna följande. En flykting kan ju inte på samma sätt som andra invandrare besöka eller ta emot besök av sina släktingar eller på annat sätt hålla kontakten med dem. Av det skälet har anhöriga till flyktingar i större utsträckning än andra givits möjlighet att få bosätta sig här.

Frågan om att generellt utvidga familjebegreppet i samband med invandring till Sverige har tidigare behandlats i riksdagen. I den av riksdagen antagna propositionen 1983/84:144 om invandrings- och flyktingpolitiken underströk min företrädare Anita Gradin att någon generell utvidgning av anhöriginvandringen inte kunde komma i fråga. Den mångfasetterade tillståndspraxis som tillämpades gav enligt hennes mening förhållandevis goda möjligheter för anhöriga till dem som är bosatta här att förenas med dem som bor i vårt land.

Jag delar den bedömning som kom till uttryck i den av riksdagen antagna propositionen och har inte för avsikt att vidta några särskilda åtgärder i frågan.

Anf. 15 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka invandrarministern för svaret.

Bakgrunden till min fråga är ett både för mig och för invandrarministern ganska aktuellt fall. Det handlar om en sextonioårig chilenska, Amancia Toro. Hon saknar närmare anhöriga i sitt gamla hemland Chile, men har kommit hit till Sverige. Hon bor nu hos sina döttrar som har utvandrat från Chile. De är numera svenska medborgare och bosatta i Umeå, där Amancia sedan två år tillbaka har fått en fristad.

Om hon nu utvisas kommer hon tillbaka till ett land där hon saknar närmare anhöriga. Majoriteten av hennes familj finns i Sverige. En son har flytt till Argentina. Hon har en dotter kvar i Chile, som är schizofren. Mannen är sedan många år tillbaka borta från hennes liv.

Jag anser att detta fall måste bedömas utifrån rent humanitära grunder. Den svenska lagen kan inte få fungera så inhumant. Invandrarministern hänvisade själv till den tidigare propositionen från 1983/84. I fråga om anhöriginvandring sägs det där att en viss uppmjukning kan komma till stånd. Det står också att det är angeläget att undvika beslut som framstår som stötande för den allmänna rättskänslan eller för humanitetens krav.

Hela Ålidhems församling i Umeå har engagerat sig i frågan. Det handlar om en gammal och av ödet, milt sagt, hårt drabbad medmänniska. Det handlar om en medsyster, och det handlar om de mänskliga rättigheterna.

Vill invandrarministern vidta humanitära åtgärder eller på annat sätt medverka till att en generös tolkning av lagen kan komma till stånd? Statsrådet ansvarar för flyktingpolitiken.

Anf. 16 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Att jag har ansvaret för flyktingpolitiken har jag nog lagt märke till.

Ulla Orring har ställt en generell fråga om anhöriginvandring, och hon har fått ett ganska utförligt svar. Nu försöker Ulla Orring föra en diskussion kring ett enskilt ärende som för närvarande inte är föremål för behandling i regeringskansliet.

Ärendet avgjordes i februari i år på de grunder som redovisades. Därefter har ärendet prövats hos invandrarverket. Man bedömde där att de humanitära skälen inte var av den styrkan att det fanns anledning att göra undantag ifrån de generella bestämmelser som gäller beträffande anhöriginvandring.

Jag noterar att i den debatt som har förts i det enskilda ärendet har en rad sakfel förekommit i massmedia. Ulla Orring gör sig också skyldig till sådana och till en vidarespridning av felaktig information.

Dess värre har jag inte möjlighet att diskutera detta fall. Jag vill än en gång säga att ärendet inte är föremål för behandling i regeringskansliet. Jag har för närvarande inga möjligheter att ingripa vad gäller beslutet i denna fråga.

Anf. 17 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag vet att invandrarministern inte kan gå in på enskilda fall. På det bestämdaste vill jag dock tillbakavisa påståendet att det skulle finnas sakfel i den föredragning jag har gjort beträffande detta enskilda fall. Det är inte så. Det är fakta, och det är sanning. Ytterligare information har framkommit som styrker min propå och uppfattningen att denna sextionio-åriga kvinna borde få stanna kvar i Sverige.

Regeringens proposition har jag tolkat på det sättet att det skulle vara angeläget att undvika beslut som framstår som stötande för den allmänna rättskänslan. Det är den frågan som jag har velat ta upp, och som jag har velat exemplifiera just med detta enskilda fall. Det är stötande för den allmänna rättskänslan om gamla människor skickas kors och tvärs över jorden, samtidigt som de också förlorar kontakten med sina anhöriga.

Anf. 18 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Ulla Orring säger nu att hon vet att jag inte har möjlighet att diskutera enskilda fall och inte kan ingripa i detta fall. Då begriper jag inte varför Ulla Orring utnyttjar riksdagens talarstol för att provocera fram en debatt i ett enskilt fall som hon vet att jag inte kan föra här.

Man kan gagna flyktingpolitiken mycket bättre genom att föra diskussionen i form av en dialog. Ulla Orring och andra är välkomna till den dialogen med oss i arbetsmarknadsdepartementet, för att närmare få information om vad som gäller beträffande vår utlänningslagstiftning och så långt det är möjligt vad som gäller i enskilda fall.

Anf. 19 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag förstår att statsrådet Andersson känner sig irriterad av den här frågan. Den måste störa hans humanitära inställning till flyktingpolitiken och till åtgärder för att åstadkomma en mer humanitär flyktingpolitik.

Jag vill med kraft hävda att det är viktigt att vi riksdagsledamöter kan ställa frågor och då exemplifiera med enskilda fall – det tror jag är mycket viktigt för den svenska demokratin. Det är också viktigt för flyktingpolitiken, om Sverige skall kunna framstå som ett flyktingvänligt land.

Anf. 20 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar till orda ytterligare en gång. Men jag vill tacka Ulla Orring för att hon erkänner att jag har en humanitär känsla och arbetar utifrån den utgångspunkten med de här frågorna.

Men hennes försök att föra en diskussion kring detta fall och framställa det som ett övergrepp mot de humanitära aspekterna kan jag inte uppfatta som ett uttryck för att hon verkligen ser seriöst på behandlingen av flyktingärenden.

den, som ofta handlar om svåra avgöranden. Menar verkligen Ulla Orring att det gagnar flyktingpolitiken att försöka föra in enskilda fall i diskussionen här i kammaren? Jag menar det inte.

Anf. 21 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! På den punkten har vi inte samma åsikt. Jag anser att det i en humanitär flyktingpolitik ingår att på allt sätt hjälpa en flykting som ansöker om att få stanna i vårt land att också få göra det. Jag och mitt parti anser att det skall vara grunden för vår flyktingpolitik.

I detta ingår också att exemplifiera med enskilda fall. Men jag vet att detta framstår som irriterande för statsrådet Andersson, och jag förlåter honom för den irritationen. Jag vill dock se till saken och hjälpa den här människan, så att hon kan få stanna i Sverige.

Anf. 22 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Jag vill än en gång ta tillfället i akt att säga att Sverige aldrig under efterkrigstiden har tagit emot så många flyktingar som vi gör nu och har gjort under de allra senaste åren. Vi för alltså en mycket omfattande och generös flyktingpolitik.

Ett stort antal av dem som får uppehållstillstånd får det av humanitära skäl. Det rör sig om ungefär en femtedel. Men Ulla Orring måste inse att det handlar om mycket svåra gränsdragningar i många enskilda ärenden.

I det här fallet föll ärendet utanför ramen för den praxis som gäller, när regeringen handlade ärendet i februari i år. Därefter har invandrarverket prövat ärendet och funnit att det inte fanns anledning till bifall. Jag har ingen möjlighet att här göra något uttalande i det enskilda fallet. Det vill jag gärna upprepa än en gång – för att dämpa och motverka den missledande information som nu sprids i de gemensamma hembygder som Ulla Orring och jag har.

Anf. 23 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag hävdar fortfarande att det inte är missledande information som sprids utan faktiska kunskaper. Jag vill också påminna statsrådet om att när man kommer till ett nytt land i 70-års åldern – utan att kunna språket och utan att kunna framställa sin sak på rätt sätt – uppstår det misstag. Det har det gjort i detta fall. Det var därför jag framställde denna fråga om omprövning och generös behandling av en flykting som kommer till Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1988/89:214 om åtgärder för att förhindra splittring av flyktingfamiljer

Anf. 24 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Mot bakgrund av ett enskilt ärende har Margareta Fogelberg frågat mig om vi inte har några verkningfulla regler som kan förhindra att familjer splittras.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om åtgärder för att förhindra splittring av flyktingfamiljer

En självklar utgångspunkt vid tillämpningen av utlänningslagstiftningen är att familjesplittring skall undvikas.

I de fall en utländsk medborgare ämnar bosätta sig i Sverige är huvudregeln att denne skall ha sitt uppehållstillstånd beviljat före inresan. Om äktenskapet ingåtts eller sammanboendet uppkommit i anslutning till eller efter inresan medför detta i princip inget undantag från denna bestämmelse.

Undantag från regeln gäller klara familjeåterföreningsfall, t.ex. tidigare fast etablerade familjebildningar som återuppbyggs i Sverige efter att ha splittrats på grund av politisk förföljelse eller av arbetsmässiga skäl.

I de fall utlänningen kommer till Sverige med uppehållstillstånd som beviljats på grund av anknytning till person som är bosatt här kan tillämpas en ordning med s.k. uppskjuten invandringsprövning. Normalt tillämpas då en prövotid om två år. Först efter den tidsperiodens utgång accepteras utlänningen som invandrare. Syftet med den uppskjutna invandringsprövningen är att söka förhindra att skenförhållanden utnyttjas för att ge rätt till bosättning här.

Anf. 25 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret, även om min fråga egentligen inte rörde flyktingar. Vi är så vana vid att det handlar om flyktingar att vi glömmer bort att det finns alldeles vanliga människor som kommer hit utan flyktingliknande skäl.

Min fråga gällde i första hand en person som är amerikansk medborgare och som kom till Sverige för två år sedan med såväl uppehålls- som arbetstillstånd. När jag sånde i väg min fråga till invandrarministern hade den här personen fått besked av polisen att han måste lämna Sverige den 9 november. I går morse inställde han sig hos polisen i Göteborg, men där fanns inte något sådant beslut från invandrarverket, utan nu var det plötsligt den 16 november som gällde.

Kan statsrådet Andersson föreställa sig hur det kan vara att mentalt förbereda sig för en sådan här procedur, få den avbruten och samtidigt bli varse att man måste gå igenom detta hemska en gång till?

Jag hade inte alls för avsikt att tala om våra myndigheters behandling av människor som av olika anledningar kommer till oss, men den här händelsen visar ännu en gång hur förfärligt godtycklig, motsägelsefull och för allmänheten fullständigt obegriplig vår invandrapolitik är.

Häromkvällen visade Sveriges television ett reportage som för mig mest verkade handla om slavhandel. Det sades i programmet att det inte finns lagliga hinder mot att svenska män per postorder importerar kvinnor från Fjärran Östern för personligt bruk. Detta har upprört förfärligt många människor, och jag undrar: Hur reagerar invandrarministern?

Lika upprörd blir man över detta utvisningsbeslut, som nu tycks skilja en ung amerikan från hans svenska hustru. Det strider mot vanliga människors känsla för vad som är rätt och fel.

Nu undrar jag om den socialdemokratiska regeringen trots beslutet från 1968 kan tänka sig att ge livsrum åt utomnordiska medborgare som lever tillsammans med svenskar och inte på något sätt utgör en belastning för vårt samhälle. Om det krävs att uppehållstillståndet förnyas med jämna mellanrum, kan man då få ansöka från svensk botten och slippa långa och dyra resor tillbaka till hemlandet?

Anf. 26 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Vi skulle nog behöva en särskild diskussion kring detta. Det finns ju inte utrymme i ett replikskifte i en frågestund för att klara ut alla regler som gäller för anknytningsinvandring.

I det här fallet var det alldeles uppenbart att vederbörande inte hade den anknytning till landet som erfordras enligt praxis. Den anknytning som han hade för att komma till landet bröts omedelbart efter ankomsten. Därefter ingicks en ny förbindelse, som hade varat kort tid när regeringen fattade beslutet.

Om det har uppstått något missförstånd vid själva verkställandet av beslutet kan jag faktiskt inte svara på.

När det sedan gäller den människohandel som Margareta Fogelberg talade om har diskrimineringsombudsmannen fått i uppdrag att särskilt utreda vilka möjligheter det finns att stävja den förfärliga verksamhet som en del män ägnar sig åt.

Anf. 27 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Vad gäller det som statsrådet senast sade måste jag uttrycka min glädje över att man har reagerat så snabbt som skett. Den här människohandeln får inte pågå i en civiliserad värld!

När det sedan gäller den person som kom hit med arbets- och uppehållstillstånd och som då hade anknytning till Sverige undrar jag om invandrarministern aldrig har hört talas om att en kärlek kan ta slut och att man faktiskt kan hitta en ny. Personen i fråga trivdes i Sverige och har under ganska lång tid sammanbott med en svensk kvinna med vilken han numera är gift.

Anf. 28 Statsrådet GEORG ANDERSSON:

Herr talman! Hur frestande det än är vill jag inte här ta tillfället i akt att diskutera kärleksaffärer.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1988/89:128 om den kommunala sektorns expansion

Anf. 29 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Margit Gennser har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att dämpa den kommunala sektorns snabba expansion.

Den kommunala konsumtionen ökade, enligt nya uppgifter från nationalräkenskaperna, under 1987 med drygt 2 %. Prognosen för 1988 tyder på att ökningen blir knappt 2 %. Volymtillväxten sker framför allt inom de angelägna områden som prioriteras av riksdag och regering, dvs. äldre- och barnomsorg. Men den ligger klart över den tillväxt på 1 % som anbefallts av riksdagen.

Jag vill tillfoga att de bedömningar av tillgången på arbetskraft som gjorts för de närmaste åren tyder på att nytillskottet kraftigt minskar. Detta torde medföra att den kommunala sektorn får svårt att expandera i den takt som nuvarande budgetplaner förutsätter. För att klara angelägna utbyggnadsbe-

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om kompensationen
för slopad utbobeskattning*

hov kommer kommunerna därför att i högre grad än hittills tvingas ompröva befintliga verksamheter.

Några ytterligare åtgärder, utöver de redan vidtagna, för att påverka den kommunala sektorns tillväxt under 1989 övervägs inte av regeringen. När det gäller utvecklingen 1990 och därefter kommer regeringen att på sedvanligt sätt redovisa sin bedömning i nästa års budgetproposition.

Anf. 30 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag vill tacka så mycket för svaret. Jag hoppas att jag får ytterligare några kommentarer från finansministern. Vi är ju mycket eniga om att expansionen är för snabb.

I klartext innebär svaret att finansministern hoppas att arbetskraftsbrist skall drabba den anbefallna barnomsorgsutbyggnaden, och det är möjligtvis realistiskt tänkt. Men under tiden kommer löneglidningen att sätta fart. Då kommer kommunerna att konkurrera om arbetskraften, och då hamnar vi i finansiella problem. Vi vet redan att prognoserna för det finansiella sparandet i kommunerna ligger på 6,6 miljarder om man räknar med en löneglidning på 6 %. En procentenhet betyder en ökning på en miljard. Detta kommer att slå på skatten. Vi har redan sett vissa tendenser till skattehöjningar.

Jag måste fråga finansministern: Hur klarar man då den nya utbudsekonomi? – Det är mycket trevligt att finansministern har sällat sig till utbudsekonomerna, men hur klarar man det när kommunala skattehöjningar kan äta upp de statliga skattesänkningarna?

Vad som behövs är avregleringar, som förvandlar monopol till konkurrens – något som vi måste ha i den kommunala sektorn för att få en ökning av produktiviteten. Den utvecklas negativt år efter år.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till finansministern: Hur skall man klara av detta? Är finansministern villig att verka för en verklig avreglering med fri etableringsrätt inom angelägna sektorer?

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1988/89:129 om kompensationen för slopad utbobeskattning

Anf. 31 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Kjell Ericsson har frågat mig om regeringen är villig att inför nästa års tilldelning av extra skatteutjämningsbidrag även tilldela de kommuner som förlorar under 50 öre/skattekrona på grund av beslutade reformer extra bidrag.

Den slopade utbobeskattningen får inga bestående effekter för kommuner som får skatteutjämningsbidrag. På grund av avräkningssystemet för skatt mellan staten och kommunerna får skattereformen dock viss effekt under åren 1989 och 1990 för *alla* kommuner, dvs. några kommuner får ökade medan andra får minskade skatteintäker dessa år.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att utan ansökan ge extra skatteut-

jämningsbidrag till kommuner som får relativt stora bestående inkomstminskningar till följd av den slopade utbokeskattningen. Detta gäller således kommuner som inte får skatteutjämningsbidrag. Med stöd av detta bemyndigande beviljade regeringen fyra kommuner bidrag för 1989 med tillsammans 13 milj. kr.

Förluster på skattereformen till följd av det nämnda avräkningssystemet behandlas inom ramen för det extra skatteutjämningsbidrag som ges efter ansökan. Ansökningarna bereds av den parlamentariskt tillsatta skatteutjämningsnämnden, som är regeringens rådgivande organ i skatteutjämningsfrågor. I underlaget för nämndens prövning ingår effekterna för resp. kommun av ändringar i skatte- och bidragssystem och andra förhållanden som påverkar kommunens ekonomi.

I de bidrag som regeringen på skatteutjämningsnämndens förslag beviljat kommunerna för 1989 ingår därför i flera fall kompensation för förluster på grund av den slopade utbokeskattningen.

Eftersom förlusterna står kvar 1990 till följd av avräkningssystemet för skatt kommer de att ingå i underlaget för prövning av extra skatteutjämningsbidrag även för detta år. Om detta resulterar i att en kommun beviljas extra bidrag beror i hög grad på den bedömning av den samlade ekonomiska situationen i kommunen som då görs. Något generellt bidrag är inte avsett att lämnas.

Anf. 32 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret. Jag tog upp den här frågan på grund av att en del kommuner har förlorat skatteunderlag på reformen. I och för sig har kommunerna delvis kompenserats genom skatteutjämningsbidrag, dock inte fullt ut. De kommuner som ingår i skatteutjämningsystemet har fått ett förskott, men de får ingenting vid slutavräkningen.

De kommuner som har drabbats av bortfallet av skatteunderlag är oftast kommuner i skogslänen, som i många fall redan tidigare hade en svag skattekraft. Just i dessa kommuner finns det ett stort antal utboägare. Detta förhållande uppstod under 1950- och 1960-talen, då många småbrukare upphörde med verksamheten och flyttade in till större tätorter. Många valde då att behålla sina fastigheter i hembygden.

Tidigare har dessa fastigheter och inkomsten av dem beskattats i den kommun där fastigheten var belägen. Enligt den nya reformen beskattas fastigheterna i ägarens hemkommun. Detta gör att ett relativt stort skatteunderlag överflyttas från i många fall skattesvaga kommuner till kommuner med större skattekraft.

I och för sig är en förenkling av skattesystemet bra för den enskilde individen. Men man måste då se till att de kommuner som drabbas av ett bortfall kompenseras fullt ut. Detta kan ske exempelvis genom extra skatteutjämningsbidrag. Men det beslut som nu har fattats innebär att kommuner som förlorar mindre än 50 öre inte får någon kompensation.

Jag hoppas därför att regeringen beaktar de synpunkter som jag har fört fram och kompenserar berörda kommuner fullt ut. Våra kommuner har ändå skyldighet att hålla service både för sina invånare och för utboägare. Det krävs därför att berörda kommuner får den del av kakan som de är berättigade till.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om skatten på inkomst
av kottplockning*

Jag hoppas således att det sker en justering i denna fråga nästa gång som regeringen beslutar om extra skatteutjämningsbidrag. Såsom jag förstår av finansministerns svar har han dörren öppen för ett sådant förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på frågorna 1988/89:145 och 163 om skatten på inkomst av kottplockning

Anf. 33 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Paul Lestander och Ulla Orring har frågat mig när en proposition med förslag om skattefrihet för inkomst av kottplockning kommer att föreläggas riksdagen.

Regeringen överlämnade i går till riksdagen en proposition med förslag till skattebefrielse för intäkter av kottplockning upp till 5 000 kr.

Anf. 34 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag får tacka finansministern för svaret. Svaret är ju positivt, och det behövdes verkligen att den här propositionen avlämnades – den har ju dröjt rätt länge. Riksdagen fattade ju beslutet i våras och kottplocknings-säsongen är nu i full gång.

Vi har inte haft något bra kottår i Nordsverige sedan 1973, och bristen på frö och plantor börjar bli akut. Vi har dessutom råkat ut för stora angrepp av gremmeniella i de contortabestånd som finns i våra områden. Man har därför på vissa håll infört partiellt planteringsförbud mot contortatall. Det behövs alltså en enorm kottplockningskampanj för att säkerställa frö av god och hårdig kvalitet. Det är därför bra att regeringen har handlat.

Anf. 35 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Även jag ber att få tacka för detta positiva svar. Det är ett besked som vi länge har väntat på. Precis som Paul Lestander sade kom förslaget till riksdagen via motioner. Riksdagen fattade beslut i mars att ge regeringen i uppdrag att verkställa beslutet genom att förelägga riksdagen en proposition. Både kottplockare och uppköpare har väntat hela sommaren och hela hösten på regeringens förslag, men det har varit tyst på den här punkten. Som finansministern sade i sitt svar överlämnades propositionen till riksdagen så sent som i går.

Det skojudes ganska friskt i massmedierna i våras om de här motionerna, men jag tror att okunnigheten om nyttan och behovet av kottplockning och fröinsamling därigenom blottades med all tydlighet. Det är oerhört viktigt att återväxten i skogen kan säkras – det är nationalekonomiskt viktigt. Det planteras totalt mellan 400 miljoner och 500 miljoner plantor varje år. Vi kan inte längre lita till utländska frön och plantor, som utsätts för insektsangrepp när de omplanteras i annan miljö. Därför måste de som plockar kottar uppmuntras och stimuleras. Det är viktigt att de i tid får besked om en eventuell skattebefrielse. Det har de fått nu. Ett bra kottår i de norrländska skogarna kan infalla med mellan 10 och 15 års intervall. Det här året har varit

ett sådant bra år. Därför har såväl uppköpare, skogsbolagen och domänverket, som plockare begärt att få besked om skattereglerna och en uppföljning av riksdagens beslut. Det är bra att det beskedet nu har kommit.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om inkomstskatten
1990*

Anf. 36 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Enligt uppgifter i tidningarna denna vecka är kottplocknings-säsongen nu avslutad. Enligt samma uppgifter har den varit ovanligt framgångsrik. Ovanligt mycket kottar har plockats. Behovet av frökottar är nu tillgodosett för åtskilliga år framåt.

Jag får alltså konstatera, herr talman, till min utesägliga lättnad att försenandet av denna proposition icke har stört kottplockningen under den här säsongen. Därför bör propositionen komma som en glad överraskning för alla kottplockare som plockade möjligen under förutsättning att de skulle få betala skatt på sina inkomster.

Anf. 37 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Även om den här pressuppgiften skulle vara korrekt för hela plockningsområdet, vilket jag mycket starkt betvivlar, är det inte någonting att raljera över. Alla har nämligen vetat att riksdagen har fattat ett beslut och att det i det här fallet är regeringen som dröjt med att verkställa beslutet, dvs. med att lägga fram en proposition. Vad herr Feldt möjligen kunde vara glad över är att han lyckats förhindra detta verkställande under så pass lång tid.

Anf. 38 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Endera är pressen felunderrättad eller också har pressuppgifterna återgetts felaktigt. Så sent som i går talade jag med en företrädare för ett av våra norrländska skogsbolag, som klart konstaterade att kottplockning och fröinsamling kan pågå ända till mars månad nästa år. Det har rått stor tvekan hos kottplockarna på grund av finansdepartementets dröjsmål med det här beskedet. Det är därför mycket bra att det nu har kommit, så att man kan fortsätta att plocka kottar när geografin och väderleken tillåter. Det är inte något behagligt arbete att vara ute och samla kottar i kyla och dåligt väder i dessa trakter. Därför skall vi uppmuntra insamlandet och inte raljera, tycker jag, över kottplockning och fröinsamling.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1988/89:173 om inkomstskatten 1990

Anf. 39 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Bo Lundgren har frågat mig om jag avser att föreslå att den statliga inkomstskatteskalen skall indexregleras 1990. Mitt svar på den frågan är nej.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om inkomstskatten
1990*

Anf. 40 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! I och för sig var svaret kanske inte oväntat.

1978 införde den borgerliga riksdagsmajoriteten ett automatiskt verkande inflationsskydd i den statliga skatteskalen. Det innebar att den ständigt fortgående skärpningen av skatteuttaget till följd av inflationen bröts. Det är naturligtvis inte förvånande att detta var en nagel i ögat på den socialdemokrati som ser skatteskräpningar och skattetrycksökning som något i sig önskvärt. Det är den politik man har fört såväl före 1976 som efter 1982. Den underbara nattens skatteuppgörelse innebar därför, sannolikt enligt socialdemokratiskt krav, en begränsning av inflationsskyddet. Det urholkades ytterligare så fort socialdemokraterna kommit till makten 1982 och avskaffades sedan helt. Detta leder till att de skattesatser som har existerat flyttas upp efter hand. Fler drabbas av högre marginalskatt, fler drabbas av avdragsbegränsning, man får en automatisk skärpning av inkomstskatten.

Det hade naturligtvis varit förvånande om socialdemokraterna hade infört inflationsskydd. Trots det har finansministern i sin ekonomisk-politiska proposition uttalat följande: "Inkomstskatten 1990 har antagits bli justerad genom en indexuppräknings av inkomstgränserna i den statliga skatteskalen."

Då är frågan: Skall det inte bli så? Den ekonomisk-politiska propositionen har beräkningar som bygger på ett helt felaktigt underlag. Men, finansministern, skall inte de beräkningarna justeras? Eller tänker regeringen möjligen vidta något annat när det gäller inkomstskatterna 1990? Det borde man kanske i så fall informera om och lägga fram förslag om och inte vänta så länge som beträffande skatterna 1989. I det fallet orkade man inte komma fram med förslag förrän efter valet.

Anf. 41 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Beräkningarna av de statliga skatteintäkterna 1990 görs utifrån vissa tekniska antaganden och är inte baserade på en prognos om regeringens politik. Vi kommer att ge riksdagen besked i god tid om hur vi vill att den statliga inkomstskatten för 1990 skall vara konstruerad.

Anf. 42 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! När det gäller skattepolitiken och socialdemokratiska regeringar är det en sak man kan förutse, nämligen att skatterna skärps år från år. Besked i god tid i fråga om den tekniska utformningen ges emellertid mycket sällan. Under 1988 kom inte beskedet till riksdagen förrän efter valet, trots att man normalt under våren borde ha fattat beslut om skatterna för nästkommande år. På grund av att skatteskalen inte är automatiskt inflationsskyddad lider hela politiken av en oförutsebarhet, vilket påverkar avtalsrörelsen, exempelvis möjligheterna till fleråriga avtal. Vore det därför inte vettigt att regeringen för en gångs skull försökte bedriva en långsiktig skattepolitik, lade fram förslag och talade om hur man vill göra 1990?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 43 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Martin Olsson har ställt en fråga till mig som avser vissa inkomstskattekonsekvenser av den nya familjerätten. Frågan tar sikte på det förhållandet att vid den ene makens död kommer den efterlevande maken att bli ensam dödsbodelägare om den avlidne inte hade egna barn och om det inte finns universella testamentstagare. Gemensamma barn är inte längre automatiskt dödsbodelägare. Ett enmansdödsbo avvecklas när bouppteckningen efter den döde registreras. Detta innebär bl.a. att skogskontomedel skall återföras till beskattning vid den därpå följande taxeringen. En konsekvens av den nya familjerätten är alltså att det inte längre är möjligt att i vissa fall behålla ett dödsbo för att därigenom kunna avveckla ett skogskonto under de tre år ett dödsbo är ett eget skattesubjekt.

Jag vill för det första slå fast att motsvarande skatteeffekter uppkom redan tidigare om makarna var barnlösa. Enmansdödsbon är alltså ingen ny företeelse. För övrigt är det inte bara en efterlevande make som kan hamna i den här situationen. Ett barn eller en universell testamentstagare kan också bli ensam dödsbodelägare. Jag konstaterar också att den nu beskrivna beskattningseffekten inte enbart gäller skogskonton. Flera andra avsättningsar skall också återföras till beskattning under samma förutsättningar, nämligen medel som satts av till investeringsreserv, upphovsmannakonto, uppfinnarkonto, särskild fartygsfond, särskild nyanskaffningsfond och återanskaffningsfond.

Jag beklagar att regeringen ännu inte kunnat redovisa ett ställningstagande till frågan om vilka åtgärder beträffande olika reserveringsmöjligheter som kan påkallas av den nya familjerätten. Av vad jag nyss sagt framgår dock att frågan kräver ingående överväganden. Frågan bereds för närvarande i finansdepartementet och jag skall se till att underlag för ett ställningstagande kommer att föreligga så snart som möjligt.

Anf. 44 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret på frågan.

De nya arvsregler som gäller från årsskiftet leder i normalfallet till att efterlevande make ärver hela dödsboet. Betydligt fler personer än tidigare blir ensamma dödsbodelägare. Därmed sker avvecklingen av dödsboet omedelbart.

De nya arvsreglerna var en reform som syftade till att stärka den efterlevande makens ställning. De stora förändringarna i arvsreglerna medförde också behov av ändringar av arvsskattereglerna och andra skatteregler. De skulle anpassas till de nya arvsreglerna så att dessa verkligen skulle få de effekter som avsågs.

Eftersom följdlagstiftningen beträffande skatter m.m. inte var klar våren 1987 motsatte vi oss från borgerligt håll ett ikraftträdande av äktenskapsbalcken och de nya arvsreglerna fr.o.m. den 1 januari 1988. Vi ville i stället vänta till den 1 januari 1989, så att alla konsekvenser skulle vara utredda och erforderliga lagändringar genomförda.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om beräkningen
av bilförmån vid
taxeringen*

De spörsmål som jag tagit upp i min fråga är exempel på att erforderliga beslut om lagändringar inte har fattats. Att jag i frågan har nämnt skogskonto beror på att det ju inte ges utrymme för så mycket i en kort fråga. Därför skrev jag skogskonto m.m.

Det är anmärkningsvärt att arvsreglerna snart har gällt i ett år utan att problemet lösts. Om en avliden efterlämnar skogskonton m.m. blir änkan eller änklungen tvungen att under dödsåret upplösa skogskontot och betala den skatt som belöper på detta konto.

Det är beklagligt och anmärkningsvärt att regeringen ännu inte lyckats framlägga förslag i frågan. Jag anser att det är väldigt viktigt att vi omgående kan få förslag så att det kan undvikas att de som har blivit änkor och änklingar i år förutom av sorgen till följd av dödsfallet också drabbas av negativa och inte avsedda skattekonsekvenser.

Jag vill fråga: När avser finansministern att framlägga förslag? Från vilken tidpunkt kan de nya reglerna bli gällande?

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1988/89:194 om beräkningen av bilförmån vid taxeringen

Anf. 45 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Sigge Godin har frågat mig om jag är beredd att ge riksskatteverket en sådan vägledning att lagstiftarens andemening blir klar för landets taxeringsnämnder, dvs. att "VW Pick-up" inte är att hänföra till gruppen lätta lastbilar med skåpkarosseri.

När lagreglerna för beskattning av bilförmån utformades togs inte ställning till hur enskilda bilmodeller skall behandlas. Riksskatteverket har emellertid utfärdat anvisningar om värderingen av bilförmån och upprättat listor med exempel på skilda bilmärken och därvid angivit nybilspriser. Det ankommer inte på mig att avgöra hur skilda bilmärken skall behandlas vid taxeringen. Detta är en fråga som skall avgöras av riksskatteverket och övriga skattemyndigheter.

Anf. 46 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka finansministern för svaret. De nya reglerna om beskattning av bilförmån är tillkomna därför att de skulle vara enklare och därmed också förhoppningsvis leda till mindre krångel och mindre byråkrati. De skulle också leda till ökad rättvisa skattebetalarna emellan.

Den här frågan skulle egentligen inte behöva tas upp här i riksdagen, för den bilmodell jag har nämnt i min fråga finns inte med i de listor som Kjell-Olof Feldt talar om. Trots att finansministern inte tycker att han borde avgöra sådana här frågor, borde det ändå vara rimligt att vi i riksdagen förklarade vad vi menade då vi fattade beslutet om de nya reglerna.

Tycker finansministern att skattebyråkratin skall vara till för att driva ett solklart ärende långt upp i beslutsprocessen, bara för att vi skall få ett prejudikat? Borde inte sunt förnuft få råda?

Den bilmodell som frågan handlar om är byggd så att man endast kan ha en passagerare. Inte ens finansministerns lilla familj skulle få plats i bilmodellen, utan att hunden skulle få åka på flaket. Jag tror inte att vare sig vi eller Astrid Lindgren skulle tycka om något sådant.

Det är vår uppgift som politiker att reda ut byråkratin. Därför tycker jag att ett klarläggande från finansministern skulle kunna lösa denna enkla fråga och skattemyndigheterna därmed få klart för sig vilken andemeningen i lagen är. När man blir beskattad för bilförmån skall den som beskattas faktiskt också ha möjligheter att använda bilen privat.

Överläggningen var härmed avslutad.

20 § Svar på frågorna 1988/89:199 och 201 om företagsbeskattningen och vinstdelningsskatten

Anf. 47 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! För drygt ett år sedan ställde Bo Lundgren en fråga om skatteuttaget för företagen efter år 1990. Jag svarade då att den närmare utformningen av den framtida företagsbeskattningen är beroende av de förslag som kommer från utredningen om reformerad företagsbeskattning. Jag har inte anledning att lämna något annat svar på de nu ställda frågorna.

Anf. 48 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret på de här två frågorna och jag tackar alltså även för svaret på den föregående, vilket jag glömde att göra tidigare – trots att svaret inte är så mycket att tacka för om man ser till innehållet.

Det är riktigt att jag ställde en fråga för ungefär ett år sedan om skatteuttaget i företagen efter 1990. Finansministern svarade då vad gäller den närmare utformningen av den framtida företagsbeskattningen, men det är inte det som mina frågor gäller.

Jag har full respekt för att finansministern inte kan lämna exakt besked om hur företagsskattereglerna skall se ut. Jag har tagit upp frågan om det allmänna uttaget av företagsskatt. Det är litet märkligt att finansministern inte vill uttala sig för Sveriges riksdag, eftersom han i en intervju för en vecka sedan i tidningen *Veckans Affärer* tog upp de här frågorna – litet ytligt visserligen. Det borde därför vara litet mer substans i ett svar till riksdagen. I *Veckans Affärer* säger finansministern faktiskt att han menar att vinstdelningsskatten även i fortsättningen skall tas ut, trots att löntagarfonderna inte längre skall tillföras medel. I realiteten skall den nuvarande bolagsbeskattningen alltså skärpas med detta belopp.

Finansministern talar dessutom klartext och säger att företagsskatteuttaget därutöver skall skärpas till följd av den företagsskatteförändring som kan äga rum möjligen den 1 januari 1991. Detta är intressant av flera olika skäl, inte minst därför att företagsskatteuttaget i sig påverkar kapitalbildning och investeringsvilja. Dessa faktorer påverkas negativt vid en höjning av uttaget. Det är ganska självklart. Höjer man en skatt, så blir effekten att investeringsviljan och kapitalbildningen minskar. Därmed får vi en lägre produktivitets-

utveckling, vilket ju behövs i nuvarande situation för samhällsekonomin, och vi får färre arbetstillfällen.

Jag vill därför fråga finansministern: Är det inte rimligt att Sveriges riksdag skall få besked? I annat fall måste jag naturligtvis tolka finansministern på det sättet att han står fast vid en skärpning av företagskatteuttaget med de effekter som jag har redovisat.

Anf. 49 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Bo Lundgren är ledamot av utredningen om reformerad företagsbeskattning.

Nu ställer han frågan till mig: Avser regeringen föreslå att den nuvarande vinstdelningsskatten bakas in i bolagsskatten fr.o.m. 1991? Detta är mycket exakt en fråga som i dag behandlas och diskuteras i utredningen om reformerad företagsbeskattning, dvs. Bo Lundgren är mycket bättre informerad än någon annan i denna kammare om diskussionerna i utredningen.

Den andra frågan är: Avser regeringen föreslå att företagsbeskattningen skärps utöver nuvarande uttag av bolagsskatt och vinstdelningsskatt? Också detta är en av de centrala frågorna i den utredning där Bo Lundgren är ledamot. Han kan direktiven och vet vad vi har sagt i direktiven, men han ställer ändå frågan här i riksdagen, nu för andra gången.

Jag undrar: Vad sysslar Bo Lundgren med i denna utredning? Sover Bo Lundgren vid sammanträdena, eller är han ute och dricker kaffe – vad gör han?

Herr talman! Det har diskuterats om användningen av riksdagens frågestunder. Jag tycker inte att Bo Lundgren bidrar till att öka värdet av frågestunderna genom att envisas med att ställa frågor om den utredning där han själv är ledamot.

Anf. 50 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! I den sedan flera år verkande utredningen om reformerad företagsbeskattning deltar jag som aktiv ledamot i frågan om hur den närmare utformningen av företagsbeskattningen skall se ut.

Man kan inte av direktiven utläsa någon direkt viljeinriktning från regeringen, som skriver direktiven, när det gäller skatteuttag, vinstdelningsskatt och annat. Där är det ju fråga om den politiska viljan hos regeringen, och det finns all anledning för mig och övriga som är intresserade av hur företagskatteuttaget med hänsyn till produktivitetsutvecklingen, kapitalbildning, investeringsvilja osv. utvecklas i ekonomin. Detta är någonting som inte direkt behandlas av företagskatteutredningen. Indirekt kan det komma att bli så, när vi så småningom ser vad majoriteten i denna utredning kan komma fram till, men någon ledning behöver majoriteten i så fall rimligen få av finansministern och av regeringen, som inte har sagt något sådant i direktiven.

Frågan kvarstår alltså, med lika starkt krav från min sida om ett svar i riksdagen: Vad avser regeringen faktiskt göra?

Anf. 51 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Även om det låter otroligt, förekommer det faktiskt att regeringen förutsätter att ledamöterna av den tillsatta utredningen kan tänka

själva, göra egna analyser och dra egna slutsatser utan att i varje detalj få detta skrivet sig på näsan.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om företagsbeskattningen och vinstdelningsskatten

Anf. 52 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Av vilken anledning uttalar sig då finansministern i Veckans Affärer just om de saker han hävdar att utredningen skall syssla med? Varför säger han att vinstdelningsskatten antagligen bakas in i bolagsbeskattningen, varför säger han att företagsskatteuttaget skall öka? Är detta någonting som han menar att utredningens majoritet av socialdemokrater skall komma fram till? Det är ju det som är frågan.

Finansministern har själv gett anledning till denna diskussion genom sina uttalanden. Då är det väl rimligt att vi som ansvariga riksdagsledamöter – riksdagen har ju ansvaret för beskattningen i Sverige – också försöker få besked av finansministern vad han avser i sammanhanget.

Jag vet vad jag vill göra i utredningen. Jag vill naturligtvis inte ha kvar vinstdelningsskatten – den skall slopas så snart möjligt är – och jag vill absolut inte skärpa företagsskatteuttaget, därför att det skulle leda till de negativa effekter för samhällsekonomin som jag redan har pekat på.

Men vad vill finansministern?

Anf. 53 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! I den intervju som Bo Lundgren åberopar säger jag: "Enligt den information som lämnats mig om utredningens arbete tyder resultaten på – – ". Jag gör alltså inget uttalande där jag säger att detta är regeringens vilja och avsikt, utan jag hänför mig till den information som jag har fått om det pågående arbetet i utredningen.

Den i och för sig intressanta debatt som Bo Lundgren vill föra här i riksdagen tycker jag att han skall föra i utredningen, för det är där man kommer att lägga fram de första förslagen, som sedan så småningom kommer på regeringens och riksdagens bord.

Anf. 54 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Utan att gå alltför långt in på diskussionerna i utredningen kan jag säga att det är att märka att utredningen inte har fattat några beslut i vare sig den ena eller andra riktningen. Det är möjligt att finansministern från ordföranden, som är hans egen statssekreterare, får en information som utredningens ledamöter inte direkt har tillgång till, men några beslut i dessa ärenden har alltså inte fattats.

Självfallet är det så att finansministerns tankar, funderingar och uttalanden kan styra utredningsarbetet. Det är i så fall beklagligt, för effekten på samhällsekonomin blir negativ.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om beskattningen av
pensioner*

Anf. 55 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Bo Lundgren har frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att undvika att skatten, till följd av kontantprincipen, kan bli högre om pension betalas ut retroaktivt än om utbetalningen skett under det år som pensionen egentligen avsåg.

Det är främst för folkpensionärer som skattekonsekvenserna av retroaktiva pensionsutbetalningar kan bli av det slag som Bo Lundgren pekar på i sin fråga. Enligt min mening är det mycket svårt att utan genomgripande förändringar av beskattningen helt komma till rätta med dessa effekter. Folkpensionärerna åtnjuter redan långtgående skattelättnader, och de anvisningar som riksskatteverket (RSV Dt 1987:19) utfärdat för beräkning av extra avdrag torde så långt som möjligt bidra till att begränsa effekterna av retroaktiva ersättningar. I vissa fall kan naturligtvis reglerna om beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst också utnyttjas.

Till det jag nu sagt kommer att frågan om pensionärernas beskattning övervägs av utredningen (Fi 1987:07) om reformerad inkomstbeskattning. Mot den bakgrunden är jag för närvarande inte beredd att verka för någon ytterligare lindring av skatteeffekterna vid retroaktiva pensionsutbetalningar.

Anf. 56 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Låt mig tacka finansministern för svaret på min – i vart fall i dag – sista fråga om skatter.

Det jag tar upp här är kanske ett mindre problem än de andra, men nog så viktigt för de människor som är berörda. Det gäller personer som i grunden har en besvärlig situation: man överväger om de skall få förtidspension. Utredandet kan ta sin tid innan beslut fattas om pension. Om beslutet fattas under ett år då pensionen skall utgå – ofta med retroaktiv verkan – så kan administrativa rutiner och annat leda till att den faktiska utbetalningen sker först efter årsskiftet till nästkommande år. Därmed kommer bägge pensionsbeloppen, det som utgår under det senare året och det retroaktiva för ären innan, att beskattas samtidigt. Särskilt med hänsyn till de principer som nu gäller för folkpensionernas beskattning kan man få väldiga skatteeffekter. Det har också förekommit – bl.a. i det fall jag har använt mig av som exempel – att man under den period då man inte haft beslut om förtidspension fått socialbidrag, som sedermera krävs tillbaka när man så småningom får den förtidspension som socialbidraget avsåg att ersätta i avvaktan på beslut och utbetalning.

Jag tror att vi kan vara överens om att de här personerna har en besvärlig situation och att detta är en följd som egentligen ingen hade avsett med den i och för sig förnuftiga kontantprincipen. Det man skulle kunna göra är att förenkla situationen genom att skapa ett begränsat utrymme för taxeringsnämnderna att ta hänsyn till särskilda omständigheter och hänföra detta till beskattning tidigare år.

Reglerna om ackumulerad inkomst fungerar inte tillfredsställande i detta avseende, som finansministern säkert känner till. Jag skulle vilja fråga om

inte finansministern är beredd att i avvaktan på en mer genomgripande lösning och diskussion om folkpensionernas beskattning försöka göra någonting åt just det här specifika problemet, som för de enskilda som drabbas är ganska stort – det tror jag finansministern förstår.

Överläggningen var härmed avslutad.

22 § Svar på fråga 1988/89:202 om särskild kreditprövning för ungdomar

Anf. 57 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Ylva Johansson har, mot bakgrund av att den s.k. skuldkommittén i en arbetspromemoria diskuterat förslag om speciella villkor för ungdomar då det gäller krediter, frågat mig om jag avser att införa särbestämmelser för ungdomar då det gäller kreditprövning.

Skuldkommittén har inte slutfört sitt uppdrag. När så har skett avser jag att ta ställning till kommitténs samtliga förslag.

Anf. 58 YLVA JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret. Jag har full förståelse för att finansministern inte kan ta ställning till ofullständiga förslag från en kommitté som ännu inte har slutfört sitt arbete. Det är inte heller det jag efterlyser. Jag frågar om den principiella inställningen till myndighetsåldern och till åldersrelaterade särbestämmelser när det gäller krediter.

Bakgrunden till min fråga är att ungdomar som liksom jag är under 25 år i dag mycket sällan blir bemötta och behandlade som fullvärdiga och myndiga medborgare. Olika särlösningar som skall begränsa våra rättigheter diskuteras inte bara i skuldkommittén utan också i många andra sammanhang. Detta leder naturligtvis till oro.

Att höja myndighetsåldern med sju år när det gäller kreditprövning skulle få konstiga konsekvenser. Man kan ju i så fall fråga sig om människor i min ålder över huvud taget är kapabla att ta något ekonomiskt ansvar. De absurda följdfrågorna blir då: Får vi ha försörjningsansvar för barn? Får jag som riksdagsledamot delta i det kommande beslutet om statsbudgeten?

Jag vill inte ifrågasätta behovet av kreditrestriktioner. Men jag tycker att åldern för en myndig person inte är någon relevant bedömningsgrund vid kreditprövning. Jag ser det som naturligt att den individuella ekonomiska situationen och betalningsförmågan jämte generella restriktioner som inte är åldersrelaterade utgör grunden för kreditgivning. Jag vill alltså fråga om finansministerns principiella syn på en höjning av myndighetsåldern vid kreditprövning: Anser alltså finansministern att en myndig persons ålder är en relevant grund för kreditrestriktioner?

Anf. 59 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Nej, det tycker jag inte. Jag tycker nämligen också att det skulle vara mycket konstigt, om vi införde kreditprövningsregler som varierade alltefter åldern. Det måste sägas här att det som vi nu diskuterar är ett arbetspapper från en utredning. Utredningen kommer säkert att med viss eftertanke betrakta effekten av debatten om sina förslag.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om frisläpp av
investeringsfonder
för investeringar
i Blekinge och
sydöstra Sverige*

Anf. 60 YLVA JOHANSSON (vpk):
Herr talman! Jag är nöjd med det svaret. Tack!

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1988/89:224 om frisläpp av investeringsfonder för investeringar i Blekinge och sydöstra Sverige

Anf. 61 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Regeringen beslutade för två veckor sedan om en förlängning av det begränsade frisläppet av investeringsfonderna. I det sammanhanget aviserades att regeringens generella dispensgivning för investeringar i Blekinge och vissa kommuner i norra Kalmar län kommer att upphöra. I Blekinge kan dispens komma att ges för större, strategiskt viktiga projekt och i norra Kalmar län för projekt som bidrar till ett differentierat och stärkt näringsliv. Vid prövningen av investeringsfondsärenden kommer givetvis hänsyn att tas till den situation på arbetsmarknaden i Karlskrona som kan bli följden av Ericssons nedläggningsbeslut.

Anf. 62 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret. Det innebär emellertid ingen förutsättning för en snabb dynamisk utveckling i länet, som vi så väl behöver nu när Ericsson har beslutat om nedläggning av telefontillverkningen i Karlskrona och således mer än 700 personer drabbas av arbetslöshet.

Det har inte varit obekant att telefontillverkningen varit i farozonen under en lång tid. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att leva upp till målsättningen att investeringsfondsmedel bör användas för strategiskt viktiga projekt?

Jag hade hoppats att finansministern skulle ta chansen nu i den sista skälvande minuten för investeringsfonderna att utnyttja möjligheten att stimulera till investeringar i Blekinge genom att i praktiken låta näringslivet inom och utom länet, utan att man behöver hålla en sossepolitiker eller byråkrat i handen, få direktavskriva vinster mot nyinvesteringar.

Varför särbehandlas storföretagen Volvo och Saab? Varför inte utnyttja ett helt län för att på ett enkelt sätt och med en ringa statlig insats skapa förutsättningar för en snabb ökning av investeringarna, något som med all säkerhet skulle ge nya arbetstillfällen?

Ett sådant frisläpp av fonderna bör naturligtvis även omfatta allmänna investeringsreserver.

Det finns uppenbarligen ett intresse även i den socialistiska sfären för att utnyttja obeskattade vinster för investeringar.

Det i anledning av det s.k. Blekingepaketet nybildade finansbolaget Blekingen AB har i skatteplaneringssyfte förvärvat s.k. skalbolag innehållande investeringsfondsmedel, för att på så sätt kunna tillämpa direktavskrivningsmetoden vid nyinvesteringar.

Jag har i min fråga också aktualiserat ett sätt att stimulera till s.k. avknoppning. Är finansministern beredd att pröva en sådan åtgärd för att

öka förutsättningarna för ett framgångsrikt resultat vid nyetableringar? En nyligen avslutad utredning om lokaliseringsstöd enligt socialdemokratisk modell vittnar nämligen om ett dåligt resultat. Jag menar att resultatet skulle bli betydligt bättre, om man stimulerade till s.k. avknoppning.

Anf. 63 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Vi har nu i flera år haft ett generellt frisläpp av investeringsfonder i Blekinge län. Vi har behandlat ett stort antal ansökningar om investeringar i Blekinge till betydande belopp. Det har medverkat till att arbetsmarknadssituationen i länet kraftigt har förbättrats. Arbetslösheten i åtskilliga kommuner i Blekinge ligger nu inte högre än landets genomsnitt – den genomsnittliga arbetslösheten i landet är låg.

Dessutom har vi flyttat ut en rad verksamheter till Blekinge. Jag måste fråga Karl-Gösta Svenson var moderaterna befann sig när beslutet om flyttningen av bostadsverket och den nya kustbevakningsmyndigheten till Karlskrona fattades. Dessutom vill jag framhålla att det förekommer statliga pengar i åtskilliga andra sammanhang i Blekinge för att stimulera till investeringar och företagsutveckling – däribland s.k. avknoppning.

Om nedläggningen av Ericssons telefontillverkning genomförs, kommer Karlskrona alldeles säkert att på nytt drabbas av stora påfrestningar på arbetsmarknaden. Men jag har sagt att vi kommer att ta hänsyn till situationen på arbetsmarknaden där, om vi får in ansökningar där man begär att få använda investeringsfonderna. Såsom redan beskrivits har vi i dessa dagar fattat beslut om en mycket generös tillämpning i fråga om investeringsfondsinstrumentet för företaget Åkermans, i utbyte mot att man gör betydande investeringar i Karlskrona som ger positiva effekter på sysselsättningen.

Jag anser att vi är väl rustade att möta vad som kan finnas av möjligheter för fortsatt expansion för näringslivet i Blekinge. Dessutom har vi ju flyttat dit en del av den offentliga verksamheten, som Karl-Gösta Svenson tycker så illa om.

Anf. 64 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Arbetslösheten i Blekinge ligger högre än landets genomsnitt enligt de senaste siffrorna från länsarbetsnämnden.

När det gäller det generella frisläpp som finansministern nämnde vill jag säga att jag talade om ett annat generellt frisläpp, nämligen precis på samma sätt som det som Volvo och Saab har fått utnyttja i Malmö och Uddevalla. I praktiken gör man direktavdrag på löpande vinster. Om företagen över huvud taget fick utnyttja sina vinster på det viset, skulle det bli mycket bättre förutsättningar för en dynamisk utveckling i länet, framför allt för de små och medelstora företagen. Därigenom får vi alltså direktinvesteringar, som på ett effektivt och omedelbart sätt möjliggör nya satsningar. Dessutom får de anställda, framför allt hos Ericsson, större möjligheter när det gäller att skaffa nya jobb.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om frisläpp av
investeringsfonder
för investeringar
i Blekinge och
sydöstra Sverige*

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om pensionärers rätt
till avgiftsfri sjukhus-
vård*

Vi behöver ett mera differentierat näringsliv, främst i östra Blekinge och i Karlskronaområdet. Vad jag här har anfört skulle vara ett bra sätt att åstadkomma resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1988/89:157 om pensionärers rätt till avgiftsfri sjukhusvård

Anf. 65 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Agne Hansson har frågat mig vilka motiv regeringen har för att lägga fram ett förslag som slår så hårt och orättvist mot vissa redan hårt utsatta områden, t.ex. Kalmar län.

Regeringen har nyligen överlämnat en proposition om avgifter för pensionärer vid sjukhusvård till riksdagen, och den är nu föremål för sedvanlig riksdagsbehandling.

I den propositionen har jag redovisat motiven för att avskaffa det avgiftsfria året för ålderspensionärer. Utgångspunkten är att pensionärer och förvärvsarbetande vid sjukhusvård i princip skall behandlas lika i avgiftshänseende. I propositionen framhålls att pensionärernas ekonomiska förhållanden avsevärt har förbättrats efter år 1970, då det s.k. friåret blev helt genomfört. ATP-pensionärerna har efter hand blivit allt fler, och folkpensionsförmånerna har successivt förbättrats. Det är också rimligt att den som vistas på sjukhus och därigenom inte har utgifter för t.ex. mat, tvätt, kläder och omvårdnad i hemmet bidrar till att täcka motsvarande kostnader på sjukhuset. Härutöver anser jag inte att det finns anledning för mig att redovisa ytterligare motiv, eftersom utskottsbehandling av förslaget för närvarande pågår.

Anf. 66 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Jag vill inledningsvis slå fast att det rent allmänt är helt omöjligt att motivera ett förslag som går ut på att låta en kompensation för devalveringsförlusterna 1982 lämnas på ett sådant sätt att de pensionärer som har de högsta pensionerna skall få mest, vilket därmed går ut över de ekonomiskt svaga och sjuka pensionärerna. Det var egentligen inte det som min fråga avsåg, och jag har heller icke fått något svar på den.

Denna fråga har ytterligare en dimension, nämligen en regionalpolitisk rättviseaspekt. Genom regeringens förslag kommer de områden som har en ofördelaktig åldersstruktur att drabbas särskilt hårt. Kalmar län är ett sådant län – bland många andra glesbygdslän – och har den högsta andelen pensionärer i landet.

Om det skulle vara så att pensionärer och förvärvsarbetande har lika ekonomiska förutsättningar, rimmar den oro som framgår av många brev från pensionärer i länet mycket illa med verkligheten. Det var därför jag begärde att få en rimlig förklaring till att just utsatta områden skall drabbas särskilt hårt av ett sådant här förslag. Jag trodde möjligen att socialministern i

sitt svar hade någon annan kompensation att erbjuda dessa län, men det fattades också.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om pensionärens rätt
till avgiftsfri sjukhus-
vård*

Anf. 67 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag har svårt att följa med i Agne Hanssons diskussion om regionalpolitiska effekter. De sämst ställda pensionärerna, som bara har folkpension och pensionstillskott, har ju KBT. Agne Hansson måste vara medveten om att KBT har förbättrats kraftigt från den 1 januari i år.

Den proposition som nu utskottsbehandlas och skall tas upp i riksdagen – Agne Hansson har också skrivit en motion – kommer inte att medföra att någon av dessa pensionärer inte kan behålla sin bostad. Jag har svårt att förstå den bild som Agne Hansson målar upp av detta förslag.

Anf. 68 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Många människor känner uppenbarligen oro inför framtiden med anledning av detta förslag, och det är klart att de gör en bedömning av sin situation. Jag tar deras oro på allvar.

Om de pensionärer som har den lägsta pensionen blir sjuka och då inte klarar sin ekonomiska situation, inte kan behålla sin bostad, innebär det att kommunerna i dessa regioner får gå in med ökade insatser genom socialbidrag och annat. På det sättet görs det alltså en kostnadsövertalning från staten till dessa kommuner, och det slår hårdast mot de svaga regionerna. Är detta verkligen ekonomiskt rättvist? Vad har regeringen att kompensera de utsatta områdena med?

Anf. 69 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det är en helt felaktig bild av verkligheten som Agne Hansson beskriver. På 20-talet fick var femte 70-åring gå till fattigvården för att klara sig. I dag finns inte pensionärerna i statistiken över socialbidragstagnarna. Detta förslag kommer alltså inte att medföra någon förändring i det avseendet. De pensionärer som är utförsäkrade efter att ha haft sitt fria år får i dag betala 55 kr., och det är ingen av dem, såvitt jag känner till, som måste söka bidrag av socialtjänsten.

Jag har respekt för dem som känner oro inför framtiden, med den sneda information som Agne Hansson och hans partikamrater ger, eftersom den är felaktig.

Anf. 70 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Då måste jag fråga socialministern vilka motiven är för att just förtidspensionärerna skall få behålla friåret och inte andra pensionärer. När det finns en fjärdedel pensionärer i Kalmar län, kan jag inte förstå annat än att detta förslag slår hårdare mot ett större antal människor i detta län. En fjärdedel av Kalmar läns invånare berövas alltså möjligheten att vårdas fritt på sjukhus ett helt år. Därmed undergrävs tryggheten under ett helt år för 25 % av Kalmar läns befolkning. Kan det vara rättvisa från regional synpunkt?

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om handikappersätt-
ningens storlek*

Anf. 71 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Riksdagen var överens om att förtidspensionärerna skulle undantas. Det är ofta unga människor, som behöver detta år för rehabilitering. Ingen skall fråntas rätten att få vård inom sjukvården.

Anf. 72 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Får jag då fråga socialministern om regeringen inte tycker att alla sjuka pensionärer i Kalmar län skall ha rätt till rehabilitering. Är det bakgrunden till att regeringen gör denna distinktion i propositionen?

Överläggningen var härmed avslutad.

25 § Svar på fråga 1988/89:161 om handikappersättningens storlek

Anf. 73 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig när förslag om ytterligare en nivå inom handikappersättningen skall föreläggas riksdagen.

Riksdagen uppdrog under förra riksmötet till regeringen att utreda och komma med förslag om en ny lägre nivå inom handikappersättningen. Ett förslag om en ny nivå inom handikappersättningen påverkar i hög grad statsbudgeten, och det uppdrag som regeringen fått behandlas därför i anslutning till det ordinarie budgetarbetet. Eftersom budgetarbetet fortfarande pågår kan jag för närvarande inte ge något svar på Karin Israelssons fråga. Regeringens behandling av riksdagens uppdrag kommer att redovisas i den kommande budgetpropositionen.

Anf. 74 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på frågan.

Jag förstår av svaret att någonting kommer att sägas i budgetpropositionen men också att det inte kommer att ges besked om när förslaget träder i kraft utan att det bara aviseras. Det är att beklaga att regeringen inte har lagt mera kraft på riksdagens uppdrag och gjort det klart i så snabb takt som möjligt.

Det är många som förväntar sig att det skall hända någonting. Det är personer som lider av celiaki, diabetiker, psoriatiker och andra, som har sett detta förslag som en möjlighet att få täckning av de merkostnader som de drabbas av i anledning av sina sjukdomstillstånd.

Jag hoppas dock att det besked som kommer i budgetpropositionen är av den arten att riksdagen snart kan få ett förslag att ta ställning till. Som jag tidigare anförde, är detta en grupp människor som drabbas av ekonomiska svårigheter på grund av sjukdomstillstånd som de själva inte kan råda över.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om förskrivningen av
metadon åt aidssjuka
narkomaner*

Anf. 75 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys har frågat mig vilka omedelbara åtgärder regeringen avser att vidta för att eliminera väntetiden till metadonbehandling och möjliggöra förskrivning av metadon på humanitära grunder till aidssjuka narkomaner.

Inom den av riksdagen sanktionerade ramen på 300 personer som kan få metadon får för närvarande omkring 180 personer sådan behandling. Under det senare året har antalet nya metadonpatienter ökat mycket kraftigt. Trots denna ökning finns fortfarande en väntelista på ett hundratal personer.

Metadonprogrammen för narkotikamissbrukare är begränsade till Malmöhus län, Uppsala län och Stockholms län.

Stockholms läns landsting har under det senaste året snabbt byggt upp resurser för metadonbehandling. För närvarande finns två enheter i västra sjukvårdsområdet. En tredje kommer snart att inrättas. Sedan den 1 oktober i år ställer man också in patienter för metadonbehandling vid S:t Görans sjukhus. Detta sker i nära samarbete med socialtjänstens narkomanvård.

Jag anser liksom Daniel Tarschys att väntelistan för metadonbehandling är oacceptabelt lång. En missbrukare skall inte behöva vänta i månader på besked om metadonbehandling eller på att påbörja denna behandling. Denna fråga behandlades vid aidsdelegationens senaste sammanträde, då också socialstyrelsen redovisade att man skyndsamt skall diskutera med berörda huvudmän vilka åtgärder som måste vidtas för att få bort kölistan. Dessa kontakter har redan inletts.

Tarschys har också frågat efter åtgärder för att möjliggöra förskrivning av metadon på humanitära grunder till aidssjuka narkotikamissbrukare. Sådana möjligheter finns i dag. Stockholms läns landsting har beslutat att centrera ansvaret för metadonbehandling till S:t Görans sjukhus, detta för att åstadkomma ett enhetligt behandlingsprogram med hög kvalitet liksom för att få en god samordning med socialtjänstens narkomanvård. I de akuta fall där detta program inte har möjligheter att ta in en missbrukare kan den behandlande läkaren söka tillstånd för metadonbehandling hos socialstyrelsen. Ett sådant beslut kan ske skyndsamt.

I takt med att HIV-positiva narkotikamissbrukare går in i förstadier till aids och får aids ställs såväl narkomanvård som infektionssjukvård inför helt nya problem. Man möter HIV-positiva missbrukare med helt nya typer av behov. Det är behov som aldrig kan tillfredsställas utan att infektionssjukvård, psykiatri och narkomanvård finner effektiva samarbetsformer och att nya typer av öppen- och institutionsvårdsresurser utvecklas. Jag kan försäkra Daniel Tarschys att såväl socialdepartementet som socialstyrelsen gör allt för att påskynda en sådan utveckling.

Anf. 76 DANIEL TARŠCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga. Det är värdefullt att hon klart understryker att hon anser att väntelistan för metadonbehandling är oacceptabelt lång. Det är ett förpliktande svar, och

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om förskrivningen av
metadon åt aids sjuka
narkomaner*

jag utgår från att socialministern med kraft tänker arbeta för att dessa oacceptabla väntetider elimineras. Det är inte någon nyhet att väntetiderna är långa, utan så har varit fallet under mycket lång tid. Det är värdefullt om regeringen och socialstyrelsen aktivt och kraftigt medverkar till att dessa köer elimineras.

Socialministern bekräftar att om man lägger ihop det antal personer som är i metadonprogram med det antal som står i kö så kommer man i närheten av 300 personer, alltså det tak som riksdagen på regeringens förslag har satt. Det är tydligt att detta tak nu måste undanröjas om vi inte skall råka in i den situationen att patienter som enligt alla kriterier bör kunna få metadonbehandling ändå inte kan få sådan behandling på grund av det tak riksdagen beslutat om.

Jag vill därför fråga socialministern: Är regeringen beredd att ta initiativ till att undanröja detta tak så att vi inte råkar in i den situationen att personer som borde få metadonbehandling inte kan få det?

Sedan kommer vi till frågan om nödmetadon. Där säger socialministern att möjligheter att ge nödmetadon finns och att beslut härom kan ske skyndsamt. Ja, det är möjligt att beslut härom *kan* ske skyndsamt, men de erfarenheter som läkarna har gjort är att beslut härom inte sker skyndsamt, utan att det är en lång fördröjning innan sådana beslut fattas i praktiken.

Då är min fråga vad socialministern avser att göra för att se till att sådana här beslut fattas skyndsamt också i praktiken. Vi har ju gång på gång fått nödrop från den personal som arbetar med HIV-infekterade narkomaner om att de inte får den nödmetadonbehandling som är nödvändig.

Anf. 77 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag tar inte ställning i dag till frågan om att höja det tak som riksdagens ledamöter var överens om. Vi får ta upp det till förnyad prövning om det visar sig att taket behöver förändras.

Den uppgift jag har är att beslut om metadonbehandling inte bara kan ske skyndsamt utan att det också sker skyndsamt. Inför frågestunden i dag hade jag i går överläggningar med Stefan Borg på S:t Görans sjukhus, som är ansvarig för programmet där, och jag har också haft kontakt med socialstyrelsen, där man för mig har bekräftat att sådana här beslut sker mycket skyndsamt.

Anf. 78 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag kanske först får korrigera socialministern på en punkt. Riksdagen har inte varit överens om att sätta ett tak på 300 platser. Folkpartiet har som enda parti varit emot detta tak, och den utveckling som skett har tyvärr mycket snabbt bekräftat att det var riktigt att gå emot införandet av taket.

Det är ett framsteg att socialministern inte tar ställning till frågan här. Jag hoppas emellertid att socialministern mycket snart tar ställning därför att om inte taket undanröjs är vi snabbt inne i det läget att patienter inte kan få den metadonbehandling som de enligt medicinska kriterier borde få. Det är orimligt att person nummer 301 inte kan få en behandling som person 299 kan få i den långa kön av narkomaner som behöver metadonbehandling.

Vad sedan gäller nödmetadonet hoppas jag att socialministern har rätt, men de nödrop vi har fått gång på gång från behandlande läkare tyder på att det inte har fungerat hittills.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om produktkontroll
av tandfyllnads-
material*

27 § Svar på fråga 1988/89:216 om produktkontroll av tandfyllnads-material

Anf. 79 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Isa Halvarsson har frågat mig vad regeringen ämnar göra för att med det snaraste införa en produktkontroll av tandfyllnadsmaterial.

Den producentbundna provningen av dentala material utförs vid Nordiska institutet för odontologisk materialprovning i Oslo (NIOM). NIOM har till uppgift att genom bl.a. materialprovning och målinriktad forskning samt utvecklings- och upplysningsverksamhet verka för att tandersättningsmaterial m.m som används inom tandvården i de nordiska länderna uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till utvecklingen inom hälso- och sjukvård och teknik. I den mån det finns testmetoder undersöker NIOM även materialens s.k. bio-kompatibilitet.

Socialstyrelsen har på grundval av den provning som NIOM utfört meddelat föreskrifter och allmänna råd om användandet av dentala gjutlegeringar som ingår i tandtekniska arbeten (SOSFS (M) 1988:3). Socialstyrelsen har även meddelat föreskrifter om förbud mot användning av kopparamalgam inom tandvården (SOSFS (M) 1987:25).

Socialstyrelsen har i rapporten (Ds S 1986:2) Kontroll och tillsyn av dentala material föreslagit att ett obligatoriskt produktregister för dentala material skall inrättas. Enligt förslaget skall registret lokaliseras till socialstyrelsen och socialstyrelsen bli tillsynsmyndighet för dentala material enligt lagstiftningen om kemiska produkter. Rapporten har remissbehandlats.

Utredningen om den medicintekniska säkerheten har avlämnat betänkandet (SOU 1987:23) Medicinteknisk säkerhet. I betänkandet har även frågor som rör dentalmaterial, de s.k. implantaten, behandlats. Betänkandet har remissbehandlats.

Jag anser att det är väsentligt att ytterligare öka säkerheten i användningen av medicintekniska produkter och dentala material. Jag har bedömt att förslagen från båda dessa utredningar bör behandlas samtidigt så att förslagen blir väl avstämda och uppbyggda på i princip samma sätt. Avsikten är att en proposition på grundval av rapporten och betänkandet skall kunna föreläggas riksdagen under år 1989.

Anf. 80 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Jag får tacka socialministern så mycket för svaret. Jag hoppas att man inte bara *har för avsikt* att lägga fram en proposition utan att det också *lämnas* en proposition på grundval av rapporten.

Jag ställde min fråga med anledning av de stora tidningsrubrikerna i början av veckan om gifter i tandfyllningar. Eftersom jag själv är tandläkare, vet jag

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om personalläget på
länsstyrelsernas natur-
vårdsenheter*

att mycket av det som stått i tidningarna är osakligt. Det skrivs om behandlingsmaterial som inte längre används inom den svenska tandvården. Också i dagens nummer av Aftonbladet kan vi läsa om en undersökning som t.o.m. heter "Subjektiva symtom för personer som tror att deras hälsobesvär orsakats av amalgamfyllningar". Av denna undersökning drar man slutsatsen att antalet amalgamförgiftningar har ökat. Jag menar att det är bristen på produktkontroll som gör att det här fältet är fritt för desinformation, faktiskt för regelrätta desinformationskampanjer. Myndigheterna lämnar den enskilde tandläkaren i en ohållbar situation.

Jag vet att tandläkare i hela Sverige nu har massor av oroade och uppskrämda patienter. Svensk tandvård är ju orsaksinriktad och förebyggande. Den är också internationellt framstående. Det är någonting som inte får glömmas bort. Tandläkarkåren arbetar seriöst och är angelägen om att sköta sitt arbete lege artis. Då får inte heller tandläkarna, som nu, lämnas utan stöd från myndigheterna när det gäller kontroll och tillsyn av dentala materials biologiska verkningar. Tandläkarna måste kunna lita på sina material, och patienterna måste kunna lita på att tandläkaren använder godkända material.

Socialstyrelsen har lämnat ett förslag för många år sedan. Jag hoppas verkligen att det snart leder till resultat och att man noga skall studera de biologiska effekterna. Regeringen har tidigare inte varit rädd för kontroller och regleringar. Man har infört etableringskontroll för tandläkare. Jag tycker det vore bättre att ha produktkontroll när det gäller tandfyllningsmaterial.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1988/89:187 om personalläget på länsstyrelsernas naturvårdsenheter

Anf. 81 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Claes Roxbergh har frågat miljö- och energiministern vilka åtgärder hon tänker vidta med anledning av personalläget på länsstyrelsernas miljövårdsenheter.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

De ökade krav som ställs på länsstyrelsernas miljövårdsenheter är inte okända för regeringen. För innevarande budgetår har länsstyrelserna därför tilldelats sammanlagt ytterligare 10 milj. kr. för tillsyn och prövning av miljöstörande verksamhet enligt miljöskyddslagen. Länsstyrelserna har fått frihet att själva avgöra hur medlen skall användas. De kan användas för nyanställningar, men länsstyrelserna har också möjligheter att utnyttja medlen för att på andra sätt göra miljövarsarbetet effektivare.

I anslutning till den miljöpolitiska propositionen i våras aviserades också att ungefär 100 handläggartjänster behöver tillföras de statliga myndigheterna för deras arbete med miljöskyddet. Hur de nya resurserna skall fördelas bereds för närvarande i regeringskansliet i det reguljära budgetarbetet.

Anf. 82 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Detta låter i och för sig bra, men jag tror inte det är tillräckligt. Länsstyrelserna har under senare år drabbats av nedskärningar. Till detta kommer stora förväntningar från miljömedvetna medborgare om krafttag mot den pågående miljöförstöringen. På länsstyrelserna finns dessutom intressemötsättningar som gör att länsstyrelserna förutom sina miljö- och naturvårdande uppgifter skall ta till vara intressen som stöttar näringslivet. Det borde egentligen vara så att naturvårdsenheterna enbart skulle ägna sig åt miljö- och naturvårdsintressena och vara separerade från övriga intressen hos länsstyrelserna. Då vore det lämpligt att naturvårdsenheterna frikopplades från länsstyrelserna och fick så stora resurser att de självständigt i god anda, kompromisslöst och sakligt skulle kunna driva miljö- och naturvårdsintressen.

Nyligen har länsstyrelsen i Göteborg gjort ett utspel, där man säger att vi inte behöver göra någonting åt kvävereningen. Landshövdingen Åke Nordling säger att det blir otroligt mycket billigare så. Vi kan fråga vems ärende man egentligen går.

För oss är det oerhört viktigt att länsstyrelsernas naturvårdsenheter driver en kompromisslös linje när det gäller miljöförstöringen. Vi anser att de behöver större resurser. Vi tror att de planerade 100 tjänsterna inte räcker. Det är omkring 150 tjänster som riksrevisionsverket ville ha. Vi skall jämföra detta med att det finns 2 000 bilprovare i landet. I storstadsregionerna, Stockholm, Malmö och Göteborg, finns 56 handläggare. Proportionerna kan inte vara riktiga! Varje handläggare får alldeles för mycket att göra. En handläggare kan alltså ha hand om 75 industrier. Då kan man räkna ut hur mycket tid det blir för varje företag.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1988/89:222 om den kommunala barnomsorgen

Anf. 83 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Roland Larsson har frågat civilministern om kommunerna själva har rätt att bestämma hur den kommunala barnomsorgen bäst skall organiseras i fråga om t.ex. personalrekrytering, arbetsfördelning, resursutnyttjande, etc. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Genom riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag (proposition 1984/1985:209) om en förskola för alla barn har principerna lagts fast för en rätt för alla barn att från 1 1/2-års ålder till dess de börjar skolan delta i den kommunala barnomsorgsverksamheten. Samtidigt tog riksdagen ställning till vilka mål och vilket innehåll som skall gälla för verksamheten. Nödvändigheten av en god kvalitet i verksamheten underströks ytterligare bl.a. genom att socialstyrelsen gavs i uppdrag att utarbeta ett pedagogiskt program för förskolan.

Programmet föreligger nu och utgör en gemensam ram för verksamheten i hela landet. I samma proposition underströks vikten av att ansvaret för

barnomsorgens organisation vilar på kommunen. Det innebär att kommunen beslutar om fördelningen mellan barnomsorgens olika verksamhetsformer och även i övriga frågor av organisatorisk art, t.ex. när det gäller barngruppernas storlek, personaldimensionering, extra resurser för barn med behov av särskilt stöd, lokalutformning och öppethållande.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 84 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lindqvist för svaret. Skälet till att jag ställde den här frågan i första hand till civilministern är att detta ytterst är en fråga som handlar om kommunernas rätt att själva bestämma i sina egna angelägenheter. Det kan tyckas att frågan gäller något som närmast är självklart. Så självklart är det nu tyvärr inte, eftersom regeringen genom statsbidragssystemet utesluter vissa möjligheter för kommunerna att utföra sina uppgifter, såvida kommunerna inte själva är beredda att stå för hela kostnaden för verksamheter som normalt brukar delas med staten. Det gäller bl.a. den möjlighet till rekrytering av personal som ligger i att låta t.ex. dagbarnvårdarna också få barnomsorg för sina egna barn i det egna familjedaghemmet, som vi diskuterade här för ett par veckor sedan.

På så sätt kan nämligen kommunerna lättare rekrytera och behålla den här värdefulla personalresursen. I dag har kommunerna stora problem med att behålla denna personal.

Systemets laglighet är nu bekräftad genom en dom i kammarrätten i Stockholm angående Uppsalas beslut att införa den s.k. Linköpingsmodellen. Jag vill därför passa på att fråga statsrådet om han med anledning av den domen är beredd att ta initiativ till att anpassa statsbidragsreglerna till domslutet.

Personalrekryteringen till barnomsorgen kommer att bli ett mycket stort problem för kommunerna, om de skall leva upp till riksdagens beslut. Regeringens statsbidragsrestriktioner försvårar ytterligare för dem. Därför är min fråga motiverad. Ställer man stora krav på kommunerna, måste man också låta kommunerna själva få bestämma hur de skall gå till väga. Annars ger man inte ens förutsättningarna.

Anf. 85 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Roland Larsson och jag hade ett meningsutbyte i den här frågan för bara ett par tre veckor sedan. Sedan dess har mycket riktigt en dom fallit i kammarrätten i det här distriktet som stöder möjligheten att dagbarnvårdare i ett visst system får ersättning för sina egna barn. Domen har ännu inte vunnit laga kraft, och den ger mig ingen anledning att uttala mig mer i principfrågan än vad jag gjorde när jag senast debatterade med Roland Larsson.

Låt mig ändå ta tillfället att understryka det rimliga i dagens system. Vi skall komma ihåg att det är ett system som omfattar en mycket viktig insats för barnen. Barn i åldern 0–7 år befinner sig i ett av de viktigaste utvecklingskedena i livet.

Det är därför rimligt att staten i form av regering och riksdag uttrycker ambitioner och målsättningar för den verksamhet som skall utföras till stöd för barnen, för att få den jämn, för att få den rättvis, för att få den jämlik. Och så är systemet utformat. Riksdagen har antagit, på regeringens förslag, mål och riktlinjer för verksamheten. Staten ger ett betydande bidrag till verksamheten. Staten har en tillsynsfunktion, och staten svarar för utbildning och för utvecklingsarbete. Men kommunerna har ansvaret för att inom de ramar som riksdag och regering har gjort upp utforma verksamheten efter sina egna ambitioner.

Anf. 86 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Jag delar naturligtvis uppfattningen att det är kommunernas sak att tillse att de lever upp till de mål som har fastställts av riksdagen. Det är det självfallet ingen som kan ifrågasätta. Men jag menar samtidigt att verksamheten kan utföras på olika sätt. Under förutsättning att kommunerna lever upp till målen tycker jag att det är angeläget att man klargör att det får ske i de former som kommunerna finner vara mest lämpliga.

Jag tycker då att de mål som finns skall vara styrande för den pedagogiska inriktningen, men kommunernas sätt att ordna det kan vara ytterst olika och ha ytterst olika förutsättningar. Det viktiga är ändå att verksamheten bedrivs i enlighet med den målsättning som gäller, och det har jag inte ifrågasatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1988/89:158 om svavelutsläppen på Kolahalvön

Anf. 87 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Hugo Bergdahl har frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser vidta för att avvärja hoten mot miljön i Sverige med anledning av de omfattande svavelutsläppen på Kolahalvön.

Den första utgångspunkten för det svenska agerandet mot luftföroreningar och försurning är självfallet att vi gör vårt yttersta för att minska våra egna utsläpp. Som ett led i detta arbete beslutade regeringen för en vecka sedan att ytterligare skärpa kraven för svavelutsläpp vid förbränning i Sverige.

Men samtidigt måste vi driva på det internationella samarbetet på detta område. I september i år trädde protokollet till 1979 års konvention om begränsning av långväga gränsöverskridande luftföroreningar i kraft. Sovjetunionen har ratificerat detta protokoll. Det innebär att man åtagit sig att minska sådana utsläpp med minst 30 % baserat på 1980 års utsläppsvärden senast år 1993.

Enligt vår mening är emellertid den utsläppsminskning som föreskrivs i det internationella avtalet alltför liten. Regeringen har därför intensifierat sitt agerande i olika internationella organ för att påskynda det internationella arbetet med att åstadkomma utsläppsminskningar i Europa. Vid senaste mötet i luftföroreningskonventionens styrelse tillsattes på nordiskt förslag en arbetsgrupp som skall utarbeta internationella strategier för utsläppsminskningar när det gäller svavel, kväve, kolväten och andra luftföroreningar ner

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om svavelutsläppen på
Kolahalvön*

till kritiska belastningsgränser för vad naturen tål.

Våra bilaterala förbindelser med Sovjetunionen på miljöskyddsområdet har dessutom intensifierats under senare tid. Vid ministerpresident Ryzjkovs besök i Sverige var miljöfrågor ett centralt tema, något som jag följde upp vid mitt besök i Moskva i slutet av januari i år. Då beslöts också att Sovjetunionen och Sverige skall ingå ett bilateralt miljövärdssamarbetsavtal. Förhandlingar om detta avtal kommer att inledas inom kort. Det är vår avsikt att bestämt driva sådana miljöskyddsfrågor som berör de bägge länderna. Dit hör bl.a. svavelutsläppen från Sovjetunionen.

Jag avser dessutom att verka för att de nordiska länderna spelar en pådrivande roll genom ett samlat agerande bl.a. när det gäller frågan om de gränsöverskridande luftföroreningarna i det känsliga och utsatta Nordkalottområdet.

Anf. 88 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. När jag tar del av det långa svaret, konstaterar jag att redovisningen visar att vi inte har gjort nämnvärt för att motverka utvecklingen i fråga om svavelutsläpp inom Nordkalottområdet. Däremot finns det mer redovisat om vad man avser att göra i framtiden.

Mot den bakgrunden finns det anledning att ställa tre korta frågor till miljö- och energiministern:

1. Vilka kunskaper har vi i dag här i Sverige om den påverkan som de omfattande svavelutsläppen från Kolahalvön har på det svenska skogsbeståndet och hela den känsliga miljön i våra vida vildmarker i norr? Jag tänker på skogarna, sjöarna, vattendragen, bärmarkerna, fiskevattnen och hela den omfattande faunan.

2. Miljöministern talar om ett samlat agerande från de nordiska länderna. Finns det i dag någon form av samarbete mellan Sverige, Norge och Finland för att försöka bemöta hotet från industrin på Kolahalvön mot vår gemensamma nordiska natur? Då tänker jag närmast på påverkan på det s.k. Nordkalottområdet som är mest utsatt.

3. Av information som jag har fått från vår utmärkta informationstjänst framgår att 1970 inrättades en svensk-sovjetisk arbetsgrupp för miljövärdfrågor. Har Sverige i den arbetsgruppen aktualiserat de sovjetiska industriutsläppen från Kolahalvön? Eller har man, som miljöministerns redovisning visade, hittills stillatigande åsett utvecklingen på Kolahalvön?

Anf. 89 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Dess bättre är den beskrivning som Hugo Bergdahl nyss gav felaktig. Det framgick redan tidigare att det pågår ett samarbete dels inom Norden, dels med Sovjetunionen. Jag kunde ju redovisa att i det nordiska samarbetet görs t.ex. vart femte år en inventering av metallhalterna i mossan. Dessa inventeringar speglar bra hur de sovjetiska luftföroreningsskällorna påverkar den nordiska miljön.

Den senaste rapporten visar att det finns förhöjda koncentrationer av arsenik, krom, koppar och nickel i Finland och Norge men inte i Sverige. Däremot brukar man, när det är östliga vindar, kunna konstatera förhöjda

svavelhalter. Nästa mossmetallinventering skall göras 1990, och till den är samtliga konventionsländer inom luftvårskonventionen inbjudna, alltså även de nordiska länderna och Sovjetunionen.

Dessutom ingår mätningar av metall i mossa i det bilaterala samarbetet mellan Sverige och Sovjet. Likadant är det med Finland. Detta arbete förekommer nu, och 1990 kommer vi att få ett nytt tillfälle att skaffa oss detaljerade kunskaper om det har skett några förändringar.

När ministrarna möts inom Norden eller mellan Sverige och Sovjetunionen tas självfallet denna fråga upp, liksom i olika ämbetsmannakommittéer.

Anf. 90 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Jag tycker inte statsrådet skall bli irriterad när jag efterlyser om och i vilken form vi samarbetar på nordisk bas för att bemöta detta hot från Kolahalvön.

Jag har fått svaret att statsrådet själv kommer att ta ytterligare initiativ för att i framtiden utveckla detta samarbete.

Det skulle vara intressant att få klarhet i hur mycket vi i Sverige forskar i dessa problem. I Finland och Norge har utförts ett omfattande forskningsarbete i dessa frågor. Resultaten visar mycket katastrofala följder om utvecklingen från industrins sida på Kolahalvön får fortsätta.

Anf. 91 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Hugo Bergdahl fick nyss besked, och jag skall upprepa det. Det sker i samverkan mellan Sverige, Finland och Norge noggranna mätningar. Hittills har tungmetaller uppmätts i Norge och Finland, som ligger närmare, men inte i Sverige. Det arbetet fortsätter, och en ny, mycket noggrann mätning skall göras 1990.

Det övervägs då att uppföra ytterligare en mätstation i östra Norrbotten för att förbättra arbetet.

De mätningar som gjorts hittills har alltså visat att det faktiskt är Norge och Finland som drabbats värst, medan man inte i dessa mycket noggranna mätningar kunnat konstatera tungmetaller från Kolahalvön i norra Sverige. Jag hoppas att kommande mätningar visar detsamma.

Men detta räcker inte för att vi skall vara nöjda. Det är illa nog att det drabbar Sovjetunionen, Finland och Norge.

Anf. 92 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! En ytterligare mätstation i östra Norrbotten är i och för sig bra.

Jag har gjort en hel del undersökningar för att se vad vi har gjort på detta område. I Finland har skogsforskningsinstitutet i Rovaniemi gjort ett omfattande forskningsarbete för att få underlag avseende vad som händer med miljön i norra Finland inför dessa utsläpp.

I Norge finns den s.k. tusensjöarsundersökningen. I den har man satt in stora resurser för att få reda på vad som händer med sjöarna och vattendragen och med skogarna i Nordnorge.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om koldioxidutsläppen vid användning av fossila bränslen

Har vi något motsvarande forskningsarbete i Sverige? Det skulle vara intressant att ta del av detta.

Beskedet om en ytterligare mätstation kom fram här efter tre följdfrågor.

Anf. 93 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Den svenska motsvarigheten heter PMK-systemet, som naturvårdsverket utför. Jag är alldeles säker på att Hugo Bergdahl, som är mycket kunnig i miljöfrågor, väl känner till detta system och att det ingår i det nordiska samarbetet.

Anf. 94 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Nåja, jag känner inte till alla frågor så väl som miljöministern. Men efter att ha talat med finska tjänstemän om den forskningsrapport som de avlämnade för bara någon månad sedan vet jag att de inte känner till något nämnvärt om motsvarande forskning i Sverige. Det är den upplysningen jag har fått.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på frågorna 1988/89:159 och 218 om koldioxidutsläppen vid användning av fossila bränslen

Anf. 95 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Lars Norberg tar upp vissa uttalanden av Vattenfall om framtida behov av kolanvändning och frågar mig hur jag skall förmå Vattenfall att agera i enlighet med av riksdagen fastställd miljöpolitik. Marianne Andersson tar upp en uppgift från Vattenfall om att ökad biomasseproduktion skulle kunna kompensera ökningarna i koldioxidutsläpp. Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Vi befinner oss i inledningen till en omfattande omställning av det svenska energisystemet. Denna omställning från kärnkraft skall ske samtidigt med att utsläppen från försurande och klimatpåverkande ämnen minskas till lägsta nivå. Därför har regeringen i höst givit två viktiga uppdrag för att få underlag inför kommande beslut på energiområdet. Det ena uppdraget innebär att statens naturvårdsverk skall utarbeta förslag till nytt handlingsprogram mot luftföroreningar och försurning, däri inräknat klimatpåverkan. Genom det andra uppdraget, som gavs gemensamt till naturvårdsverket och energiverket, skall klarläggas hur en svensk energiförsörjning anpassad i enlighet med de av regering och riksdag fastlagda miljöpolitiska målen kan utformas.

Det är utomordentligt viktigt att det nu sker ett omfattande utvecklingsarbete inom energiförsörjningen och att Vattenfall deltar i detta arbete. Vattenfall skall självfallet följa regeringens och riksdagens beslut.

Jag påminner avslutningsvis om att regeringen enligt regeringsförklaringen kommer att driva vidare arbetet med att nå överenskommelser över gränserna om bl.a. skydd för jordens klimat. Under mandatperioden kommer att presenteras förslag till miljöavgift på bl.a. koldioxid.

Anf. 96 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret och gläder mig åt uttalandet att Vattenfall självfallet skall följa regeringens och riksdagens beslut. Då kunde man också begära att Vattenfall läste protokollen och i någon mån tog hänsyn till de konkreta beslut som kommer.

Riksdagens beslut att icke öka koldioxidhalten måste ju rimligtvis tolkas av Vattenfall så att man inte skall planera för ökad kolanvändning eller över huvud taget för ökad användning av fossila bränslen. Men Vattenfall läser uppenbarligen protokollen som fan läser Bibeln. Först uttalar man i ett sammanhang på en konferens att man skall öka kolanvändningen från 3 miljoner ton till 5 à 13 miljoner ton. I ett annat sammanhang säger man att man skall sätta priset på den el som man kan tänka sig att köpa från små kraftvärmeverk så att det är likställt med priset på kondenskraft.

Kondenskraft existerar inte i Sverige i dag. Men för att det skall vara någon mening med en sådan jämförelse är det väl fråga om att Vattenfall tänker sig att kondenskraft kommer att introduceras i Sverige.

När man skall köpa el från de större kraftvärmeverken vill man köpa till lägsta pris, vilket uppenbarligen är en förtäckt uppmaning till de svenska kommunerna att bygga koleldade kraftvärmeverk, eftersom det torde vara den billigaste energiförsörjningen för sådana verk.

Ytterligare säger Vattenfall att man skall odla skog för att absorbera koldioxid. Jag förmodar att man då har funderat ut hur man skall förvandla denna skog till fossilt bränsle och sedan lagra den. Annars är ju hela operationen meningslös.

Jag tycker att energiministern skall uppmana de statliga verken att läsa regeringens protokoll och något förtidsinteckna de beslut som väntas.

Anf. 97 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka miljö- och energiministern för svaret.

I våras beslutade riksdagen med bifall till en centermotion, men mot socialdemokraternas vilja, att regeringen skulle klarlägga energianvändningens effekter på koldioxidhalten i atmosfären och utarbeta program för att minska utsläppen till vad naturen tål.

Slutsatsen måste då bli att användningen av fossila bränslen måste minska i stället för att öka. Vi måste öka användningen av bibränslen och arbeta intensivt med energihushållning.

Hur är det då med de statliga verken? Arbetar de i takt med riksdagsbeslutet? Jag vill påstå att så inte är fallet. Statliga Vattenfall vill öka kolförbränningen. Företaget visar mycket svalt intresse för bibränslen. Hur stämmer uppdraget till energiverket överens med att företrädare för verket reser ut i landet och säger att energisparande inte är aktuellt för närvarande? Använd energi! säger man. Hur rimmar detta med en ansvarsfull miljö- och energipolitik?

För att i någon mån rättfärdiga en ökad satsning på kolförbränning har Vattenfall kommit till den "geniala" idén att plantera lövskog på 500 000 ha åkermark. Den skulle då binda koldioxidutsläppen från en kolförbränning på ca 10 000 ton kol. Varför denna omväg? Vore det inte bättre att använda åkermarken till att producera bibränslen, som vi vet är betydligt mer

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om koldioxidutsläpp-
en vid användning av
fossila bränslen*

miljövänliga, och på det sättet slippa öka kolanvändningen och därmed koldioxidutsläppen? Den frågan fick jag inte svar på av statsrådet. Jag skulle vilja ha ett svar.

Vi har i vår motion om åtgärder för havsmiljön ett förslag om ökad satsning på biobränslen. Jag vill fråga Birgitta Dahl om vi kan räkna med stöd för detta förslag.

Anf. 98 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag tycker att Marianne Andersson skall tacka sin lyckliga stjärna att socialdemokratin vann valet. Annars hade centern tvingats regera tillsammans med folkpartiet och moderaterna, som vill överlämna åt marknadskrafterna att klara energiomställningen. Centern vill ju dessutom sälja ut Vattenfall. Det är bra att staten är ägare och kan utöva ägarskapet. Jag kan försäkra Marianne Andersson att vi gör detta. Det är just för att ge de klara och tydliga signaler som behövs som vi har givit dessa uppdrag, och det är därför jag har återkommande sammanträffanden med ledningen för såväl Vattenfall som energiverket och naturvårdsverket i denna fråga. Jag är alldeles säker på att detta arbete inte skulle ha blivit gjort med de alternativ som stod till buds i valet i år.

Anf. 99 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Birgitta Dahl blandar bort korten med att börja prata om olika regeringskonstellationer. Det kanske är för att dölja att man inte gör särskilt mycket inom energiområdet.

Inför folkomröstningen om kärnkraft sade socialdemokraterna i linje 2: Vi skall avveckla kärnkraften, men först skall vi bygga ut den rejält. Nu tycks samma förhållande gälla för de fossila bränslena. Man kan också vända på det och säga att regeringen nu vill öka användningen av miljövänlig bioenergi, men man är inte villig att se till att den blir lönsam förrän användningen minskat rejält på grund av dålig lönsamhet. På detta sätt binder vi fast oss i en onödigt hög energiförbrukning.

Vi har diskuterat detta flera gånger tidigare vid frågestunder. Fortfarande har regeringen egentligen inte gjort någonting för att bioenergin skall bli lönsam. Jag har inte heller fått svar på min fråga.

Anf. 100 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag instämmer i mycket av det Marianne Andersson har sagt. Att på detta sätt odla lövskog måste väl ändå betraktas som ren och skär galenskap. Det borde följaktligen föranleda ett uttalande från energiministern. Denna lövskog måste ju avverkas och så småningom förvandlas till fossilt bränsle, annars är operationen meningslös.

Det vore önskvärt med ett kraftfullt uttalande från energiministern till samtliga statliga verk att det i dagens läge är klart olämpligt att planera för ökad användning av varje typ av fossila bränslen, det må vara kol, olja eller naturgas.

Anf. 101 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Under de senaste åren har oljeanvändningen halverats. Kolanvändningen har pressats ned till betydligt under vad man planerade för under de borgerliga regeringarnas tid. När vi övertog ansvaret för energiförsörjningen 1982 planerade man för att kol skulle svara för 10 % av Sveriges energiförsörjning. Bland det första vi gjorde var att genomföra en lagstiftning som har inneburit att den planerade kolanvändningen, denna massiva kolintroduktion, inte har blivit av. Detta arbete kommer vi att fullfölja. Lita på oss!

Anf. 102 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Allt detta är mycket glädjande. Samtidigt indikerar det att man hade – och alltid har haft – ganska uppblåsta energiprognoser, som det sedermera har visat sig att man icke behövt uppfylla helt. Nu lever vi i dagens situation, och här finns alltså ett klart riksdagsbeslut. Vi har tydliga indikationer på att man på statliga myndigheter inte läser riksdagsprotokollet eller inte anser att de skall leda till någon aktion från myndigheternas sida förrän det kommer konkreta bestämmelser som påverkar och binder deras handlande. Det vore önskvärt att de fick en uppmaning att läsa riksdagsprotokollet och i någon mån i förtid inteckna vad som har beslutats.

Anf. 103 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag har fortfarande inte fått svar på min fråga om lövskogspanteringen och inte heller någon kommentar till att företrädare för statens energiverk säger att det inte är aktuellt att spara energi för närvarande. Dessa företrädare säger att man skall använda energi. De säger också att konsumenten inte skall lägga sig i var energin kommer ifrån. Det skall bestämmas uppifrån så att säga, och konsumenten skall lydigt använda den energi som produceras utan att ta hänsyn till t.ex. miljöaspekten, som ändå diskuterats så mycket denna valrörelse.

Birgitta Dahl är väl också medveten om att vi i vår energiplan föreslår en lägre kolanvändning än regeringen gör.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på frågorna 1988/89:171 och 186 om avveckling av PVC-plast i förpackningar

Anf. 104 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Ingbritt Irhammar har frågat mig om regeringen avser vidta några åtgärder för att åstadkomma en snabb avveckling av PVC-plast i förpackningar. Claes Roxbergh har frågat mig vilka åtgärder som kommer att vidtas med tanke på att naturvårdsverket anser att PVC-förpackningar bör få användas i fortsättningen.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

PVC (polyvinylklorid) som avfall har diskuterats främst på grund av det höga klorinnehållet och den bildning av saltsyra vid avfallsförbränning som

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om avveckling av
PVC-plast i förpack-
ningar*

detta leder till. Risken för bildning av dioxiner och andra klorföreningar har också varit en bidragande orsak till den omfattande debatten.

Som ett resultat av denna debatt har, främst i länder med välutbyggd avfallsförbränning, olika åtgärder för att begränsa PVC-förbrukningen diskuterats. Särskild uppmärksamhet har riktats mot användning av PVC-förpackningar, då dessa nästan uteslutande blir en del av hushållsavfallet.

Som Ingbritt Irhammar och Claes Roxbergh känner till har regeringen gett statens naturvårdsverk i uppdrag att utvärdera hittillsvarande erfarenheter inom avfalls- och återvinningsområdet samt studera de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för ökad återvinning och andra åtgärder inom återvinningsområdet. I uppdraget till naturvårdsverket framgick bl.a. att utredningen skulle rikta särskild uppmärksamhet på olika produktkontroll-åtgärder för att åstadkomma ett avfall som så långt som möjligt befriats från miljöfarliga ämnen.

Uppdraget har redovisats till regeringen, och under sommaren och hösten har utredningen remissbehandlats. Inom regeringskansliet pågår för närvarande arbetet med att analysera och utvärdera utredningen och remissvaren. Som en viktig del av arbetet ingår även att skaffa fram kompletterande beslutsunderlag för åtgärder mot t.ex. PVC-avfallet.

Jag vill också påminna om regeringens uppdrag till kemikalieinspektionen att klarlägga förekomsten av klorerade föreningar, däribland dioxiner, i vardagsprodukter. Inspektionen skall också klarlägga vilka alternativ som finns till dessa produkter samt lämna förslag till åtgärder för att eliminera produktion och användning av sådana produkter.

Anf. 105 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Tack för svaret. Det finns all anledning att se allvarligt på förekomsten av PVC i förpackningar, inte bara på grund av avfallsproblem när det gäller mängden, utan också de miljöproblem som är förknippade med detta. Därför är det mycket viktigt att man upphör med att använda PVC i förpackningar.

Jag blev något konfunderad över svaret. Det är riktigt att naturvårdsverket undersökt möjligheterna att ersätta PVC i förpackningsmaterial. I sitt första förslag föreslog man också att PVC skulle ersättas, men sedan drogs förslaget tillbaka. Nu hänvisar Birgitta Dahl till kemikalieinspektionens uppdrag. Kemikalieinspektionen kan ju komma fram till samma resultat som naturvårdsverket. Förhandlingar eller kontakter med livsmedelsindustrin skulle kanske också leda till att man inte fann något ersättningsmaterial, trots att vi i dag exporterar sådant material.

I Sverige producerar vi miljövänliga produkter och exporterar dem till t.ex. Japan, där man förbjudit PVC i förpackningar. I Japan har man genomfört det som vi nu inte vågar, men som jag anser vara nödvändigt, nämligen förbjudit PVC i förpackningar.

Nu exporteras ersättningsmaterial medan vi här i Sverige har problemen kvar, trots att de är så stora, trots dioxinutsläppen och annat.

Det gavs inte heller något svar på frågan om när det kan tänkas komma ett förslag om vid vilken tidpunkt PVC skall avvecklas. När anser regeringen att PVC skall avvecklas? När kommer det att läggas fram ett förslag om en ny

avfallslag? Kommer den i så fall att innebära ett förbud mot PVC i förpackningar?

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om avveckling av
PVC-plast i förpackningar*

Anf. 106 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Jag börjar med att tacka för svaret. För mig innebär svaret ingenting annat än en renodlad förhållningstaktik. Det är klart att klorerade föreningar förekommer och att det även finns alternativ. Vi kan t.ex. använda polyeten liksom en rad andra plaster. Det finns inte någon anledning att vidare förhålla sig till problemet. Jag menar att man skall gå till omedelbart beslut, men i väntan på beslutet kan man diskutera med företrädare för förpackningsindustrin, utan att ha samma inställning som naturvårdsverket, dvs. att man skall fortsätta som tidigare.

I stället bör man göra som i Schweiz, där man genom frivilliga överenskommelser med industrin lyckades minska PVC-användningen med 60–70 % under ett halvt år. Det är vad man borde göra. Varför, Birgitta Dahl, gör man inte på samma sätt här? Varför är man inom naturvårdsverket så till den milda grad flat mot industrin, som man hittills har varit?

Om vi följde Schweiz exempel skulle vi i Sverige på ett halvt år kunna vara nere på nivån 60–70 %. Därefter kan vi gå in med ett förbud mot PVC-användning. Detta är någonting som måste göras. Jag begriper inte varför vi skall tillämpa den här förhållningsmetoden på område efter område.

Anf. 107 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag har bara givit en hederlig redovisning av arbetsläget och angivit på vilket sätt myndigheterna arbetar samt vad de har uttalat.

Regeringen befinner sig mitt i beredningen av detta ärende. Det är inte ovanligt att vi inom regeringen kommer fram till en självständig uppfattning – det är tvärtom vår uppgift – men ännu är det inte riktigt dags att redogöra för detta.

Med ett roat småleende kan jag påminna mig att det inte är mer än drygt ett år sedan jag blev anmäld för konstitutionsutskottet på grund av att jag skulle ha haft för bråttom med att förbjuda stråförkortningsmedel.

Anf. 108 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Birgitta Dahl, vad gäller stråförkortningsmedel innebar kritiken, i varje fall från vårt håll att jordbruksnäringen inte gavs tid till att ställa om sin verksamhet. Sedan är vi överens om att stråförkortningsmedel skall bort av miljö- och hälsoskäl. Det är på samma sätt med PVC-plasten. Vi bör få bort den av miljö- och hälsoskäl.

Vi är ju överens om att vi skall minska klorutsläppen på alla områden där det är möjligt, vilket det är i detta fall. Vi får inte underkänna andra länder som klarat av att lösa problemet – här nämndes Japan, Schweiz, Danmark. Danmark har dessutom genom frivillig överenskommelse garderat sig genom att förbereda en lag som skall träda i kraft om man inte följer den frivilla överenskommelsen.

Det känns mycket otryggt och oroligt att inte få ett klart besked om att det är regeringens avsikt att PVC skall upphöra att användas i förpackningar. För konsumenternas skull behövs dessutom en miljömärkning av förpackningar. När läggs det fram ett förslag om en sådan?

49

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om hanteringen av
visst kärnbränsleavfall*

Anf. 109 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Jag tycker att det är allvarligt när Birgitta Dahl säger att svaret är en redovisning av läget. Visst, så här är läget, men varför har inte naturvårdsverket och regeringen använt sig av de metoder som står till buds, t.ex. överenskommelser med handeln? Då hade vi åtminstone kunnat nå så långt som man har nått i Schweiz, Danmark och Japan.

Jag har förståelse för att arbetet med lagstiftningsapparaten kan dra ut på tiden, men den processen borde redan ha startat. Man har inte ens börjat gå vägen med de fria överenskommelserna. Det är det som är allvarligt, Birgitta Dahl, att naturvårdsverket efter diskussioner med industrin anser att ingenting behöver göras.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Svar på fråga 1988/89:176 om hanteringen av visst kärnbränsleavfall

Anf. 110 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Gudrun Schyman har, med anledning av en intervju i Oskarshamns tidning den 27 oktober 1988 med en representant för Svensk kärnbränslehantering AB, ånyo frågat mig om förhållandena kring det svenska använda kärnbränslet i Storbritannien och när regeringen skulle ha fattat beslut i den riktning tidningsintervjun anger.

Vad jag sade här i kammaren för tre veckor sedan beträffande förhållandena kring det svenska använda kärnbränslet i Sellafield gäller fortfarande.

Jag förstår att Gudrun Schyman känner oro för vad som framfördes i tidningen.

Artikeln innehöll emellertid ett antal sakfel beträffande OKG Aktiebolags bränsle i Storbritannien. Den kvantitet svenskt bränsle som finns där uppgår till 140 ton, inte ett antal hundra ton som artikeln anger. Något utbyte av det svenska bränslet mot använt brittiskt kärnbränsle har över huvud taget aldrig aktualiserats.

Detta framgick också tydligt av den artikel om OKG-bränslet som tidningen publicerade den 31 oktober.

Jag vill också än en gång försäkra Gudrun Schyman om att regeringen inte kommer att släppa bevakningen av vad som händer i Sellafield.

Anf. 111 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Jag hoppas att Birgitta Dahl förstår att det inte är för att vara tjatig som jag är så ihärdig. Jag känner faktiskt en äkta oro – inte bara personlig – som jag delar med väldigt många. Jag är glad över att Birgitta Dahl i sitt svar ger uttryck för att hon tar min oro på allvar.

Också jag vet att massmedia inte alltid är helt korrekta, men detta är inte första gången som dessa åsikter framförs, vilket skapar en stark oro. Jag hoppas och tror att försäkringarna om att Birgitta Dahl inte skall släppa bevakningen av vad som händer är riktiga. Jag önskar att försäkringarna även innefattar en försäkran om att det inte heller i framtiden kan bli tal om någon form av byteshandel vad gäller avfallet i Sellafield.

Anf. 112 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill gärna ge Gudrun Schyman en sådan försäkran, och den gäller generellt, inte bara för Sellafield – det blir inte tal om några fler bytesaffärer. Det som har skett var ett mycket unikt arrangemang i syfte att befria Sverige från de tidigare bindningarna till uppabetning.

När det gäller Sellafield innebär kontraktet mellan Oskarshamn och företaget att efter en eventuell uppabetning skall det uppabetade materialet förvaras i Sellafield under övervakning av bl.a. IAEA. Jag säger om det blir av, eftersom jag och den övriga regeringen mycket noga följer utvecklingen och kommer att ingripa om det finns anledning till det. Vad vi skall göra får vi ta ställning till om det blir aktuellt. Men vi kommer att se till att inte något material som härrör från Sverige riskerar komma på avvägar.

Anf. 113 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag hoppas också att så blir fallet.

När Birgitta Dahl säger att det som eventuellt kommer att uppabetas skall förvaras i England under överinseende av IAEA, blir jag plötsligt litet orolig igen. Det finns nog anledning att inte ha så väldigt stor tilltro till IAEA:s kapacitet att se till att det inte kommer någonting på avvägar. Helt slut på oron är det väl inte. Vi får dock se vad som händer. Jag hoppas, som sagt, att dessa försäkringar också kommer att infrias i framtiden.

Anf. 114 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill förtydliga något. Det finns naturligtvis också ett svenskt-brittiskt avtal som reglerar på vilket sätt man får förfara. Reglerna om icke-spridning är centrala i det avtalet. Vi kan naturligtvis utnyttja även det.

Dessutom är det så att det uran eller plutonium som skulle uppstå vid en eventuell uppabetning får man över huvud taget inte förfoga över på något sätt utan godkännande från den svenska regeringen.

Anf. 115 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag kan då bara säga att jag hoppas att det här var den definitiva sista gången som jag behövde ta upp den här frågan i kammaren.

Överläggningen var härmed avslutad.

34 § Svar på frågorna 1988/89:181 och 182 om gränsälvskommissionens kompetensområde, m.m.

Anf. 116 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Britta Bjelle har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att få till stånd en översyn av lagen med anledning av gränsälvsöverenskomsten den 16 september 1971 mellan Sverige och Finland i vad gäller kommissionens behörighet. Britta Bjelle har också frågat mig om jag avser att vidta någon åtgärd för att garantera att kommissionen har kompetens rörande frågor som faller inom området för statens naturvårdsverks verksamhetsområde.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om gränsälvskommissionens kompetensområde, m.m.

Jag avser att besvara frågorna i ett sammanhang.

Frågorna om kommissionens sammansättning och behörighet regleras i lagen med anledning av gränsälvsöverenskommelsen den 16 september 1971 mellan Sverige och Finland.

Enligt 2 kap. 2 § skall regeringen i vardera staten utse tre ledamöter; en ledamot skall vara lagkunnig och erfaren i domarvärv, en skall vara tekniskt sakkunnig och den tredje skall vara en person som är väl förtrogen med gränsbygdens förhållanden och utses på förslag av länsstyrelsen i Lapplands län resp. länsstyrelsen i Norrbottens län.

I sin ärendehandläggning är kommissionen skyldig att föranstalta om de undersökningar och utredningar som är påkallade. Kommissionen begär också regelmässigt yttranden från berörda myndigheter i Finland och Sverige. Härigenom kan såväl naturvårdsintresset som andra allmänna intressen tas till vara.

Självfallet följer jag – bl.a. i samråd med min finländske kollega Kaj Bärlund – kommissionens arbete. Men vad jag nu sagt innebär att jag för närvarande inte finner skäl att föreslå någon ändring av kommissionens sammansättning.

Jag övergår nu till frågan om kommissionens behörighet. I en stadga som reglerar prövnings- och anmälningsskyldighet för verksamhet som beskrivs i kap. 6 artikel 3 i gränsälvsöverenskommelsen mellan Sverige och Finland anges vilka slag av fabriker och andra inrättningar som kräver tillstånd. Av stadgan framgår att det krävs tillstånd till anläggningar för behandling eller deponering av avfall, om den tillförda avfallsmängden överstiger 50 ton om året, eller till anläggningar för behandling eller central uppsamling av oljeavfall eller annat specialavfall. Dessutom gäller att fast ämne inte får läggas upp så att vattenområde kan förorenas, om det inte är uppenbart att det kan ske utan olägenhet av betydelse från hälso- och naturvårdssynpunkt eller med hänsyn till annat allmänt intresse.

De bestämmelser som jag nu har beskrivit anger klart tillståndspliktens omfattning och därmed också kommissionens behörighet.

Anf. 117 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Det rör sig om två helt skilda frågor, så jag tycker att det är synd att jag får dem besvarade i ett sammanhang.

När gränsälvsöverenskommelsen kom till var dess syfte reglering av byggande i vatten. Vattenuppdämning och fiske var avgörande för lagens utformning. I det perspektivet är det också naturligt att gränsälvskommissionen har den sammansättning som lagen anger. Gränsälvskommissionen fungerar ju som en domstol. Att det då ingår en domare, en fastighetssakkunnig och en person med lokal förankring är naturligt.

I dag finns det också ett avsnitt som handlar om förbud mot nedsmutsning. Det området var inte så aktuellt år 1971 när lagstiftningen kom till. Jag tycker därför att det är naturligt att i dag fundera över om det inte skulle finnas någon ekologiskt kunnig person med i kommissionen. Jag tycker faktiskt att man borde ha kunnat titta på det.

Eftersom gränsälvskommissionen kom till 1971 kan man knappast påstå att den är föråldrad. Den kom ändå till vid en tidpunkt då man ännu inte

hade hunnit se över, eller ännu inte hunnit upptäcka, konsekvenserna av den nedsmutsning som vi har i det moderna samhället. De senaste årens larmrapporter om säldöd, algblomning och risk för arters utrotning har gjort att vi i dag är oerhört mycket mer intresserade av miljöfrågorna.

När länsstyrelsen i Norrbottens län handskades med dessa frågor ansåg den inte att gränsälvskommissionen egentligen borde höras. Länsstyrelsen tyckte att den kunde besluta om detta utan tillstånd från gränsälvskommissionen. Detta visar, menar jag, att det råder delade meningar om hur man skall tolka lagstiftningen.

Jag vill därför fråga statsrådet varför man inte kan se över lagstiftningen och se till att det inte blir sådana här konflikter om vem som egentligen skall handlägga de frågor som berör gränsälvsområdet.

Anf. 118 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Britta Bjelle har helt rätt i att det har hänt mycket sedan 1971 när kommissionen kom till. Det finns därför anledning att se över både kompetensområde och annat, t.ex. den lagstiftning som vi har i våra länder utöver kommissionen och om det stämmer överens.

Om Britta Bjelle lyssnade uppmärksamt – vilket jag är säker på att hon gjorde – hörde hon att jag sade att jag har inlett en diskussion kring de här frågorna med min finske kollega. Vi följer utvecklingen noga, och det finns för närvarande inte skäl till någon ändring. För att vara ännu tydligare vill jag säga att jag tillsammans med Kaj Bärlund har inlett en diskussion om såväl gränsälvskommissionens arbete som lagstiftningen i våra båda länder. Vi har också gemensamt tillsatt en arbetsgrupp för att minska utsläppen i Bottenviken.

Till Britta Bjelle vill jag säga att jag är övertygad om att vi under de närmaste månaderna och åren dess bättre kommer att få se mycket mer hända på det här området.

Anf. 119 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att det förekommer överläggningar med det finska statsrådet.

Min första fråga gällde sammansättningarna av gränsälvskommissionen. Det är en ganska intressant fråga eftersom kommissionen under de senaste åren faktiskt har fått mycket mer att göra med miljöfrågor än vad som var fallet tidigare. Gränsälvskommissionen ägnade sig tidigare huvudsakligen åt frågor som gällde fiske och reglering av vatten och byggande i vatten. Nu är det miljöfrågorna som kommer. Man kan naturligtvis ta in yttranden och inhämta information från andra håll. Det vore ändå ganska intressant att i själva kommissionen ha sakkunskap när det gäller ekologiska frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om skydd för Indals-
älvens delta*

Anf. 120 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Roy Ottosson har frågat mig om regeringen vill medverka till att Indalsälvens delta skyddas med hänsyn till dess stora och i vissa avseenden unika naturvärden och att ytterligare exploatering av Indalsälvens delta förhindras.

Jag är väl medveten om de stora naturvärden som finns vid Indalsälvens delta. Frågor om skydd av värdefulla naturområden skall i första hand prövas av länsstyrelsen enligt föreskrifter i naturvårdslagen. Länsstyrelsen i Väster-norrlands län har inlett viss reservatsbildning i det aktuella området.

Länsstyrelsen har även möjlighet att vidta andra åtgärder för att begränsa och motverka skador på naturmiljön. Några beslut om planläggning och exploatering av det aktuella området förutom den redan beslutade nya sträckningen av E 4-an har ännu inte fattats.

Vid all exploatering av naturmiljö skall samråd ske med länsstyrelsen. Genom sådant samråd kan länsstyrelsen medverka till att naturvårdsintressena beaktas. Jag förutsätter att länsstyrelsen utnyttjar de möjligheter som lagstiftningen ger att skydda värdefull naturmiljö.

Några åtgärder från regeringens sida är därför inte aktuella.

Anf. 121 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Frågan om Indalsälvens delta är en gammal miljö- och naturvårdsfråga i södra Norrland. Den har debatterats i 20 års tid. Den väg som nu byggs genom deltat – en sträckning av E 4-an – är litet grand Norrlands variant på ScanLink. Här har miljöintressena stått emot exploateringsintressen, och miljöintressena har som vanligt, steg för steg, fått stryka på foten.

Den fråga som jag har tagit upp nu är att man förbereder och har långt framskridna planer inom Timrå kommun och även inom länsstyrelsen på att exploatera ytterligare delar av Indalsälvens delta.

Detta delta är Sveriges största havsdelta. Det är en helt unik bildning geologiskt och naturmässigt. Det är en viktig rastplats för flyttande fåglar, framför allt vadare och änder. Det är också en viktig häckningslokal för en rad fåglar. Det rör sig alltså om en viktig våtmark.

Deltat är dessutom ett område som ur geologisk synpunkt är mycket intressant, eftersom deltat fortfarande omlagras och man kan se de geologiska processerna i verksamhet. Det är inte på så många ställen i Sverige som man kan se sådant. Deltat är också botaniskt intressant. Flera växtsamhällen som är utrotningshotade i Sverige, t.ex. klådriset, växer där. Vi har också den berömda älgpilörten, som är känd från diskussionerna kring Mellanljusnan. Den finns också i detta delta och är utrotningshotad.

Ärendet har överklagats till regeringen och även till Europarådet, med tanke på Bernkonventionen om skydd för hotade arter. Men regeringen har vägrat pröva ärendet. Det är därför som jag tar upp den här frågan i kammaren.

Jag skulle vilja ha en prövning av detta. Faktum är att ingen miljökonsekvensutredning beträffande exploateringen av deltat har gjorts ännu.

Anf. 122 Miljö- och energiminister BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Den typ av insatser som Roy Ottosson talar om skall enligt svensk lag göras av länsstyrelserna genom reservatsbildning eller liknande. Det är också länsstyrelserna som skall göra avvägningen mellan olika intressen när man upprättar en översiktsplan, exempelvis enligt plan- och bygglagen.

Skälet till att jag nu inte uttalar mig för ett visst agerande från regeringens sida är att sådana beslut i sista hand kan bli överklagade till regeringen, och jag vill inte – genom att nu göra några uttalanden – förbruka min möjlighet att i så fall företräda miljövärdintressena, som föredragande i regeringen.

Däremot kan jag säga – vilket är en självklarhet – att jag utgår från att länsstyrelsen så som svensk lag förutsätter mycket noggrant bevakar miljö- och naturvärdintressena i det här arbetet.

Anf. 123 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Ärendet har överklagats i fråga om vägbeslutet – det var bl. a. miljöpartiet och den lokala naturskyddsföreningen som hade överklagat. Men regeringen ansåg inte att de var sakägare, och därför prövades ärendet aldrig. Grunden för överklagandet var då att det saknades en miljökonsekvensutredning.

Vad som händer är att man så att säga betar av genom att ta småbitar. Den reservatsbildning som Birgitta Dahl nämnde är ett absolut minimum beträffande det lilla som finns kvar av deltat. Det handlar om ungefär en fjärdedel av det ursprungliga förslag som länsstyrelsen lade fram 1971.

Att det har gått så här beror på att arbetslösheten i Timrå kommun är hög och att det finns andra intressen som trycker på. Därför är det viktigt att regeringen verkligen försöker få länsstyrelsen i Västernorrlands län att skydda det lilla som är kvar – mer än det som nu föreslås som reservat. Självfallet kommer vi att överklaga igen.

Överläggningen var härmed avslutad.

36 § Svar på fråga 1988/89:208 om tillkomsten av en nordisk utvecklingsfond för förmånlig kreditgivning till u-länder

Anf. 124 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig varför regeringen har undertecknat överenskommelsen om upprättandet av den nordiska utvecklingsfonden innan riksdagen fattat beslut i frågan.

Jag kan ha viss förståelse för att det kan te sig underligt att överenskommelsen har undertecknats innan den har godkänts formellt av riksdagen. Riksdagen har dock såväl år 1987 som år 1988 tagit ställning för en nordisk fond för förmånlig kreditgivning till u-länder genom att tillstyrka att medel reserveras för detta ändamål.

Det finns två skäl till att undertecknandet av överenskommelsen om att upprätta fonden skedde i förra veckan. Det ena skälet är att överenskommelser som kräver ratificering eller godkännande för att träda i kraft enligt en

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om tillkomsten av en
nordisk utvecklings-
fond för förmånlig
kreditgivning till
u-länder*

fast praxis undertecknas av regeringen innan de överlämnas till riksdagen för godkännande. Enligt artikel 8 i överenskommelsen om den Nordiska utvecklingsfonden krävs, för att avtalet skall träda i kraft, att samtliga parter har godkänt avtalet. På svensk sida sker detta genom att regeringen, efter riksdagens godkännande, fattar beslut om att godkänna överenskommelsen. Först då blir överenskommelsen folkrättsligt bindande.

Det andra skälet för undertecknandet var att det i Finland, där fonden skall placeras, krävs ett särskilt riksdagsbeslut för att godkänna etableringen, förutom beslutet om att upprätta fonden. Förutsättningen för att den finska riksdagen skall kunna behandla frågan är att överenskommelsen är undertecknad av samtliga parter. I och med att de nordiska regeringarna nu tagit första steget i denna process, genom att underteckna överenskommelsen, kan frågan om etableringen behandlas i den finska riksdagen redan i höst.

Då Alf Wennerfors, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Birger Hagård i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 125 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! I Alf Wennerfors ställe ber jag att få tacka statsrådet för svaret på frågan.

Det kan inte hjälpas att det hela ändå ter sig litet underligt – här lägger regeringen fram en proposition, statsrådet undertecknar avtalet, och sex dagar senare går motionstiden ut. Det kan tyckas vara bara formalia, men regeringen har begärt riksdagens godkännande, och det föreligger också en motion om att avslå propositionen.

Det behov som fonden avses att fylla menar motionärerna kan tillgodoses redan inom ramen för den kreditgivning som de nordiska länderna står för själva. Den byråkrati som skall byggas upp i Helsingfors kan också diskuteras – pengarna kan i stället användas direkt till biståndsinsatser via de ordinarie kanalerna. Det samarbete som kan behövas kan ordnas inom Nordiska rådet.

Man kan naturligtvis ha en viss förståelse för att statsrådet ändå undertecknar avtalet – hon hänvisar till en "fast praxis". Men man kan samtidigt ifrågasätta om det är en rimlig praxis. Vad skulle hända i det här fallet om riksdagen skulle vara så klok att den följde det förslag som finns i motionen, nämligen att avslå propositionens förslag? Vad avser statsrådet att göra i en sådan situation?

Anf. 126 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Självfallet ämnar jag i den tänkta situationen följa riksdagen. Det är alldeles självklart! Kompetensfördelningen mellan regering och riksdag enligt konstitutionen är sådan att det ankommer på regeringskansliet att förhandla fram internationella överenskommelser. När de förhandlande parterna har enats om en avtalstext är det viktigt att parterna gentemot varandra gör en politisk markering av detta. Det var det som skedde i förra veckan. I det ligger också att regeringarna har för avsikt att underställa överenskommelsen resp. stats parlament för godkännande i de fall det krävs.

Undertecknandet av just den aktuella nordiska överenskommelsen innebär alltså inte att den svenska regeringen har ingått en för Sverige bindande överenskommelse utan undertecknandet är att se som politisk markering. Det är under förutsättning av riksdagens godkännande som också sedan regeringen – jag utgår från att det kan ske under december månad – skall kunna fatta beslut om att slutligt godkänna denna överenskommelse.

Anf. 127 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag förstår att det i detta fall i realiteten fanns ett förbehåll. Självfallet har inte statsrådet på något sätt avsett att uppträda respektlöst mot Sveriges riksdag.

I sakfrågan kan jag dock bara hoppas att det kan komma att finnas anledning att ompröva det här ställningstagandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

37 § Svar på fråga 1988/89:131 om statsbidrag till naturskolor

Anf. 128 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Kaj Nilsson har frågat mig om jag är beredd att låta statsbidrag utgå till naturskolor i likhet med det stimulansbidrag som staten givit för kultursatsningar i grundskolan och gymnasieskolan och medverka till att kommunerna uppmuntras till lika stora satsningar.

Jag vill erinra om att regeringen i årets budgetproposition redovisat ett brett åtgärdsprogram för att förstärka miljöfrågornas ställning i utbildning och forskning.

Naturskolor eller andra former för en mer praktisk förankring av skolans ofta alltför teoretiska undervisning av miljöfrågor ser jag mycket positivt på. Enligt min mening bör frågan om att avgöra formerna för en sådan mer praktiskt anknytning avgöras lokalt.

Det starka intresse för miljöfrågor, i synnerhet naturmiljöfrågor, som kommer till uttryck i vårt samhälle, och det starka engagemang som inte minst ungdomar visar på området, gör att särskilda stimulansbidrag för etablerandet av s.k. naturskolor inte syns nödvändiga. Mot denna bakgrund finner jag inte skäl att föreslå sådana stimulansbidrag.

Anf. 129 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Göransson för svaret på min fråga om naturskolorna i landet. Tyvärr var svaret ungefär det jag hade förväntat.

I min motivering till frågan nämnde jag att merparten av barn och ungdomar i dag inte har tillgång till naturen. Så sent som för en vecka sedan kunde det illustreras med ett exempel från Stockholm, nämligen ett reportage från Naturens hus vid Stora skuggan på Djurgården.

Intresset är så stort att vi utan vidare skulle kunna ha en naturskola i varje väderstreck i Stockholm, säger en biologilärare som leder verksamheten där. Han har fått säga nej till 300 klasser, som vill komma en dag under höstterminen. Det illustrerar hur dåligt läget är. En annan biologilärare säger

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om statsbidrag till
naturskolor*

att naturskolorna är särskilt viktiga för elever från innerstadsskolorna. Men detta är bara en försöksverksamhet. Låt den få vara kvar, bönar elever och lärare. – Läget är alltså mycket dåligt.

Jag kan å andra sidan glädja mig åt att komma med ljuset, om inte från Eslöv så från Klippan, där naturskolan startade. Den har varit modell för andra sådana etableringar i landet.

Den kommentar som jag får i svaret visar att regeringen förlitar sig på insatser lokalt. Det kommer att bli ojämlikhet i landet. Det är eldsjälur och ideella miljöorganisationer som skall svara för denna verksamhet, vilket innebär att det blir en ojämn fördelning över riket.

Bidragen är mycket små. Det finns resurspersoner på länskolnämnderna och en del annat, men det ger inte mycket. – Jag upplever i detta fall socialdemokratien som en tankar med stor vändradie, som inte kan vända i tid. Men det är bråttom, och det är mycket viktigt att det blir en förändring. Vi hade gärna sett att kulturministern ofta stod på kommandobryggan och bidrog med anslag till naturskolor.

Anf. 130 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Kaj Nilssons argumentering när han beskriver det stora intresse som finns är i själva verket förklaringen till att jag svarar som jag gör. Uppenbarligen i motsats till Kaj Nilsson har jag och den socialdemokratiska regeringen en mycket stark tilltro till enskilda och lokala initiativ. Jag tror att det finns mycket stor och viktig kraft att ta till vara.

Jag noterar att Kaj Nilsson söker hjälp hos tanks för att utveckla vårt samhälle. Jag söker andra förebilder och andra lösningar när det gäller att klara de här frågorna.

Jag vill bara ställa en liten fråga: Vad menar Kaj Nilsson med att säga att merparten av barn i dag inte har tillgång till naturen? Jag tycker det var ett ganska häftigt påstående!

Anf. 131 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Till att börja med sade jag inte tanks, jag sade tankar. Det är ett fartyg med mycket stor vändradie, som har svårt att ändra kurs. När statsrådet säger en gång till att det finns resurser lokalt kan jag jäva det. Så är inte fallet. Det är mycket svårt att få i gång sådan här verksamhet. Den är mycket beroende av individer. Trögheten är mycket stor. Jag kan vittna om det från olika skolor som jag har haft kontakt med.

Det kommer att ta alltför lång tid att gå den vägen. Gör vi det kan vi kanske först efter år 2000 få en någorlunda hyfsad verksamhet. Då går det för långsamt.

Anf. 132 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag ber om överseende att jag hörde fel. Det var en stor väldig tankar som Kaj Nilsson sa att jag skulle framträda som i denna kammare.

Låt mig när det gäller resurserna bara påminna om att vi aldrig rör oss med andra resurser än dem som de enskilda skattebetalarna disponerar var för sig och tillsammans. Staten har icke andra resurser att disponera än dem som

kommunerna har. Det är alltid skattebetalarna som svarar för varje insats – den må vara statlig, landstingskommunal eller kommunal.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Anf. 133 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Jag förstår det.

Jag vill ge kulturministern en eloge för de insatser som görs för kulturen i skolan. Där ges stimulansbidrag. Jag tycker att naturskolorna är lika mycket värda. Där skulle man alltså också kunna sätta in stimulansbidrag, och det är givet att det får bli i form av ett statsbidrag.

*Om skolgången för
barnen i Drevdagen,
m.m.*

Överläggningen var härmed avslutad.

38 § Svar på frågorna 1988/89:135 och 197 om skolgången för barnen i Drevdagen, m.m.

Anf. 134 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Ann-Cathrine Haglund har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta så att skolgången för barnen i Drevdagen kan lösas på ett även för föräldrarna acceptabelt sätt.

Birgitta Hambraeus har frågat civilministern om regeringen överväger att ge föräldrar rätt att överklaga skolstyrelsers beslut att lägga ned skolenheter.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara även på den fråga som är ställd till civilministern. Jag besvarar båda frågorna i ett sammanhang. Låt mig börja med att redovisa de formella förutsättningarna när det gäller dels skolplikt, dels beslut om nedläggning av skolor.

Skolplikten kan fullgöras på ettdera av tre sätt. I det offentliga skolväsendet, i fristående skola som är godkänd för ändamålet samt på annat sätt om det framstår som ett fullgott alternativ. Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn skall se till att skolplikten fullgörs. Om så inte sker och det beror på vårdnadshavaren får länskolnämnden vid vite förelägga denne att iakta sina skyldigheter.

Kommunen har det grundläggande ansvaret för hur många skolor som skall finnas och var dessa skall ligga. Kommunen har också att svara för de kostnader för en skola som inte utgörs av lärarlöner. Staten beslutar genom länskolnämnden om lärarresurser till de olika skolorna i kommunen. Länskolnämnden kan därvid besluta om förändringar i den skolorganisation som kommunen har fastställt. Kommunen har möjlighet att överklaga länskolnämndens beslut till regeringen. Den möjlighet som tidigare fanns för t.ex. föräldrar att överklaga beslut om skolnedläggning togs bort år 1978 av den dåvarande regeringen.

De generella riktlinjer, som finns för länskolnämndernas beslut om resurser är generösa när det gäller att behålla skolor i glesbygd. Någon absolut lägsta gräns när det gäller antalet elever vid en skola finns därvid inte. Det är kommunens och länskolnämndens sak att bedöma detta utifrån förhållandena i det enskilda fallet.

Den situation som har uppstått i Drevdagen är djupt beklaglig. Som framgår av vad jag nu har redovisat måste dock konflikter av det slag som

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om skolgången för
barnen i Drevdagen,
m.m.*

uppstått i Drevdagen lösas lokalt och regionalt. Regeringen har inga formella möjligheter att ta över beslutanderätten från kommun och läns skolnämnd. Jag är heller inte beredd att föreslå sådana ändringar att möjligheterna att överklaga beslut i dessa frågor ökar. Jag vill tvärtom erinra om att den s.k. parlamentariska styrningsberedningen i våras föreslog att läns skolnämndernas möjlighet att ändra kommunernas skolorganisation skall tas bort. Skälet var att klarare markera det kommunala ansvarstagandet för skolan. Förslaget remissbehandlas för närvarande.

När det gäller situationen i Drevdagen vill jag erinra om att JO nyligen har krävt att läns skolnämnden före årsskiftet skall vidta åtgärder för att söka lösa konflikten.

Jag utgår trots allt från att föräldrar, kommun och läns skolnämnd tillsammans skall hitta en lösning som innebär att de skolpliktiga barnen i Drevdagen skall få den skolgång som de har såväl rättighet som skyldighet till.

Anf. 135 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret även om jag blev besviken.

Föräldrarna i Drevdagen har kämpat för att barnen skall få undervisning i sin hemby i över fem år, ja egentligen sedan 1971. Nyligen har JO uttalat allvarlig kritik mot såväl skolstyrelsen som läns skolnämnden.

Även om frågan om skolorganisation är en angelägenhet för kommun och läns skolnämnd måste väl skolministern ändå dra vissa slutsatser av vad som hänt i Drevdagen och vidta några åtgärder.

Jag vill fråga skolministern: Är det inte dags att ta föräldrars uppfattning på allvar? Är det rättfärdig politik att motarbeta föräldrars fasta övertygelse såsom man gjort i Drevdagenfallet men även i övrigt gör i vårt land när föräldrar vill välja skola?

Är det inte dags att forma ett statsbidragssystem för skolan som tar hänsyn till elevers och föräldrars önskemål om skola, ett statsbidragssystem som följer eleven till valfri skola?

Det absurda är ju att i Drevdagenfallet erhåller kommunen bidrag även för elever som inte deltar i undervisningen. Om föräldrarna hade fått disponera dessa pengar, hade de kunnat vända sig till en annan utbildningsanordnare.

Jag vill fråga skolministern: Om föräldrar har uppfattningen att deras barn mår bättre av att undervisas på hemorten och inte resa långa vägar, om de föredrar en viss skolform eller pedagogisk inriktning, är det då inte samhällets skyldighet att underlätta en sådan undervisning?

Vet skolan och myndigheterna alltid bättre än föräldrarna?

I dag gör många föräldrar stora uppoffringar för att barnen skall kunna gå i en fristående skola. Det allmännas stöd till de fristående skolorna är betydligt lägre än stödet till offentliga skolor – om bidrag över huvud taget utgår.

Förhållandena i Drevdagen sätter det här systemet på sin spets.

Har statsrådet aldrig funderat över att beräkna statsbidraget per elev och låta det följa elevens val av skola, oavsett om denna skola är fristående eller offentlig?

Anf. 136 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Skolstyrelsen i Älvdalen lade ned skolan i Drevdagen 1983 utan samråd med föräldrarna. Dessa har i årtal tvingats kämpa för sin bys överlevnad och för sin skola, som varit hotad av nedläggning sedan 1971.

Enligt lag är det den kommunala skolstyrelsen som suveränt bestämmer om en skola skall få finnas kvar eller ej. Föräldrarna får inte överklaga annat än genom kommunala besvär. Länskolnämnden kan öppna en skola mot den lokala skolstyrelsens vilja, men då har *skolstyrelsen* rätt att överklaga hos skolöverstyrelsen och regeringen.

Enligt skolöverstyrelsens föreskrifter skall skolstyrelsen ordentligt samråda med föräldrarna innan man beslutar om nedläggning av en skola och noggrant tänka igenom skolans betydelse för den framtida utvecklingen i bygden, den regionalpolitiska planeringen osv.

1986 tillkom en bestämmelse genom ett tillägg i skolförordningen (1971:235), att hänsyn skall tas även till elevers och föräldrars önskemål.

SÖ vädjar alltså till den kommunala skolstyrelsen om hänsyn men har uppenbarligen inga befogenheter att ingripa, om skolstyrelsen struntar i att följa bestämmelserna och föräldrar och barn kommer i kläm.

Jag vill fråga statsrådet: På vilket sätt anser skolministern att SÖ:s föreskrifter skall hävdas? Det räcker inte alltid med förhoppningar, som statsrådet ger uttryck för i sitt svar.

Det är väsentligt att beslutanderätten ligger så nära de människor som berörs som möjligt. När det gäller skolan är alltså den kommunala bestämmanderätten kraftfullt betonad. Men här måste rätten flyttas ned ännu närmare dem som berörs. Nu är föräldrarna och barnen helt utlämnade till skolstyrelsens beslut, utan rätt att överklaga.

Jag tycker att det är stötande att en grupp människor skall ha så stor makt över en annan utan att dessa har rätt att få sin sak opartiskt prövad. Tycker inte statsrådet att det vore rimligt att införa rätt att överklaga för föräldrarna när det gäller en sak som är så viktig för dem som deras barns skolgång?

De formella möjligheterna finns inte, säger statsrådet. Men regeringen kan naturligtvis föreslå riksdagen att ändra på det. Det gäller faktiskt rättstryggheten.

Anf. 137 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig först ta upp Ann-Cathrine Haglunds resonemang om statsbidragssystemet, elevpengen, som möjlighet att lösa konflikter av typ Drevdagen. Under förutsättning att man tror att man skulle kunna avlöna en lärare i Drevdagen med de tio elevpengarna, skulle det naturligtvis hjälpa. Och under förutsättning att man i Idre skulle kunna avlöna den lärare som finns kvar för de barn som är där med ett med tio elevpengar reducerat lärarbidrag, skulle det stämma. Ett elevbaserat statsbidrag är det säkraste att slå ut de mycket små skolorna. Ett elevbaserat statsbidrag skulle sannolikt icke möjliggöra någon enda skola med färre än hundra elever. Om vi införde det statsbidragssystem som Ann-Cathrine Haglund förespråkar, skulle det innebära att bortåt 2 000 skolor skulle få läggas ned. Då skulle å andra sidan den här typen av debatt inte vara nödvändig, men föräldrars och barns intresse hade därmed inte blivit tillgodosett.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om skolgången för
barnen i Drevdagen,
m.m.*

Birgitta Hambraeus tar upp frågan om överklagningsrätten. Låt mig på den punkten bara konstatera att överklagningsrätten togs bort av en borgerlig regering och en borgerligt dominerad riksdag 1978, att centerns ledamot i styrningsberedningen, Larz Johansson, icke vill ge möjlighet ens för länskolnämnden att överpröva detta. Det har alltså funnits en stark respekt för det lokala självbestämmandet.

Låt mig också påminna om att den här frågan har varit uppe i Älvdalens kommun vid två kommunala valtillfällen. Centern med sitt kommunalråd Rolf Rämngård har haft ledningen av kommunen under de tre gångna åren utan att lösa den här frågan. Rolf Rämngård uttalade i Dagens Nyheter den 21 oktober att han beklagar att det inte finns politisk majoritet i Älvdalen för ett öppnande. Detta är en lokal konflikt av mycket svår art. En förändrad inställning kräver faktiskt att man avskaffar kommunens rätt att besluta om sina skolor.

Anf. 138 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag tycker att det är väsentligt att ta hänsyn till föräldrars fasta övertygelse och uppfattning om deras barns skolgång och val av skola, oavsett om det gäller en fristående skola eller en offentlig skola. Övertygelse och beslutsamhet är precis vad föräldrarna i Drevdagen har visat. Om föräldrarna i Drevdagen eller på andra håll finge disponera det statsbidrag som utgår eller vad det kostar att hålla eleverna i den allmänna skolan, skulle man – det är självklart – kunna finna andra lösningar som kunde överensstämma med föräldrarnas uppfattning. Man kunde t.ex. vända sig till en annan utbildningsanordnare för att på det sättet få problemet löst.

Jag tycker det är avgörande att få ett statsbidrag som följer elevens val av skola, så att man får den skola som föräldrarna anser vara den bästa för deras barn, oavsett om det är en skola i glesbygd eller en skola med en bestämd pedagogisk inriktning.

Anf. 139 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Statsrådet säger alldeles riktigt att det var den borgerliga regeringen som tog bort överklaganderätten. Men det har ju visat sig nu att det i praktiken var ett dåligt beslut. Man kan inte vara bunden av vad en annan regering har gjort om erfarenheten visar att beslutet behöver rivas upp. Jag förstår inte den stora följsamhet till en borgerlig regering som statsrådet här visar.

Det är också viktigt att skolstyrelsen och Älvdalens kommun har fattat de här besluten. Men det har varit med hoppande majoriteter, alltså med hjälp av personer som lämnat partilinjen, och varje gång med absolut minsta möjliga majoritet. År ut och år in har den här striden böljat fram och tillbaka. Det är uppenbart att det här finns lokala lösningar och prestigelösningar. Detta är just ett sådant fall där enskilds rätt trampas och där den urgamla traditionen i vårt land är att den enskilde skall kunna gå till kungs – till högsta instans för att få sin sak prövad.

Anf. 140 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag delar Ann-Cathrine Haglunds uppfattning, att det är viktigt att föräldrarna liksom även eleverna har ett stort inflytande över sin skolsituation. Jag förstår emellertid inte riktigt den argumentering som innebär att 20 elevers föräldrar i Idre plötsligt skall ges resurser för tjugo tjugofemtedels lärare. Hur skall de klara det? Skall de ha fyra femtedels skola för dem som blir kvar om fem elever flyttar ut? Det är faktiskt det konkreta problem som är förenat med ett elevbaserat statsbidrag.

Till Birgitta Hambraeus vill jag säga att jag är ingalunda följsam mot en borgerlig regering. Jag pekar på att det sannolikt fanns fog för att den gången ta bort denna överklagningsrätt, eftersom man ville stärka den kommunala självbestämmanderätten. Vi har varit angelägna om att förstärka möjligheterna för kommunen att självständigt bestämma. Jag måste fråga Birgitta Hambraeus om hon verkligen menar att staten skall ta över bestämmanderätten i kommuner som har små och smala majoriteter och där majoriteterna växlar mellan olika valperioder? Är det detta som Birgitta Hambraeus menar?

Anf. 141 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Om nu statsrådet delar uppfattningen att föräldrar skall ha inflytande, så måste man ju gå hela vägen ut: Föräldrar måste få inflytande över den skolgång som deras barn skall ha genom att föräldrarna skall kunna välja skola, både offentlig och fristående skola. Det är väl självklart att föräldrarnas möjligheter i Drevdagen hade ökat högst väsentligt, om de hade fått disponera dels hela det statliga stödet, dels de kommunala resurser som är hänförliga till eleverna. Då hade de kunnat vända sig till en annan utbildningsanordnare eller finna en annan lösning. Detta är inte bara en fråga om Drevdagen utan en fråga om att rent generellt ge föräldrar möjlighet att få det verkliga inflytandet över sina barns skolgång.

Detta inflytande vill inte statsrådet ge föräldrarna. Vet alltid skolan, myndigheterna och politikerna bättre än föräldrarna vad som är bäst för barnen?

Anf. 142 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Självfallet måste också en liten majoritet få avgöra en fråga. Det har emellertid visats i detta fall att enskilda människor så uppenbart kommer i kläm. De har sedan 1971 arbetat år ut och år in för sin bys överlevnad. Den här frågan är så infekterad och så prestigeladdad i kommunen. Då måste enskilda människor ha rätt att överklaga och få sin sak opartiskt prövad.

Vi är inom centern oerhört måna om att decentralisera ansvar och att besluten skall fattas så nära de människor som berörs som möjligt. Ibland finns en sådan närhet på bynivå. Ibland kan det gälla en människa som strängt taget ingen annan har att göra med. Därför måste det alltid i fall som berör den enskilde så djupt finnas möjlighet till ett personligt överklagande ända upp till högsta instans.

Detta är en gammal praxis i svenskt rättsväsende, och jag tycker att det är förfärligt att den inte längre skall upprätthållas.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om skolgången för
barnen i Drevdagen,
m.m.*

Anf. 143 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Det förhållandet att man i Drevdagen har haft denna konflikt är djupt beklagligt. Man kan naturligtvis säga som Ann-Cathrine Haglund: Föräldrar måste få inflytande hela vägen ut. Vilka föräldrar skall då få rätt att utöva inflytande så långt att andra föräldrars rätt att välja och bestämma kränks?

Det statsbidragssystem som Ann-Cathrine Haglund talar för innebär i realiteten att ett antal föräldrar får t.ex. med en femtedel reducerade möjligheter att upprätthålla skolan för de tjugo elever som återstår om fem föräldrar flyttar sina statsbidrag till en annan skola. Detta är faktiskt inte rimligt. På den punkten måste det finnas en gräns. Det har inte att göra med att myndigheter vet bäst. I det här fallet är det inte myndigheter som har avgjort frågan och som vet bäst. Det här är faktiskt en ganska svår inre kommunal konflikt, där Birgitta Hambræus önskar att staten skall inträda som skiljedomare.

Staten skall enligt Birgitta Hambræus veta bäst. Jag har avstått från den Besserwisser-rollen.

Anf. 144 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Det senaste som statsrådet sade om att myndigheterna inte kan veta bäst skulle väl gälla samtliga fall då en enskild överklagar ända upp till regeringen. Andra borde kunna bedöma fallet lika bra som regeringen, och man skulle alltså inte överklaga ända upp.

Tanken med att kunna överklaga till regeringen är att frågan hamnar på en nivå där personliga låsningar och konflikter inte spelar någon roll. Regeringen har möjlighet att vara mer opartisk. Jag undrar om statsrådet är beredd att upphäva den enskildes rätt att överklaga.

Det hade kanske varit riktigt om jag hade fått svar från civilministern på denna fråga. Då hade vi kunnat tala om den kommunala självbestämmanderätten och besvärsmöjligheten i dessa sammanhang.

Jag hoppas emellertid att statsrådet vill tänka över denna fråga och se till att den enskildes rätt inte träds för när för kommunala låsningars skull.

Anf. 145 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag delar verkligen statsrådets uppfattning att den här konflikten är beklaglig. Samtidigt visar den emellertid hur djupt föräldrar kan känna för sina barns skolgång. Jag vet att väldigt många föräldrar i Sveriges land känner så, även om det på andra håll inte har gått till en så djupgående konflikt som i Drevdagen.

Det är oerhört väsentligt att föräldrar känner förtroende för den skola där deras barn går. Det är viktigt att de känner förtroende för skolan, dess organisation, för undervisningen och allt som därtill hör. Därför är det så väsentligt att vi ökar föräldrars möjlighet att välja skola. Självfallet kommer inte alla föräldrar att använda sig av den möjligheten, men många föräldrar vill göra det. Därför måste vi konstruera ett statsbidrag som följer eleven, så att föräldrars och elevers valmöjligheter ökar, och att föräldrars djupt kända övertygelse får komma till uttryck.

Anf. 146 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! På riksdagens bord ligger en skolpolitisk proposition där det föreslås ett ökat elev- och föräldrainflytande och en ökad valfrihet i skolan.

Vi har i propositionen avvisat tanken på ett elevbaserat statsbidrag, som skulle kunna innebära att en liten grupp föräldrar genom att ta sina barn ur en klass skulle kunna omintetgöra undervisningen för de elever som finns kvar i skolan. Man kan alltså inte ha ett sådant system, om man tror att alla föräldrar skulle ha ökad valfrihet. Det är inte möjligt.

Den konflikt som vi ser i Drevdagen är en djupt tragisk lokal konflikt. Birgitta Hambraeus! Jag är inte beredd att uppträda i varje konflikt mellan medborgare och säga att staten vet bäst och är beredd att avgöra varje konflikt.

Denna konflikt, med dess starka lokala karaktär, är av den arten att den måste lösas internt i Älvdalens kommun – även om detta är plågsamt och svårt.

Anf. 147 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Med det diskriminerande statsbidragssystem som vi i dag har är det bara en liten grupp elever och föräldrar som har möjlighet att välja skola.

Statsbidragen är betydligt lägre, knappt 6 000 kr. i bidrag per barn och år för en godkänd fristående skola, medan den statliga kostnaden för en offentligt driven skola är bortåt 15 000 kr. på lågstadiet per elev. Därtill kommer de kommunala kostnaderna. Med ett sådant system blir det en liten grupp resursstarka föräldrar som verkligen kan välja skola.

Vi moderater eftersträvar ett statsbidragssystem som gör det möjligt för alla att välja skola, att bli likvärdigt behandlade och få likvärdiga hänsyn tagna till sina krav och till sina uppfattningar och övertygelser.

Anf. 148 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag konstaterar alltså att skolministern vet att det finns bestämmelser som utfärdats av skolöverstyrelsen utifrån de lagar som riksdagen har fattat beslut om.

En kommun följer inte dessa bestämmelser utan struntar totalt i dem. Det finns i det läget inga möjligheter för dem som drabbas, nämligen föräldrarna, att få sin sak prövad.

Detta är djupt orättfärdigt, och jag vädjar till skolministern att ompröva det här ställningstagandet.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om TV-sändningarna
från ishockey-VM
nästa år*

Anf. 149 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Oskar Lindkvist har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta, så att också Sveriges Television kan sända matcher från ishockey-VM nästa år.

1989 års världsmästerskap i ishockey skall äga rum i Stockholm. Bakgrunden till frågan är att Europeiska radiounionen (EBU), som är ett samarbetsorgan för de europeiska radio- och TV-företag som står i allmänhetens tjänst, inte har fått TV-rättigheterna för de skandinaviska länderna till detta evenemang. TV-rättigheterna har i stället erbjudits företaget Scansat, dvs. TV 3.

Frågan är ännu inte definitivt avgjord. Diskussioner förs mellan Sveriges Television och Scansat.

Det ankommer inte på mig att som företrädare för regeringen gå in i ett enskilt ärende som detta, men jag tycker det är mycket beklagligt om den breda allmänheten förhindras att ta del av intressanta evenemang genom radion och televisionen. Jag kommer därför att följa utvecklingen noga.

Anf. 150 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

Frågan har ställts därför att det har utbrutit ett stort missnöje över att TV 3 har tagit över sändningen från världsmästerskapen i ishockey i Stockholm 1989.

Det skedda uppfattas som att kapaciteten inom svensk television inte har varit tillräckligt stark för att man skall kunna hävda sig förhandlingsmässigt. Möjligen har man för små resurser för att kunna tävla med de TV-företag som i detta fall är sponsrade av svenska firmor. I så fall är det mycket illa, för nog skall väl svensk television ha kapacitet att både ekonomiskt och förhandlingsmässigt klara av en sak av denna dimension.

Frågan ställdes inte av idrottsliga skäl utan därför att jag tror att utvecklingen i samband med världsmästerskapet i ishockey i vår kan leda till att många kommuner som har satsat oerhört mycket på idrottens utveckling – på motionshallar, idrottshallar och ishockeyhallar; jag vet exempelvis att Sverige totalt sett har fler ishockeyhallar än hela Sovjetunionen – kan bestämma sig för att införa restriktioner och göra helt nya bedömningar.

Nu ser jag att Bengt Göransson har skrivit att han kommer att följa utvecklingen noga. Kan man härav läsa ut att statsrådet möjligen tänker sig att göra ett aktivt ingripande, om så skulle erfordras?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 151 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag är beredd att föreslå förändringar avseende televisionens monopol.

Bakgrunden till frågan är att ledningen för Sveriges Televisions Kanal 1 har beslutat att upphöra med sändningarna av den amerikanska serien "Pluton B i Vietnam" efter det att det första avsnittet sänts. Enligt frågeställaren anser många att det förhållandet att sändningarna upphör, efter det att en serie har börjat sändas, har samband med att en monopolsituation råder för televisionen i Sverige.

Enligt radiolagen (1966:755) avgör varje programföretag ensamt vad som skall förekomma i rundradiosändning. Ansvar för vad som sänts och inte sänts i televisionen åvilar alltså resp. programföretag. Att en programserie avbryts är mot denna bakgrund inte märkligare än att en redaktionsledning för en tidning avbryter en artikelserie eller annullerar ett kontrakt med en tecknare, vars serieteckningar inte anses hålla måttet.

Något monopol inom TV-området råder inte i Sverige. Programföretagen inom Sveriges Radio-koncernen har konkurrens från satellitföretag, något som bl.a. har yttrat sig i svårigheter för Sveriges Television att förvärva sändningsrätten till vissa attraktiva program. Vi hade ett frågesvar om det alldeles nyss.

Enligt min uppfattning ger den händelse som frågeställaren tar upp inte regeringen anledning att föreslå förändringar i något avseende.

Anf. 152 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! För någon tid sedan gick Sveriges Radio ut och framhöll skarpt att man skulle sända en amerikansk serie om kriget i Vietnam. Sedan ett avsnitt hade sänts stoppades serien. Då fann plötsligt ledningen för kanal 1 att programmet var naivt, USA-vänligt och krigsförhålligande.

Jag måste säga att jag och många andra tycker att situationen är ytterst egendomlig. Statsrådet säger att vi inte har någon monopolsituation i Sverige i vad gäller radio och TV, men det har vi faktiskt. Det är inte alla som har tillgång till satellitsändningar. Alla har inte parabolantennor, som statsrådets partikollegor har en tendens att vilja förbjuda. Vi har den situationen i Sverige att det trots allt är monopol. Efter det att inköparna fått serien godkänd visas serien en gång. Därefter säger man: Det här håller inte, det är naivt. Skulle det bli så, herr talman, att Sveriges Radio framdeles skulle mena att programmen är naiva, USA-vänliga eller krigsförhålligande, lär bara testbilderna bli kvar i våra TV-apparater.

Anf. 153 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag har ingen anledning att ifrågasätta Sten Anderssons egen bedömning av en enskild TV-serie. Däremot respekterar jag TV-företagets rätt att även under en pågående serie ta ställning till huruvida man vill fullfölja sändandet av de program som återstår. Det här är faktiskt inte den snävt partipolitiska frågan som Sten Andersson föreställer sig. Jag noterar att Nya Wermlands-Tidningen, som mig veterligt inte är socialdemokratisk, i

*Om Sveriges Radios
TV-sändningar*

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om vissa kabel-
TV-frågor, m.m.*

gillande ordalag kommenterar att de resterande avsnitten av TV-serien "Pluton B i Vietnam" inte kommer att sändas. Nya Wermlands-Tidningen skriver så här:

"Det är ett riktigt beslut. Sylvester Stallones Rambofilmer är tillräckligt smaklösa och våldsförhållande och behöver inga efterföljare i teve. Det riktiga Vietnamkriget var nog traumatiskt och ska inte ihågkommas av den yngre generationen som ett 'håll-igång-krig' med hjältar och antihjältar.

Krig är grymt. Det finns inga roliga krig – bara i Hollywoods värld. Och dem ska vi inte behöva uppleva!"

Jag har för all del inte sett programmet och kan alltså inte göra något uttalande, men jag vill ändå erinra om att Nya Wermlands-Tidningens ledarkommentar kanske ändå får ses som ett uttryck för att det möjligen har funnits visst fog för en redaktionsledning att ompröva ett inköpsbeslut.

Anf. 154 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag skall bara mycket kort kommentera statsrådets senaste uttalande.

Har vi kommit så långt i det här landet att vi skall sända TV-program som är baserade på recensioner i olika tidningar, kommer licensen framöver att bli noll. Programmen kommer inte att kunna sändas, därför att det alltid går att hitta någon kritiker som är kritisk mot ett program.

Sedan till problemet med att avbryta en serie. TV hade faktiskt inköpare i USA. Serien hade godkänts, men efter visningen av ett avsnitt försvann kuraget, eftersom det tydligen på några tidningars ledarsidor riktats kritik. Detta är ytterst beklagligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

41 § Svar på frågorna 1988/89:180, 211 och 212 om vissa kabel-TV-frågor, m.m.

Anf. 155 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat mig om jag avser vidta åtgärder för att säkra svenska folkets yttrande- och informationsfrihet oavsett vad regeringsmaktens företrädare anser vara av värde för informationsfriheten.

Anders Björck har frågat om regeringen avser att definitivt avstå från att lägga fram förslag som begränsar mottagning av satellitprogram från direktsändande satelliter via kabelnät. Han har vidare frågat om regeringen kommer att föreslå förändringar i nu gällande kabel-TV-lag som låter svenska folket självt – och inte kabelnämnden – avgöra i vilken utsträckning det tål att se reklam på svenska språket i TV-rutan.

Gunnar Hökmark har slutligen frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att TV-kanaler som riktar sig till en svensk publik skall kunna ha samma möjlighet att finansiera sin verksamhet med reklam som TV-kanaler som ses av svensk publik men som inte riktar sig till den.

Jag väljer att besvara frågorna i ett sammanhang.

Trots frågeställarnas något provocativa formuleringar vill jag hävda, att

det har funnits en bred politisk uppslutning kring behovet av lagstiftning på kabelområdet. Den lag om lokala kabelsändningar som nu gäller föregicks bl.a. av en stor parlamentarisk utredning och de regler rörande anläggning av kabelnät, lokala kabelsändningar och vidareändring i kabelnät av satellit-sändningar som nu skall följas har som grund en bred politisk uppslutning.

Det är egentligen bara på en punkt som det finns olika uppfattningar, nämligen reklamen. Sverige har här – i likhet med flertalet andra länder i Europa – sökt överföra sina nationella reklamregler till kabelområdet. I Sveriges fall har detta för riksdagsmajoriteten inneburit att reklam i svenska program bör förbjudas.

Det är givetvis väsentligt att lagreglerna på kabelområdet är anpassade till den tekniska utvecklingen. När lagen skrevs fanns endast s.k. kommunikations satelliter. I dag finns direktsändande satelliter och i en nära framtid kommer hybridformer av dessa att sända. Trots att lagen är relativt färsk råder det osäkerhet i regeltillämpningen. För ungefär ett år sedan kom radiolagsutredningen därför med ett betänkande med förslag om hur man skulle kunna komma till rätta med dessa problem.

Reaktionen på utredningens förslag blev emellertid från både politiska miljöer och rättsliga instanser så negativ, att jag inte var beredd att föra förslaget vidare till riksdagen.

I detta läge inbjöd jag tidigt i våras ledarna för riksdagens partier att föreslå en representant till en beredningsgrupp inom utbildningsdepartementet för att behandla frågor om regelverket för kabel-TV. Moderata samlingspartiet och vänsterpartiet kommunisterna tackade ja, medan folkpartiet och centerpartiet tackade nej. Jag beklagar att alla partier inte ville medverka, eftersom det på detta område är viktigt att söka finna breda parlamentariska lösningar. Oklarheten i rättsreglerna är givetvis också olycklig; de regler om våld, pornografi och hets mot folkgrupp som nu gäller för satellitsändningar kan komma att bli utan verkan för nya satellitsändningar.

Regeringen kommer mot den nu angivna bakgrunden att lämna ett förslag till ny lagstiftning, och det är min ambition att i det sammanhanget göra en förnyad ansträngning att finna en bred politisk förankring av förslaget.

Anf. 156 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Göransson för svaret på Gunnar Hökmarks och mina frågor.

I morgon skall kabelnämnden ta ställning till ett förslag som föreligger från en särskild utredare som nämnden anlitat. Förslaget går ut på att förbjuda TV 3 under sex månader. Det sker inte därför att kanalen skulle ägna sig åt rashets, förtal eller någonting annat som vi alla bestämt tar avstånd från. Orsaken är helt enkelt en annan: Det förekommer reklam i sändningarna, reklam för Volvobilar, reklam för choklad och annat, och det är detta som upprört utredaren på det här sättet.

Man tror, herr talman, knappast sina öron. På andra sidan Östersjön pågår nu en liberalisering – glasnost. I Sverige vädrar förbudsanhängarna och förmyndarna morgonluft. Vi vet ännu inte vilket beslutet i kabelnämnden blir. Men redan det sätt varpå frågan behandlats hittills är allvarligt.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om vissa kabel-
TV-frågor, m.m.*

Bengt Göransson, ansvarigt statsråd, går ut och säger att TV 3 saknar opinionsbildande värde. Jag tycker att det är allvarligt att statsrådet i det här känsliga läget uttalar sig på det sättet. Roine Carlssons stil är väl inte precis vad jag älskar mest, men i detta avseende tror jag nog att Bengt Göransson kanske skulle kunna lära sig något av honom.

Jag tycker att det är illavarslande att det tydligen kommer ett förslag om att, som Bengt Göransson säger, "lösa frågan igen", frågan om reglering av verksamheten. Då frågar jag Bengt Göransson: Innebär förslaget från regeringen att frågan om att förbjuda t.ex. Astrasatelliten via kabelnät åter kommer att tas upp?

Anf. 157 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Låt mig först när det gäller påståendet om mitt uttalande angående TV 3:s opinionsbildande värde säga att jag inte gjort något sådant uttalande. Om Anders Björck skulle vilja göra sig besväret att läsa tidningen Expressen också för följande dag skall han där finna vad jag faktiskt sade: "För egen del har mina åsikter icke påverkats eller förändrats av det jag har sett av TV 3. Huruvida andra har tittat och därvid påverkats i sin opinionsbildning uttalar jag mig inte om." Det var mitt svar på den intervjufråga jag fick. Jag har alltså inte gjort någon totalbedömning av TV 3:s opinionsbildande effekt. Jag är mycket angelägen om att understryka det. Det vare mig fjärran att föregripa kabelnämndens bedömning i det stycket.

Låt mig ändå för ordningens skull erinra om varför vi måste ha ett regelsystem. I den mycket underhållande och klassiskt björckska debattrunda som pågår – inte här i kammaren, där Anders Björck ofta har, om han tillåter uttrycket, en något sobrare stil än vad han har på gator och torg – hävdar han gärna att vi skall ha ett helt regellöst system. Jag vill bara erinra om skillnaden mellan att ta emot program direkt med en egen parabolantenn och att ta emot program med hjälp av kabelnät är att det vid kabelnätstagning alltid finns en mellanhand, i regel en hyresvärd. Jag har mycket svårt att förstå hur man kan förespråka ett sådant system, enligt vilket exempelvis AB Stockholmshems fastighetsförvaltare skall vara den som bestämmer vilka program som skall tillhandahållas den enskilde hyresgästen. Vi måste alltså ett regelverk, och då är det rimligt att det regelverket så långt det är möjligt ansluter sig till de nationella system som gäller. Jag har vid samtal med kolleger i Europa kunnat konstatera att de för motsvarande resone-mang.

Anf. 158 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Såsom det första uttalandet refererades i Expressen kunde det definitivt missuppfattas. Om Bengt Göransson nu har en annan uppfattning i den här frågan är det alldeles utmärkt. Jag vet dock inte om det innebär att någon skada inte har skett.

Sanningen är ju faktiskt den att Bengt Göransson och jag är överens om att vi behöver regler när det gäller hets mot folkgrupp, våld, pornografi och annat. Men det är inte det den här debatten handlar om, utan den handlar om att Bengt Göransson vill ha regler också för reklam. Eftersom Bengt Göransson nu meddelar att regeringen kommer att lägga fram ett förslag om

ny lagstiftning på detta område vill jag fråga Bengt Göransson: Innebär detta förslag att man tar avstånd från tankarna att förbjuda t.ex. Astrasatelliten genom att jämställa direktsändande satelliter med kommunikationssatelliter? Det är viktigt för den fortsatta debatten att vi här och nu får ett klart besked på den punkten.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om vissa kabel-TV-frågor, m.m.

Anf. 159 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Med tillfredsställelse antecknar jag att Anders Björck instämmer i behovet av regler för kabel-TV-systemet. Jag skulle bli väldigt glad om Anders Björck fortsättningsvis också ville upprepa detta instämmande i torgframträdandena.

Det uttalande av mig som återgavs i Expressen var inte ett ordagrant citat, utan ett referat av vad jag sagt som gjorts av en journalist. Vad jag sade i intervjun återfinns i tisdagens nummer av Expressen.

När det gäller det fortsatta arbetet på att få ett regelsystem är det min förhoppning att de politiska partierna skall vara beredda att acceptera en bred parlamentarisk beredning, till vilken jag inbjöd i vintras. Anders Björcks och vänsterpartiet kommunisternas partiledare tackade ja till denna inbjudan, medan folkpartiet och centerpartiet tackade nej. Den socialdemokratiska regeringen har alltså inbjudit till en gemensam överläggning i denna fråga.

Anf. 160 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Det är förvisso bra att man överlägger, men jag tycker att statsrådet Göransson här och nu skall svara på frågan: Innebär det förslag som Bengt Göransson nu har aviserat att man från regeringens sida kommer att föreslå ett förbud mot att direktsändande satelliters program förs vidare i kabelnät på det sätt som var aktuellt i våras? Kort sagt: Förbereder regeringen nu ett nytt försök att sätta stopp för t.ex. TV 3 via den s.k. Astrasatelliten? Det är, herr talman, med tanke på den debatt vi just nu har om TV 3:s framtid och om yttrandefriheten, en oerhört viktig fråga.

Jag tycker att den frågan i sober stil bör kunnas besvaras av Bengt Göransson nu. Ett klagörande här skulle rensa debatten ordentligt.

Anf. 161 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! De samtal som jag hoppas att vi skall komma att föra vill jag inte på förhand från regeringens sida så låsa att samtalen för Anders Björck synes meningslösa.

Anf. 162 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Den slutsats man kan dra är alltså att Bengt Göransson tänker föreslå samtal om ytterligare förbud, ytterligare inskränkningar på massmediaområdet. De samtalen tror jag tyvärr inte blir särskilt meningsfulla.

Det vore ändå bra om Bengt Göransson här och nu kunde lugna svenska folket genom att säga att några ytterligare förbud på detta område inte kommer, utan att regeringen tvärtom har tagit intryck av debatten och är beredd att gå i en annan riktning och minska förbuden på detta område.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om ekologisk-teknisk
utbildning i Kristian-
stads län*

Herr talman! Vi skall inte glömma bort att den lagstiftning som kabelnämnden i morgon skall pröva när det gäller förbud eller inte mot TV 3 inte är någonting som hela riksdagen står bakom. Den drevs igenom på den här punkten av socialdemokrater och kommunister. De borgerliga partierna ställde icke upp.

Anf. 163 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag kan bara beklaga att Anders Björck ser mig som en så omöjlig samtalspartner. För egen del vidhåller jag: Jag samtalar gärna med Anders Björck, jag lyssnar gärna på honom och alltemellanåt har jag också – vilket jag hoppas att Anders Björck efter tre år kommer ihåg – haft anledning att respektera hans åsikter och ta intryck av dem.

Var vid gott mod!

Anf. 164 ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Respekten är ömsesidig, det vill jag gärna säga. För min del skulle denna ömsesidiga respekt förbytas i den djupaste respekt, om de fortsatta samtalen kom att handla om glasnost och liberalisering på radio- och TV-området och inte om nya förbud. Då tror jag vi skulle ha riktigt trevliga samtal, herr Göransson.

Överläggningen var härmed avslutad.

42 § Svar på fråga 1988/89:132 om ekologisk-teknisk utbildning i Kristianstads län

Anf. 165 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Kaj Nilsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att ekoteknologi blir ett alternativ inom den ingenjörsutbildning som planeras i Kristianstads län.

Ingenjörsutbildningen i hela landet står nu inför stora förändringar. En arbetsgrupp inom regeringskansliet har lagt fram förslag om en avsevärd förstärkning och utbyggnad av den tekniska utbildningen på mellannivå, genom att det fjärde året av gymnasieskolans tekniska linjer förs över till högskolan och där förlängs till en tvåårig utbildningslinje.

Förslaget, som har remissbehandlats, innebär att den nya utbildningen skall byggas ut successivt fram till budgetåret 1992/93.

Ett samlat förslag till utbyggnad av ingenjörsutbildningen i Kristianstads län har lagts fram av högskolan i Kristianstad, länsstyrelsen och länskolnämnden i Kristianstads län samt berörda kommuner i länet. Förslaget innebär bl.a. att en ekoteknikutbildning etableras i Klippans kommun. Det har inte av SIM-gruppen tagits upp i dess förslag till utbyggnad av försöksverksamheten under 1989.

Beredningen av ärendet pågår för närvarande inom utbildningsdepartementet. Jag räknar med att efter årsskiftet kunna till riksdagen överlämna förslag till den utbyggnad som avses komma till stånd budgetåret 1989/90.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 166 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för det relativt positiva svaret.

Frågan är: Kan ingenjören vara ekolog eller vice versa? Svaret är viktigt när det gäller överlevnadsfrågorna, och dessa har ju fått en allt större betydelse, både i skolan och i samhället, särskilt den allra senaste tiden.

Poängen är att Klippans gymnasieskola direkt i dag kan erbjuda en ingenjörsutbildning där ekologi och ekoteknologi förs upp på schemat. Vidare står kommuner och företag i regionen beredda att delta och ta emot på det här sättet utbildad arbetskraft i framtiden. Kring Klippan finns dessutom uppbyggd en fungerande naturskola med resurser att föra ut forskningsrön inom ekologi och biologi till olika avnämare, främst skolan.

Kostnaden för arrangemanget torde i detta avseende vara lika med högskoleutbildningens.

Svaret innebär att utbildningsdepartementets planeringsgrupp fortfarande inte inser betydelsen av att ekologiska och ekoteknologiska studier prioriteras. Man har haft denna fråga ganska länge utan att komma till skott, trots den markant ändrade synen på betydelsen av att sätta in snabba åtgärder för vår överlevnad. Åtminstone skulle man ju förvänta sig att den erbjudna ingenjörsutbildningen svarar väl mot utbildningsdepartementets uttalande i budgetpropositionen 1988: "En fundamental roll för den högre utbildningen är att utveckla den sofistikerade teknik som behövs för att lösa miljöproblemen." Vidare heter det: "Det gäller att skapa ett positivt samband mellan teknisk och ekonomisk tillväxt och god miljö."

Jag får i alla fall notera med en viss tillfredsställelse att ärendet är under beredning, och jag väntar spánt på positiva åtgärder budgetåret 1989/90.

Överläggningen var härmed avslutad.

43 § Svar på fråga 1988/89:177 om försöksverksamheten med den nya gymnasiereformen

Anf. 167 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Isa Halvarsson har frågat mig om vad regeringen tänker vidta för åtgärder för att undervisningen skall kunna bedrivas planerligt i försöksverksamheten med ny yrkesutbildning i gymnasieskolan. Bakgrunden till frågan är att Verkstadsföreningen anmodat sina medlemsföretag att till vidare inte ställa praktikplatser till förfogande.

Arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen (ÖGY-utredningen) föreslog 1986 att en förlängd yrkesutbildning i betydande utsträckning skulle förläggas till arbetsplatser. I utredningen hade arbetsmarknadens parter en stark representation. Utredningsförslaget, som var enhälligt, utgick från att de som genomgick utbildningen skulle vara elever och inte anställda på de arbetsplatser där de praktiserade. Utredningens förslag tillstyrktes i detta som i de flesta andra avseenden allmänt av remissinstanserna. I regeringens proposition om försöksverksamhet 1987/88:102 och i det följande riksdagsbeslutet förutsattes också att elevstatus

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om försöksverksamheten med den nya gymnasiereformen

skulle gälla under hela den treåriga utbildningstiden. I en skrivelse som LO, TCO och SAF förra hösten tillställde regeringen underströks ytterligare att elevstatus skulle gälla. Jag vill härutöver nämna att ekonomisk ersättning under försöksverksamheten utgår till arbetsgivare som tar emot elever.

Även om principerna för elevernas rättsliga ställning får anses vara klarlagda, kan arbetsplatsförläggning inte genomföras med mindre än att arbetsmarknadens parter är ense om övriga förutsättningar som skall gälla. Överensstämmelse i uppfattningen härvidlag har i stort uppnåtts på de avtalsområden som nu är aktuella, med undantag för verkstadsindustrin och bilverkstäder.

En försöksverksamhet i mycket liten skala startade på tre orter hösten 1986. Dessa elever skulle i år ha börjat sitt tredje år med omfattande praktik. Sedan Verkstadsföreningen uppmanat medlemsföretagen att inte ta emot elever, har dessa antingen avbrutit sin utbildning eller fått skolförlagd utbildning som kompensation för utebliven praktik. Om ingen förändring sker i relationerna mellan Verkstadsföreningen och Metallindustriarbetareförbundet, drabbas inom kort den försöksverksamhet som startade hösten 1987 och senare den försöksverksamhet i stor skala som sattes i gång i höstas.

Regeringen hoppas självklart att parterna, som nu överlägger med varandra, snart skall komma överens. Just nu förbereder elever i årskurs 9 i grundskolan sitt val av gymnasielinje. Skulle avtal låta vänta på sig, kommer jag att föreslå regeringen att omfördela utlagda platser till andra yrkesutbildningssektorer.

Anf. 168 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Att jag framställde frågan beror inte på att jag ville framhålla att vi i folkpartiet hade rätt. Vi påtalade ju riskerna med att införa försöksverksamheten redan detta läsår. Anledningen till frågan var i stället att jag ville förmedla något av den oro och ilska som faktiskt finns i min hemkommun, Kristinehamns kommun, hos skolstyrelsen, skolledningen, handledarna och de elever som nästa vecka skulle påbörja sin praktik. Det gäller då årskurs 1 på In-linjen.

I betänkandet i samband med det beslut som riksdagen fattade i juni månad sades det att det bör ankomma på regeringen att vidta de åtgärder som krävs för att elevstatus skall säkras vid arbetsplatsförlagd utbildning.

Tydligen har regeringen inte vidtagit några åtgärder. Det är mycket beklagligt att Verkstadsföreningen nu trappar upp det hela genom en bojkott av alla praktikplatser. Det är också något egendomligt med den s.k. elevstatusen. Metall kräver ju att ersättning skall utgå med 30:75 kr. i timmen. Här kan man inte tala om elevstatus.

Att man inte vill göra någonting utan bara hotar förberedande elever i årskurs 9 i grundskolan med att In-linjen och fordonstekniska linjen i Värmland helt skall tas bort tycker jag är mycket egendomligt. Jag är besviken över svaret. Jag hade hoppats på ett kraftfullare yttrande från statsrådet som är av den arten att jag hade kunnat säga hemma i Värmland att man kan fortsätta med utbildningen nästa vecka.

Anf. 169 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Av utredningen föreslogs att det skulle vara elevstatus. Regeringens proposition innehöll samma förslag. Riksdagens beslut har också samma innebörd. LO, TCO och SAF har skrivit till regeringen och framhållit att elevstatus bör gälla. Det är *en* sak. Men även om riksdagen har beslutat att elevstatus skall gälla, kan riksdagen inte bestämma över de villkor under vilka elever skall ha tillträde till arbetsplatsen. Det ankommer på parterna själva att avgöra dessa villkor. Det har varit möjligt på det ena avtalsområdet efter det andra, dock inte på det område som vi nu talar om. Isa Halvarsson tycks mena att riksdagen skall besluta om förhållanden som gäller parterna emellan. Det anser jag inte vara möjligt.

Anf. 170 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Jag vill bara framhålla att riksdagen gav regeringen till känna att det behövdes åtgärder för att säkra elevstatusen inom den arbetsplatsförlagda utbildningen. Men statsrådet hänvisar bara till uttalanden som gjordes innan riksdagsbeslutet fattades.

Anf. 171 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Även om riksdagen uttalar att det skall vara elevstatus, kan man inte utan vidare föreskriva att företagen skall ta emot elever. Vi är beroende av en frivillig samverkan mellan skolmyndigheter och företag. För att ett företag skall kunna fungera förutsätts det att arbetsgivare och arbetstagare har uppnått enighet om de villkor som gäller för att praktikanter skall tas emot.

Anf. 172 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att det var fel att införa försöksutbildningen innan avtal och förutsättningar var klara. Vi i folkpartiet hade alltså rätt i det som vi framhöll i vår reservation.

Anf. 173 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag kan inte se att det var fel av riksdagen att fatta det aktuella beslutet, alldenstund LO, SAF och TCO hade varit så angelägna om att reformen skulle genomföras. Om dessa sedan inte har förmåga att utöva inflytande över sina anslutna förbund, lär det inte heller här i riksdagen vara möjligt att besluta att förbunden skall åtlyda vad deras huvudorganisationer har kommit överens om och hemställt om.

Överläggningen var härmed avslutad.

44 § Svar på fråga 1988/89:198 om uppdragsutbildningen inom högskolan

Anf. 174 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Margareta Hemmingsson har frågat mig om jag vill medverka till att nuvarande regler för uppdragsutbildning inom högskolan justeras.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om uppdragsutbildningen inom högskolan

Sveriges förenade studentkårer har enligt uppgift anmält högskolan i Eskilstuna/Västerås till justitieombudsmannen för att ha brutit mot reglerna för uppdragsutbildning inom högskolan. SFS har också skrivit till regeringen i frågan och påpekat en rad fall där man enligt SFS:s mening brutit mot dessa regler.

Regeringen har vid dagens regeringssammanträde överlämnat SFS:s skrivelse till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) som har att utöva tillsyn över högskolan. UHÄ skall för regeringen redovisa vilka åtgärder som vidtas med anledning av skrivelsen.

SFS har i olika sammanhang hävdatt att gällande regler inte följs. Däremot har organisationen inte föreslagit ändring av reglerna. Det är självklart att avsteg från gällande regler inte får förekomma. Skulle JO eller UHÄ vid sin granskning komma till resultatet att någon sådan ändring behövs, är jag givetvis beredd att medverka till en prövning av de nuvarande bestämmelsernas lämplighet.

Anf. 175 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag vill gärna med en gång klarlägga att jag inte har framställt denna därför att jag vill diskutera uppdragsutbildningens vara eller inte vara.

I regeringens proposition föreskrivs att uppdragsutbildning inte får bli en huvuduppgift vid högskolan. Men i en skrivelse till utbildningsministern begär rektorn vid högskolan i Eskilstuna/Västerås att uppdragsutbildningen skall jämföras med den reguljära verksamheten och räknas som en av högskolans huvuduppgifter. Jag undrar vad utbildningsministern anser om det?

Vid högskolan i Eskilstuna/Västerås utgör uppdragsutbildningen i dag ca 37 % av den totala verksamheten. Rektorn vid högskolan talar om målsättningen 50 %. Om uppdragsutbildningen uppgår till 51 %, är det då i realiteten inte fråga om en huvuduppgift? Högskolans rektor hänvisar till de små resurser man har och menar att det här med uppdragsutbildningen är ett sätt att öka inkomsterna. Själv tycker jag att det finns en risk för att jakten på uppdragsutbildningspengar kräver resurser som hade behövts för skolans reguljära utveckling och anslagsförfarande.

Avslutningsvis vill jag säga att det i högskolestyrelsen pågår en mycket livaktig debatt om uppdragsutbildningen, och det tycker jag är bra. Debatten kommer att fortsätta vid decembersammanträdet. Det finns ett mycket starkt intresse av att redovisningen skall utformas så att det går att följa utvecklingen, att klart tyda vart pengarna går och vad som kostar. Jag är säker på att styrelsen med mycket stor spänning inväntar UHÄ:s svar till regeringen.

Anf. 176 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill allmänt säga att jag delar Margareta Hemmingssons uppfattning att uppdragsutbildningen inte får ta sådan omfattning eller ha ett sådant innehåll att den reguljära utbildningen på något vis åsidosätts. Det är utbildningen av studerande som individuellt har kommit till högskolan som är huvuduppgiften.

Jag instämmer också i Margareta Hemmingssons uppfattning att redovisningen av högskolans ekonomi skall ske på sådant sätt att man har full insyn i både hur statliga anslag används och har uppdragsutbildningen sköts.

Anf. 177 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för det klarläggandet. Låt mig då också fråga: Innebär detta att utbildningsministern anser att högskolestyrelsen bör föra en diskussion med sin rektor om att hans målsättning om 50 % är för hög?

Anf. 178 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag anser självfallet att högskolestyrelsen är ansvarig för den verksamhet som förekommer vid högskolan.

Överläggningen var härmed avslutad.

45 § Svar på fråga 1988/89:209 om högskolans ekonomutbildning

Anf. 179 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Birger Hagård har frågat mig om jag delar Ingenjörsvetenskapsakademiens (IVA) uppfattning angående ekonomutbildningen och om jag i så fall med anledning därav avser att föreslå åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Frågan om kvaliteten i ekonomutbildningen har tagits upp av regeringen i de två senaste budgetpropositionerna. På grundval av dessa förslag har en viss resursförstärkning till utbildningen genomförts, och vidare har fördjupningsdelen av utbildningen lokaliserats till ytterligare ett par högskolor och nu senast högskolan i Eskilstuna–Västerås. Regeringen har således på olika sätt tagit initiativ till att höja kvaliteten i utbildningen.

I årets anslagsframställning redovisar universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) sin avsikt att under budgetåret 1988/89 göra en översyn av ekonomutbildningen.

Jag utgår därvid från att denna översyn inte endast eller huvudsakligen kommer att bygga på kvantitativa uppgifter om antal sökande, antal undervisningstimmar eller professorstäthet utan även innefattar besök vid högskolorna, överläggningar med deras lärare och studerande liksom avnämare av den arbetskraft som går ut från högskolorna. Av värde bör också vara att få klarlagt hur det gått för de studerande efter utbildningen och vilken betydelse för den regionala utvecklingen det haft att ekonomer utbildats vid en högskola inom regionen. På grundval av UHÄ:s rapport kan regeringen sedan bygga sitt ställningstagande. Självfallet kommer därvid också IVA:s rapport att ha ett stort intresse.

Anf. 180 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Bodström för svaret på den fråga som jag har ställt. Jag har ställt den av det skälet att det kunde vara intressant också för riksdagen att ta del av vad en av de tunga instanserna, i detta fall Ingenjörsvetenskapsakademien, har haft att säga om en viktig del

av högskoleutbildningen, nämligen ekonomutbildningen.

Bakom denna rapport står en arbetsgrupp, och det är inte vilken arbetsgrupp som helst. Det är ett antal tunga professorer och ekonomer och dessutom en tidigare riksbankschef, Lars Wohlin, och en tidigare finansminister, Ingemar Mundebo, så det finns anledning att ta kritiken på allvar.

Rapporten är mycket kritisk. Här konstateras att bara 15 % av de ekonomistuderande examineras på normalt tid. Jag skulle dock vilja ifrågasätta om andelen verkligen är så låg. Jag har rapporter från mitt eget universitet i Linköping som talar om att 70 % skulle vara det normala vid landets universitet i övrigt.

I övrigt är alltså rapporten mycket kritisk. Där uppges att bara en liten del av ekonomutbildningen är av högsta internationella klass. Det är svårt att rekrytera lärare och forskarstuderande. Den ekonomiska forskningen har svårt att hävda sig. Ekonomutbildningen har ingen professionell organisation och ledning, har ingen kvalitetsprofil och ger inte nödvändiga baskunskaper. Slutligen ses basblocket som en misslyckad hybrid.

Det här är mycket av den kritik som vi moderater har framfört i olika sammanhang. Det är gott och väl, om det nu görs en översyn inom UHÄ, men hur länge har vi egentligen råd att vänta? Borde vi inte ta denna kritik ad notam och försöka att i tid föreslå åtgärder? Statsrådet talar om kvalitativa förstärkningar, men det är egentligen ingenting annat än kvantitativt, när fördjupningsalternativ förläggs till några högskolor, i synnerhet om det är svårt att rekrytera kompetenta och behöriga lärare.

Anf. 181 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill för ordningens skull nämna, att förmodligen har varken Birger Hagård eller jag läst rapporten, eftersom den ännu inte kommit ut av trycket. Man har ju hört talas om vad den innehåller, och på det har vårt resonemang byggt. Jag delar uppfattningen att kritiken skall granskas omsorgsfullt när rapporten så småningom föreligger.

Anf. 182 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Jag har inte bara läst rapporten, utan jag har den också här i min hand. Jag beklagar att utbildningsministern inte har haft tillgång till samma kanaler som jag uppenbarligen har haft i detta fall. Det var bara att ringa och rekvirera den, och så kom den.

För att gå tillbaka till de svåra frågorna, vill jag säga att rekryteringen av lärare är ett stort problem i sammanhanget. I rapporten talas det just om att man i Uppsala förra höstterminen sökte tre universitetslektorer, och av de sex som sökte var det bara en behörig. Det hjälper då inte att lägga ut utbildning med t.ex. fördjupningsalternativ, om det inte går att få kvalitet i det hela. Det är här som det måste till någon form av åtgärder, och det snabbt.

För universitetskanslern är detta uppenbarligen ett skötebarn. Det första han gjorde när han blev ny universitetskansler var att ta upp denna kritik mot ekonomutbildningen. Jag hoppas att det som svar på riksdagens begäran förra året nu skall komma ett förslag i budgetpropositionen som ordentligt

förstärker resurserna inom AES-sektorn, inte minst till ekonomutbildningen.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om val av datautrustning för
gymnasieskolan*

Överläggningen var härmed avslutad.

46 § Svar på fråga 1988/89:210 om val av datautrustning för gymnasieskolan

Anf. 183 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Ann-Cathrine Haglund har frågat statsrådet Bengt Göransson om han vill medverka till att man undviker att satsa på dataprogram som inte kan använda det svenska alfabetet korrekt.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

I SÖ:s kravspecifikationer för datorutrustning och programvara i såväl grundskolan som gymnasieskolan framgår att program för skolbruk skall vara försedda med svensk dialog och svenska hjälptexter och att tangentbordet skall vara anpassat så att å, ä och ö kan skrivas ut.

Enligt vad jag under hand har inhämtat är det program som åberopas i frågan ett s.k. ritprogram, som inte alls än tänkt att användas för språkbehandling.

Till sist vill jag nämna att regeringen för ett par veckor sedan gett Svenska språknämnden i uppdrag att efter samråd med andra språkvårdande organ och dataexpertis lämna detaljerade och konkreta förslag till åtgärder för att främja svenska språket i datorsammanhang. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juni 1989.

Anf. 184 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret.

Frågan om ett enskilt dataprogram som används i skolan kan tyckas vara mycket liten, men jag anser inte att den är det. Det som används i skolan måste underordnas skolans huvuduppgift att allt arbete skall leda mot målet att ge elever kunskaper och färdigheter. De läromedel och annat som används i skolan skall självfallet vara korrekta dels för att förmedla kunskaper till eleverna, dels för att skapa respekt för kunskaper och ge goda förebilder.

När SÖ i sin förteckning över vad man rekommenderar för skolinköp har med ett dataprogram som inte kan använda det svenska alfabetet korrekt, får detta faktiskt en särskild pedagogisk vikt. SÖ:s inköpsfilosofi är ju normerande, och när man rekommenderar ett sådant program förmedlar man en felaktig grundsyn även om programmet är ett ritprogram. Om SÖ rekommenderar ett program som inte kan använda alfabetet korrekt kan det leda till att andra program eller annat med liknande stavning används. Det kan också leda till att andra felaktigheter ursäktas och respekten för korrekta kunskaper och färdigheter urholkas.

Herr talman! Det är nödvändigt att upprätthålla respekten för kunskaper, färdigheter och kvalitet i hela utbildningssystemet. Allt som används måste

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om statens skadeståndsansvar vid fel eller försummelse vid myndighetsutövning

vara ett led i detta. Det är skolöverstyrelsens uppgift att värna om kunskaper, färdigheter och kvalitet och om sin normerande roll, men SÖ har uppenbarligen inte följt sina egna kravspecifikationer.

Uppdraget till Svenska språknämnden är mycket bra, och jag vill fråga utbildningsministern om språknämndens förslag kommer att gälla även SÖ och om utbildningsministern instämmer i att SÖ:s inköpsfilosofi är normerande.

Anf. 185 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag har klargjort att det normala är att datorerna skall kunna skriva ut också de tre sista bokstäverna i svenska alfabetet. Men jag kan också tänka mig att det kan slinka in en och annan apparat av det slag som används i industrin och som eleverna senare kommer att träffa på där, och det kan väl ändå inte betraktas som någon större olycka. Volvo lär vara en typiskt svensk bil. Om Ann-Catherine Haglund tittar på instrumentbrädan i den bilen finner hon uteslutande engelska beteckningar för de olika reglagen.

Anf. 186 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Jag är mycket glad att utbildningsministern instämmer i att dataprogrammen skall vara korrekta och kunna använda bokstäverna å, ä och ö ordentligt. Jag hoppas att skolöverstyrelsen tar fasta på vad utbildningsministern här har sagt.

Det är väsentligt att svenska ungdomar när de går i skolan får det svenska språket bekräftat på ett korrekt sätt. Självfallet skall man också lära sig främmande språk, men det språk som för tillfället behandlas skall vara korrekt stavat med korrekta bokstäver. Felaktigheter eller annat får inte finnas i den svenska skolan, och jag är glad över utbildningsministerns instämmande i detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

47 § Svar på frågorna 1988/89:168, 179 och 192 om statens skadeståndsansvar vid fel eller försummelse vid myndighetsutövning

Anf. 187 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Filip Fridolfsson, Elisabeth Fleetwood och Görel Thurdin har var för sig mot bakgrund av ett tingsrättsavgörande frågat mig om jag är beredd att vidta åtgärder för att stärka den enskildes rättssäkerhet när det gäller rätt till ersättning av staten för skada som vållas genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning.

Frågan om statens skadeståndsansvar är för närvarande aktuell i riksdagen med anledning av ett antal motioner. Den beräknas komma upp här i kammaren onsdagen den 23 november.

Då kommer ett fylligare underlag att föreligga i denna fråga. Riksdagsdebatten kommer säkert också att belysa saken. Jag vill inte föregripa riksdagens behandling av frågan.

Anf. 188 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Bakgrunden till min fråga är den uppmärksammade domen i ett skadeståndsmål häromveckan. Det var en bilhandlare Alvgard i Vimmerby som hade krävt staten på skadestånd för de skador som han vållats genom en serie myndighetsingripanden för några år sedan. Han anklagades för skattebrott men blev aldrig åtalad.

Herr talman! Jag vet att jag inte har rätt att diskutera tingsrättens dom och skall därför försöka hålla tungan rätt i munnen. Jag noterar bara att domstolen med lagboken i hand gjort den bedömningen att skadestånd icke skall utgå.

Skadeståndslagens uppgift är att skydda oskyldiga människor och ersätta personskador som uppstått på grund av felaktig myndighetsutövning. Den skadeståndslag vi har är tydligen för vagt formulerad. Den ger inte tillräckligt skydd. En oskyldig människa kan ruineras och krossas på grund av flagranta övergrepp från statliga myndigheter utan att få ett enda öre i skadestånd.

Jag frågade om justitieministern avsåg att vidta några åtgärder för att stärka den enskildes rättssäkerhet. Justitieministerns svar är förvånansvärt defensivt. Justitieministern hänvisar till kommande motionsbehandling. Att avvakta motionsbehandlingen visar inget intresse eller engagemang i en viktig rättssäkerhetsfråga. Därför vill jag fråga: Anser inte justitieministern att det ur rättssäkerhetssynpunkt är nödvändigt att skadeståndslagen stramas upp så att de personer som är oskyldiga och som krossas, skändas och tillfogas ekonomisk skada genom myndigheters klantighet, skall kunna få ersättning, och att ingen diskussion skall kunna uppstå om sådana övergrepp? Jag skulle gärna vilja ha svar på denna fråga.

Anf. 189 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret, även om det var magert.

Låt mig börja med ett citat ur Västerviks-Tidningen som naturligtvis ges ut i Västervik, den stad där domen avkunnades. Det står så här: "Tingsrätten i Västervik konstaterar att lagarna inte tillåter några skadeståndsanspråk mot staten, trots att bilhandlare Halvar Alvgard felaktigt anklagats för skattesmitning. Anhållandet, husrannsakan, stämplingen och det svåra ekonomiska avbräcket kan det således inte tas någon hänsyn till. Staten har inget ansvar. Detta är självfallet absurt."

Jag måste instämma med tidningen, jag tycker situationen är absurd. "Inga grova felbedömningar som kan föranleda skadeståndsskyldighet har begåtts", konstaterar man i domen. Det är orimligt om riksdag och regering inte kan se till att lagstiftningen fungerar så att sådana här konsekvenser som drabbat denne man i Vimmerby kan undvikas. Det är inte heller rimligt att staten skall ha ett sådant övertag över den enskilde skattebetalaren. Oklara regler ökar naturligtvis risken för låt mig kalla det missgrepp. Avsaknaden av straffansvar för tjänstemän och avsaknaden av rätt till ersättning för åsamkade kostnader i samband med skatteprocesser skapar en oacceptabel obalans mellan staten och medborgarna.

Låt mig också här få säga att det är vår uppfattning, att när man har en oklar lagstiftning och inte är säker på hur man skall döma, bör den enskildes tolkningsföreträdare, dvs. att den enskildes rätt i sådana fall bör gå före statens. Den starka staten får inte utnyttja situationen gentemot den svagare enskilda människan.

Nu vill justitieministern skjuta upp frågan till en senare debatt. Ja, man känner sig faktiskt avsågad. Hur ofta behandlar vi icke frågor som någon gång inom en närmare eller mer avlägsen framtid skall behandlas av riksdagen. Motioner kommer, det försäkras jag, och jag hoppas att justitieministern vill kommentera vad vi här har sagt.

Anf. 190 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Men var finns den uttalade viljan att öka den enskildes rättssäkerhet? Jag tycker det är ganska skrämmande att läsa ett svar utan att det i svaret finns ett ord om att det faktiskt är nödvändigt att se till den enskildes individens rättssäkerhet.

Halvar Alvgård är inte den förste som råkar illa ut i Sverige. Han torde inte heller bli den siste. Därför är det absolut nödvändigt att se till att den som lidit skada på grund av att en myndighet har handlat fel åtminstone har rätt till ett ekonomiskt skadestånd. Det är fullständigt oacceptabelt att man kan både ruinera och vanära en människa utan att det finns en lagstiftning som träder in.

Jag tycker inte man kan återöppna kommande motionsbehandling i riksdagen. Under en längre tid har det sagts att en lag är på väg. Det är ju regeringens ansvar att lägga fram ett förslag till en lag där missförhållandet rättas till. Då frågar jag: När kommer det, och varför har det tagit så lång tid att arbeta fram ett förslag?

Anf. 191 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Det var ett uttryck för min respekt för riksdagen som den lagstiftande församlingen, att jag ansåg att jag vill avvakta med närmare diskussion i denna fråga till riksdagsbehandlingen om 13 dagar. Det är alltså ganska snart som frågan skall tas upp av denna församling.

Låt mig ändå här säga att frågan om reglering av ämbetsmannaansvaret bereds för närvarande i departementet på grundval av en departementspromemoria. Förslag kommer under pågående riksmöte.

Till Filip Fridolfsson och Elisabeth Fleetwood skulle jag vilja säga att det inte alls är så att det inte finns regler för skadeståndsansvar vid felaktig myndighetsutövning. Det finns regler i skadeståndslagen. De är inte oklara utan tydliga. Jag hoppas att vi om 13 dagar kan diskutera huruvida de regler som finns är tillfyllest eller om de borde utformas på något annat sätt.

Anf. 192 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Den oklara skadeståndslagen gör att folk känner sig rättslösa. Jag håller inte alls med justitieministern när hon säger att här finns klara regler. Vi medborgare har ju väldigt stora krav på oss att vi skall sköta oss. Den minsta försummelse bestraffas hårt. Men staten kan bevisligen begå flagranta övergrepp, där personer fullständigt massakreras utan att vederbö-

rande har en chans. Jag fattar icke att justitieministern, som ändå är ansvarig för det departement som har hand om lagstiftningen på detta område, kan vara så ointresserad och oengagerad. Hon säger bara att om 13 dagar skall vi diskutera frågan.

Detta är en rättssäkerhetsfråga av format och allvar. Jag tycker att det är snudd på skandal att justitieministern uppträder på detta sätt.

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Om statens skadeståndsansvar vid fel eller försummelse vid myndighetsutövning

Anf. 193 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Självfallet är vi medvetna om att det finns regler. Men de regler som justitieministern anser vara tydliga är, som vi uppfattar dem, otydliga. De är oklara och framför allt inte till fyllest. När en enskild människa kan drabbas så här hårt, när hela hans livsverk slås i spillror, när man hämtar allt vad han har på sitt kontor och när han får vänta ett par år för att få sin sak prövad inför domstol och förlorar både sitt goda namn och sitt rykte, kan vi inte vänta. Jag hade hoppats att man mycket tidigare skulle ha tagit itu med saken.

Det är inte, som Görel Thurdin sade, första gången sådant här händer. Människors rättsmedvetande skadas av att sådant här är möjligt i vårt svenska rättssamhälle, som vi skulle vilja säga. Men vårt rättssamhälle är inte till fyllest heller, här finns mycket som måste göras bl.a. när det gäller skadeståndsanspråken. Det är självklart, som vi ser det, att Halvar Alvgard måste få ett ordentligt skadestånd från staten.

Anf. 194 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Det finns gott om oklara regler i det här samhället. Det kan vi se genom att myndigheter faktiskt tolkar saker väldigt olika inte minst när det gäller skatteregler. Myndighetsutövandet har vi till för samhällets bästa. Men det får absolut inte innebära ett hot mot individen. Det gör det när en individ kan behandlas på det vis som här är fråga om. Då kan myndighetsutövande bli ett maktutövande på tjänstemannanivå. Här kan vi göra en koppling till ämbetsmannaansvaret, som ju också är någonting som bereds och som vi måste få tillbaka. Det kan inte vara så att det bara finns rättsliga krav på medborgare men inga rättsliga krav på myndigheter. Skadeståndsansvaret och tjänstemannaansvaret är två saker som är av mycket stor betydelse för att vi skall få ett rättssamhälle som fungerar. Rättssäkerheten är en del av demokratin.

Jag har konstaterat att det pågår en utredning angående skadeståndslagen. Det är tacksamt, och jag hoppas att även ämbetsmannaansvaret tas upp.

Anf. 195 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag vill understryka att det inte är så att det inte finns rättsliga krav på kommunala och statliga tjänstemän som utövar sitt ämbete. Det finns möjlighet till skadestånd, men uppenbarligen inte i alla situationer, vilket enskilda fall visar. Det är helt riktigt, som någon av frågeställarna sade, att det inte är första gången som ett domstolsutslag visar att det inte går att ersättning i alla situationer. Men det förhållandet har vi haft under längre tid, inte bara under den här regeringen utan även under tidigare regeringar.

Jag vill poängtera att det inte är på grund av ointresse som jag inte vill gå in i en närmare diskussion i dag, utan det är ett uttryck för min respekt för riksdagen som den lagstiftande församlingen.

Anf. 196 FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Apropos regler skall jag ge ett exempel på ett fall där skadestånd skall utgå. I 3 § skadeståndslagen står att om exempelvis en taxeringsnämnd räknar fel till den enskildes nackdel och samtidigt försummar att meddela honom om att nämnden avvikit från deklARATIONEN, bör rimligen det allmänna i princip svara för kostnader och förluster som felet vållat.

Det är riktigt att, som justitieministern sade, det finns regler. Men det fantastiska är ju att när det gäller en bagatell av den art som i det fall jag här läste upp är reglerna klara. Men när en småföretagare förlorar allt han äger och har och skandaliseras och förödmjukas och förlorar mycket pengar, då får han inte ett öre. Det är justitieministerns ansvar att se till att här blir en uppstramning av lagen så att man vet var man står.

Anf. 197 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Enligt domen var det tydligen så att man inte kunde finna att några grava felbedömningar gjorts. Därför kunde inte skadestånd utbetalas. Då frågar sig en vanlig människa: Hur grava skall dessa felbedömningar vara för att skadestånd skall utgå? Hur mycket skall en enskild människa behöva acceptera av felbedömningar av myndigheter? Är det inte så att en myndighet, om den begått ett misstag, skall soulagera vederbörande för det begångna misstaget? Annars blir det, som jag sade tidigare, så att den starka staten tar över den svaga medborgaren, som inte klarar sig i en envig med en stark stat.

Det är inte första gången, säger justitieministern – nej, det har vi kunnat konstatera – och inte första regeringen. Men det tycker jag inte är någonting att skylla på. Varför har inte tidigare justitieministrar, om de varit medvetna om problemen, vidtagit några åtgärder?

Anf. 198 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Vi i riksdagen uppskattar naturligtvis regeringens respekt för riksdagen som lagstiftande församling – det är kanske inte så ofta som den respekten uttalas – men vi kan inte besluta förrän vi har ett konkret lagförslag.

Vad beträffar rättsliga krav på tjänsteman har JO många gånger försökt påvisa och påtala att det har begåtts fel. JO har också försökt driva det dithän att tjänstemän skall ställas till svars men har inte lyckats komma särskilt långt, såvitt jag förstår, eftersom JO-ämbetet säger sig ha väldigt svårt att finna gehör för sina synpunkter.

Det här är som sagt *en* fråga, men den är en samlande fråga för ärenden som hela tiden pågår i vårt samhälle. Det är absolut nödvändigt att vi nu får en lagstiftning både när det gäller skadestånd och när det gäller tjänstemannaansvaret.

Anf. 199 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Karin Ahrland har frågat mig vilka åtgärder som jag ämnar föreslå för att stadgandet angående kriminalisering av narkotikakonsumtion skall kunna tillämpas.

Det som Karin Ahrland tar upp har sin bakgrund i ett långdraget lagstiftningsärende.

Första gången som frågan var uppe i riksdagen var våren 1982 under det borgerliga regeringsinnehavet. Den borgerliga majoriteten var då enig om att det inte fanns någon anledning att överväga en kriminalisering. Efter regeringsskiftet samma år ändrade man emellertid inställning.

Det skäl som man då åberopade var att det var psykologiskt viktigt att genom en kriminalisering ge "tillkänna sitt avståndstagande till missbruk av narkotika". Samtidigt framförde man i riksdagen att "den straffria sektorn teoretiskt sett är liten", och man framhöll också att någon straffbeläggning av själva berusningstillståndet inte var lämplig.

Det är också synpunkter av detta slag som har legat till grund för utformningen av den lagändring som riksdagen gjorde i våras. Att fängelse inte ingår i straffskalan beror, som Karin Ahrland vet, på att enbart bruk av narkotika inte har bedömts ha ett sådant straffvärde.

Så sent som i våras var tydligen också Karin Ahrland införstådd med den begränsade betydelse som lagändringen har när det gäller omfattningen av det straffbara området. Hon sade då att hon gärna erkände att det rörde sig om "juridiska finesser som säkert bara verkar krångliga för gemene man". I stället var det just den psykologiska betydelsen av lagändringen som hon pekade på.

Mot den här bakgrunden är det svårt att förstå att Karin Ahrland nu i riksdagen ger intryck av att vara förvånad över att de nya reglerna inte har tillämpats i någon större omfattning.

Anf. 200 KARIN AHLRLAND (fp):

Herr talman! Eftersom det faktiskt är första gången jag har debatt med justitieministern, vill jag gärna vara artig och gratulera Laila Freivalds till ett ansvarsfullt uppdrag. Jag vill också vara artig och tacka för ett svar som jag kanske ändå inte tyckte var så artigt.

Det stod i Dagens Nyheter förra veckan "Fiasko med knarklag väntat", "Nya knarklagen ett slag i luften" – det var de två rubrikerna. Tidningen hade intervjuat ett antal poliser som kallar den nya lagstiftningen om narkotikamissbruk "en papperstiger", "ett slag i luften" och "en socialdemokratisk valbluff". Ingen av dem sade, men det kan ju jag säga, att det var inte den enda valbluffen.

Det är förklarligt att de uttryckte sig så. Det visar också att vi faktiskt från oppositionens sida hade rätt i våras, när vi motsatte oss det tillägg i 2 § som handlar om eget bruk.

Socialdemokraterna försökte då hela tiden föra debatten som om vi från de borgerliga partierna hade önskat att varenda missbrukare skulle sättas i

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

*Om kriminaliseringen
av narkotikakonsumtion*

fängelse. Så var det inte, och så är det inte. Jag vill inte ha den debatten. Det är inte frågan om den saken. Men vi ville ha klarare regler och enklare möjligheter för polisen att ingripa, inte bara mot langare utan också mot missbrukare. Vi skrev i vår reservation och sade i debatten att bötesstraff måste vara det normala.

Jag är alltså inte alls förvånad över att det har gått så här. Men det är säkert rätt, som det också stod i DN, att regeringen bara ville få slut på debatten och inte tycker att narkotikabrott är världens värsta brott. Det sistnämnda kan jag hålla med om. Det finns många mycket allvarligare brott.

Men jag tycker att det är så allvarligt när folk knarkar att missbruket inte får nonchaleras. Framför allt tycker jag att eftersom missbruket är utbrett och eftersom missbruket i sig leder till andra, många gånger mycket allvarliga brott, är det upprörande när regeringen tar nonchalant på den kritik som nu har kommit fram.

Jag frågade faktiskt vilka åtgärder justitieministern är beredd att föreslå. Det syntes mig naturligt att regeringen skulle göra något när kritiken kommer. Skall jag förstå svaret så att justitieministern tycker att kritiken är obefogad? Tycker vår nya justitieminister att det är bra för ett rättssamhälle att ha lagar som poliser kallar slag i luften? Vad ämnar justitieministern göra, om hon inte vill ändra lagen?

Anf. 201 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jo, jag är beredd att försvara lagen med de motiveringar som vi angav i samband med att den antogs, nämligen att det ändå är en markering av att vi inte tolererar bruk av narkotika, att det skulle ha en pedagogisk effekt att tala om det, men att den rent straffrättsliga effekten var obetydlig på grund av att det straffria område som fanns kvar var obetydligt litet.

Det var alltså en ytterst liten effekt som man över huvud taget kunde uppnå med den här lagen. Den största effekten var den rent pedagogisk-psykologiska. Därför tycker jag att det är fel att säga att lagen är en papperstiger och ett fiasko. Den är precis det som den var avsedd att vara, och den kan inte vara något annat. Det har inte förespeglats att den skulle vara något annat.

Vad gäller straffskalorna har det hävdats att straffet borde kunna vara fängelse för detta brott, även om vi tydligen är överens om att det inte kan anses vara grovt. Är det ett grovt brott, då ingår fängelse i straffskalan, vill jag poängtera. Definitionsmässigt är det så att det inte är ett grovt brott, är det inte möjligt att ha fängelse i straffskalan.

Jag är litet förvånad över Karin Ahrlands resonemang, att det förhållandet att brottet att konsumera narkotika leder till grövre brottslighet skulle vara ett skäl till att ha strängare straff för konsumtion av narkotika. Det resonemanget kan jag inte ställa upp på.

Anf. 202 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag tror att Laila Freivalds och jag kan vara överens om att det finns många brott som är minst lika enkla som en enda gångs knarkande där fängelse ingår i straffskalan, alltifrån det som man brukar åberopa, att plocka fridlysta blommor eller åka gratis på tunnelbanan en gång. Vad det är fråga om är ju faktiskt att ge polisen möjligheter att bevisa att någon har knarkat.

Det är också fråga om, och det tycker jag är mycket viktigt, att ge föräldrarna till alla barn som hotas av att bli knarkare ett erkännande och en större hjälp. Men sedan skulle jag vilja tillfoga beträffande tillägget i 2 § att man teoretiskt kan tänka sig att det redan med hänvisning till 1 § skulle kunna vara möjligt att ta blodprov eller det som vi förordar. Men det krävs i så fall upplysningar till polisen. Det är uppenbart att poliserna har olika uppfattningar om lagstiftningen, och då finns det skäl att ge ytterligare upplysning.

Anf. 203 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Låt mig bara som avslutning på diskussionen erinra om att vi inom departementet håller på med en översyn av straffskalorna över huvud taget.

Jag kan lova Karin Ahrland att detta brott kommer att finnas med i dessa överväganden med den konsekvens som det kanske kan få.

Anf. 204 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag ser med intresse fram emot de förslag som så kan komma.

Sedan vill jag påminna justitieministern om att det finns möjligheter att göra andra saker för att, som socialdemokraterna sade 1982, göra rent hus med knarket. Det har ingen regering lyckats med ännu, och därför vill jag gärna önska Laila Freivalds lycka till.

Anf. 205 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag hoppas Karin Ahrland också uppskattat det breda, innehållsrika och kraftfulla program som socialdemokraterna har för att bekämpa narkotikamissbruket.

Anf. 206 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Jag har uppskattat mycket i det programmet, men jag har ändå konstaterat att det alldeles uppenbarligen icke varit tillräckligt. Det är icke rent hus med knarket i landet ännu, herr talman.

Överläggningen var härmed avslutad.

49 § Svar på fråga 1988/89:204 om ökat integritetsskydd i vissa fall

Anf. 207 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Bo Hammar har frågat mig om jag avser att förelägga riksdagen förslag till lagstiftning för att ge den personliga integriteten ett bättre skydd i det fall de pressetiska reglerna liberaliseras.

Massmedierna har sin frihet. Det betyder bl.a. att också sådant som är känsligt för den personliga integriteten kan publiceras. Pressens etiska regler anger emellertid vissa gränser för vad som bör publiceras. Hur dessa regler skall vara utformade är inte en sak för statsmakterna att avgöra. De pressetiska reglerna är pressens egna normer till vägledning i publiceringsfrågor och inte några juridiskt bindande rättsregler.

Frågan om det behövs lagändringar kan däremot självfallet påverkas av vilken pressetisk nivå som faktiskt upprätthålls. Saken var aktuell senast i riksdagen våren 1988. Det uttalades då att det var angeläget att regeringen noggrant följer utvecklingen. I nuvarande läge finns dock, som jag ser det, inte tillräckliga skäl att överväga några ändringar i lagstiftningen.

Anf. 208 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min fråga. Jag har ställt frågan inte därför att jag önskar en ny lagstiftning för att skydda den personliga integriteten utan därför att jag hoppas vi skall *slippa* sådana nya lagar. Men som gammal journalist oroas jag över att traditionella pressetiska regler sätts på undantag.

Under den gångna sommaren har många tidningar slagit rekord i fråga om lösnummerupplagor. Det hade varit trevligt om det inte skett till priset av allvarliga kränkningar av pressetiken. I åtminstone ett fall bidrog vissa tidningar till att piska upp lynchstämningar genom namn- och bildpublicering på några ungdomar som, vid det laget alltjämt på osäkra grunder, var misstänkta för extremt grov brottslighet.

Min uppfattning är att makthavare och ansvariga inom politik, organisations- och näringsliv skall utsättas för närgående granskning i fråga om allt som har relevans för deras makt- eller ämbetsutövning. Här brister ofta den undersökande journalistiken. Däremot måste vi värna om privatlivets helgd och den enskilda människans integritet.

Den ordning som vi har i Sverige med en liberal tryckfrihetslagstiftning kombinerad med pressens egna spelregler är, som också Laila Freivalds säger, mycket bra. Jag vet att den uppfattningen delas av journalisternas egen organisation. Men jag oroas över att man nu har planer på att uppluckra de pressetiska spelreglerna. Hittills har jag bestämt kämpat mot alla propåer om lagstiftning på det här området. Men tidningsutgivarna bör ändå vara medvetna om att upprepade allvarliga kränkningar av den personliga integriteten kan komma att tvinga fram sådan lagstiftning. Har jag uppfattat justitieministern rätt, att vi är överens på den punkten?

Anf. 209 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag är överens med Bo Hammar i frågan om att det är viktigt att den pressfrihet vi har också innebär att man respekterar enskilda individers personliga integritet.

Jag är också överens med Bo Hammar i förhoppningen att vi inte skall behöva någon restriktivare lag på detta område.

Men dess värre, vill jag säga, att de händelser som inträffar då och då som innebär övertramp av de etiska reglerna för pressen, får vi alltid räkna med kommer att inträffa oberoende av om vi har en strängare lag eller inte.

Anf. 210 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag tror också att vi får räkna med olika övertramp, och jag menar att man skall vara mycket försiktig att ta till lagstiftning. Enskilda övertramp skall inte föranleda lagstiftning. Vad jag hänvisar till och syftar på är det fallet att vi får systematiska kränkningar av den personliga integriteten

och att vi får helt nya pressetiska regler. Detta är en fråga som oroar inte minst stora delar av den seriösa journalistkåren i Sverige. Man talar om namnpublicering som vår tids moderna variant av skampålen.

Men jag tror inte vi behöver fortsätta debatten. Jag är glad att vi är överens i dessa frågor, och jag hoppas att man inom Tidningsutgivareföreningen kommer att ta del av den debatt justitieministern och jag fört i denna fråga.

Överläggningen var härmed avslutad.

50 § Svar på fråga 1988/89:205 om åtgärder för att skydda lokal fackförenings egendom

Anf. 211 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Viola Claesson har mot bakgrund av ett enskilt fall frågat mig vad regeringen tänker göra för att förhindra att Volvo och andra företag tar lagen i egna händer.

Eftersom Viola Claesson riktat frågan till mig begränsar jag mig till de straffrättsliga aspekterna. Enligt vad jag inhämtat har den aktuella händelsen polisanmälts och är för närvarande under utredning av åklagare. Det finns inte nu något underlag för en bedömning av om lagstiftningen har några brister och om det finns anledning att överväga någon ändring av de straffrättsliga reglerna.

Anf. 212 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Först ber jag att få tacka för svaret. Men det innehöll inte särskilt mycket. Jag vill ändå säga följande:

Först efter lång kamp fick arbetarna i vårt land vissa fackliga rättigheter och också andra rättigheter. Men om ett företag som Volvo kan ta lagen i egna händer sätts ju rättigheterna ur spel. Det måste finnas gränser för koncernens makalösa makt. Alla har inte råd att ratta en Volvo, men Volvo tycks ratta hela Sverige.

Har vår nya justitieminister någon gång sett hur det går till vid t.ex. slutmonteringen på Torslandaverken i Göteborg? Om inte så rekommenderar jag ett besök – helst utanför chefernas regisserade högtidligheter och "Blå Tåg"-resor.

Det märkliga är inte den enormt höga omsättningen på personal, men det är en skandal att företag får fortsätta produktionen i sådana arbetsmiljöer – och så klagar man dessutom över bristen på arbetskraft!

Den videofilm som några anställda arbetare gjorde kom till för att visa att företaget bryter mot arbetsmiljöreglerna. Filmen beslagtogs av Volvos egen säpo, som bröt sig in i fackets lokal, varpå de som bestulits får besked om att de får sparken från jobbet. En sådan maktutövning kan inte få sättas i system. Därför angår denna fråga både hela fackföreningsrörelsen och den lagstiftande församlingen.

Jag vill ställa en fråga till Laila Freivalds. Föreningsrätten är ju grundlags-skyddad. En lokal där facket förvarar handlingar borde då anses som fredad för intrång från motparten. Är det också justitieministerns mening?

Anf. 213 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Jag vill säga till Viola Claesson att Volvo naturligtvis inte kan ta lagen i egna händer utan rättsliga konsekvenser. Jag är helt övertygad om att lagstiftning och rättssystem i detta fall kommer att visa sig fungera på avsett sätt.

I mitt svar antyder jag att det finns andra aspekter på detta än de straffrättsliga. Det finns också arbetsrättslig lagstiftning som är av intresse. Jag är övertygad om att även den kommer att visa sig fungera på avsett sätt.

Anf. 214 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Detta är att tämligen neutralt kommentera det hela och avvakta det som komma skall. En av juristerna på LO har uttalat att han inte har sett metoder av detta slag användas sedan 1920-talet. Det vore därför intressant att höra vad justitieministern anser om det som skett. Det är också en principiell fråga. Det är ofta så här i riksdagen, att vi utifrån en enstaka händelse ställer en fråga som gäller saken i princip och som också berör många människor i landet.

Vilken är justitieministerns bedömning av tillvägagångssättet, inte bara detta att man tar lagen i egna händer, utan att man bryter sig in i en lokal där Volvos motpart, dvs. fackföreningen, hade denna videofilm men även annat viktigt material som handlade om de egna arbetskamraterna och som fackföreningen inte ville sprida?

Anf. 215 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! På Viola Claessons fråga kan jag givetvis bara svara att jag anser att var och en, individ som företag, skall följa lagen.

Anf. 216 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Strax efter den händelse på Volvo som jag har utgått från när jag ställde en principiell fråga till justitieministern ryckte en av cheferna direkt ut och berömde den vaktstyrka som gjort intrånget i fackföreningslokalen för ett exemplariskt uppträdande. Detta har upprört många människor i vårt land. Det har naturligtvis upprört många på Volvo, där en namnsamling också har startats till förmån för de två arbetarna som blev varslade om uppsägning. Litet senare, när det blivit mycket rabalder om detta i Sverige, framträder en annan Volvochef inför massmedia och säger: Det är möjligt att vi har handlagt detta felaktigt. Vi saknar rutiner för att hantera sådana här saker. Det kan förstås ses som en snygg reträtt. Samtidigt har man verkställt dessa uppsägningar av två arbetare – utan tvivel en bestraffningsåtgärd. Det mesta tyder just nu på att Volvo, trots detta polerade uttalande från en ny chef, tänker ta risken att fallen drivs till arbetsdomstolen. Därefter kan Volvo med hjälp av § 39 köpa sig fritt från en dom. Jag vet att detta inte är Laila Freivalds bord. Jag återkommer till frågan om § 39.

Min fråga kvarstår: Har inte justitieministern någonting att säga om själva agerandet i stället för att avvakta tills vissa instanser har sagt sitt?

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 217 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! Sinikka Bohlin har frågat mig om jag är beredd att medverka till att kriminalvårdens nya linjeorganisation formas enligt vissa utredningsdirektiv och följer regionalpolitiska målsättningar.

Som Sinikka Bohlin säger i sin fråga uppdrog regeringen i oktober 1985 åt kriminalvårdsstyrelsen att utreda möjligheterna till decentralisering inom kriminalvårdsverket.

Enligt riktlinjerna för utredningsarbetet borde utgångspunkten för arbetet vara att decentralisering av olika beslut skall ske, om det inte är sakligt befogat av bl.a. effektivitetsskäl att ha kvar beslutanderätten på kriminalvårdsstyrelsen.

Kriminalvårdsstyrelsen har såvitt jag kan bedöma utfört uppdraget med denna utgångspunkt. Erfarenheterna av den försöksverksamhet som bedrivits har emellertid enligt styrelsen visat att det krävs organisatoriska förändringar för att genomföra en decentralisering. Det är bakgrunden till det förslag till en ny linjeorganisation som kriminalvårdsstyrelsen lämnade till regeringen i september i år.

Det bör tilläggas att kriminalvårdsstyrelsen i augusti i år beslutade att se över även styrelsens organisation. I den översynen skall bl.a. preciseras hur resurserna och ansvaret skall fördelas mellan kriminalvårdsstyrelsen och de regionala och lokala myndigheterna. Avsikten är att förslaget skall redovisas till regeringen i juni 1989.

Enligt min mening bör statsmakternas beslut om en ny linjeorganisation vänta till dess man kan ta ställning till kriminalvårdsstyrelsens förslag som helhet. Självfallet kommer även de regionalpolitiska aspekterna att beaktas när förslaget bereds i regeringsskansliet.

Anf. 218 SINIKKA BOHLIN (s):

Herr talman! Jag vill tacka Laila Freivalds för svaret. Bakgrunden till min fråga är kriminalvårdsstyrelsens förslag till en ny, mer decentraliserad organisation. I förslaget till ny linjeorganisation ingår att sex regioner inrättas, vilket innebär att alla Norrlandslänen bildar en region. Denna region omfattar 54 % av Sveriges yta och ca 15 % av landets befolkning. Jag vill uttrycka starka betänkligheter mot en sådan geografisk modell. Förslaget innebär inte någon förbättring, utan tvärtom. Norrlandsproblemet och det geografiskt stora området i norr blir inte mer lätthanterligt av att man tillför större yta, i detta fall Gävleborgs län.

Enligt det första förslaget skulle Gävleborgs län tillhöra en s.k. mellansvensk region. Länet har redan nu många naturliga beröringspunkter med Mellansverige och färre med Norrland. Den Norrlandsregion man nu talar om blir närmast ohanterlig med tanke på de väldiga avstånden. Personlig kommunikation och kontakter mellan områdeskontoren och olika enheter blir sparsamma. Gästrikland hamnar helt på undantag.

Jag vill ändå tacka för svaret som är skrivet i en positiv anda. Jag har den förhoppningen att Laila Freivalds i den fortsatta hanteringen är beredd att medverka till en bra och genomtänkt linjeorganisation inom kriminalvårds-

Prot. 1988/89:21
10 november 1988

Meddelande om interpellationer

styrelsen och att man då skall ta hänsyn till de utredningsdirektiv som finns beträffande förbättrade kommunikationer, reseförhållanden och service samt även de regionalpolitiska målsättningarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

52 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1988/89:1 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse

53 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:19 om godkännande av 1987 års internationella gummiavtal

1988/89:N3 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:N4 av Nic Grönvall (m)

med anledning av prop. 1988/89:28 om ändring i beskattningen av bingospel

1988/89:Sk5 av Bo Lundgren m.fl. (m)

1988/89:Sk6 av Jan Hyttring (c)

med anledning av prop. 1988/89:35 om godkännande av överenskommelse om upprättande av en nordisk utvecklingsfond för förmånlig kreditgivning till u-länder

1988/89:U2 av Carl Frick (mp)

1988/89:U3 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:U4 av Margaretha af Ugglas m.fl. (m)

1988/89:U5 av Pär Granstedt m.fl. (c)

54 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 10 november

1988/89:59 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner:

Personalen vid Roslagstulls sjukhus har enligt massmedia tillskrivit socialministern angående de HIV-smittade sprutnarkomanernas situation. Vårdresurserna är helt otillräckliga för dessa narkotikaberoende människor, och när de skrivs ut är det oftast direkt till ett liv på gatan. Det säger sig självt att de utgör en stor smittkälla för andra, samtidigt som de själva utsätts för onödigt lidande. Vårdpersonalen anser att det borde finnas små, familjeliknande vårdhem och möjlighet till direkt metadonbehandling för dessa patienter.

I vår nyligen avgivna motion i anledning av propositionen om ny smittskyddslag anförde vi att "staten måste anses ha ett övergripande

ekonomiskt ansvar när mycket farliga, smittsamma sjukdomar uppträder med ett explosivt spridningsförlopp. Det blir då en gemensam, nationell angelägenhet att de bekämpas var de än uppträder i landet. Särskilt utsatta landsting och kommuner måste i en sådan situation kunna göra anspråk på och erhålla ett särskilt, statligt ekonomiskt stöd – –”.

När det gäller de HIV-smittade narkomanerna är uppenbarligen nuvarande vård- och behandlingsresurser helt otillräckliga.

Jag vill i anledning av ovanstående fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser socialministern att vidta för att åstadkomma bättre vårdmöjligheter för HIV-smittade narkomaner som är beroende av tung narkotika?

1988/89:60 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om kontrollen av dentala material, m.m.:

Den 6 november 1986 besvarade socialminister Sigurdson en fråga från undertecknad om vilka åtgärder hon ämnade företa i anledning av rapporten "Kontroll och tillsyn av dentala material". Socialministern svarade då att rapporten remissbehandlats och att socialministern hade för avsikt att inom kort ta ställning till rapporten.

Det har gått två år sedan dess och fortfarande finns ingen produktkontroll och inget biverkningsregister, vilket var ett par av de förslag som framlades i rapporten. Flera av oss riksdagsledamöter har såväl tidigare som senare motionerat i frågan. I motion 1987/88:So466 av undertecknad och Birger Hagård framförde vi bl.a. krav om rapportering rörande biverkningar av material, en produktkontroll samt upprättandet av ett biverkningsregister. Vi föreslog vidare intensifierad forskning och ökat forskningssamarbete mellan medicin och odontologi vad gäller kvicksilvers biologiska och toxikologiska effekter.

Vid den offentliga utfrågningen med socialutskottet den 13 oktober 1988 framkom att socialstyrelsen haft upprepade kontakter med socialdepartementet i frågan. Detta till trots har hittills inga initiativ tagits av regeringen i frågan. Man måste med fog säga att frågan långhalats, trots att socialstyrelsen, den ovan nämnda rapporten samt LEK-utredningen (Lågdos-Effekter av Kvicksilver) kommit med flera konstruktiva förslag.

Helt nyligen har en forskare vid Linköpings universitet slagit larm om att det finns farliga ämnen i rotfyllnadsmaterial, porslinskronor och proteser, t.ex. blymönja, kreosot och fenylkvicksilver. Därvid aktualiseras bl.a. nödvändigheten av ett snabbt införande av biverkningsrapportering – en åtgärd som inte kräver någon riksdagens åtgärd.

Jag vill fråga socialministern:

Ämnar socialministern nu vidta de sedan länge efterlysta åtgärderna för att åstadkomma produktkontroll, biverkningsrapportering och biverkningsregister?

Kommer intensifierad forskning att föreslås?

Vilka övriga åtgärder avser socialministern att vidta?

Prot. 1988/89:21 1988/89:61 av Roy Ottosson (mp) till kommunikationsministern om den s.k.
10 november 1988 Grödingebanan mellan Södertälje och Flemingsberg:

Meddelande om interpellationer

Miljöpartiet de gröna anser att det är utmärkt och nödvändigt att järnvägarna i Sverige moderniseras och byggs ut. Men i ett aktuellt fall, nämligen den s.k. Grödingebanan som planeras mellan Södertälje södra och Flemingsberg, hotas väsentliga naturvärden.

Ärendet är kontroversiellt och har diskuterats i åtskilliga omgångar. Naturvårdsverket påpekar att den planerade sträckningen går rakt igenom ett område av riksintresse för naturvården. Verket förordar i första hand ytterligare spår längs nuvarande sträckning. I andra hand kan de acceptera en sträckning något nordligare än den föreslagna (dock söder om nuvarande sträckning).

Den lokala miljörörelsen har mycket livligt protesterat mot planerna på en Grödingebana, och förespråkar en utbyggnad längs nuvarande sträckning.

Flera sträckningar har prövats, men märkligt nog har inte en utbyggnad längs nuvarande sträckning ännu undersökts. Miljöpartiet de gröna anser att utbyggnaden skall ske längs nuvarande sträckning, och följaktligen kräver vi att detta alternativ undersöks och förbereds på ett seriöst sätt.

I sammanhanget vill vi påpeka att det finns möjligheter att få ner bullernivåerna i t.ex. Rönninge och Tullinge med hjälp av tunnlar eller bullerskydd. Tidsskillnaden mellan de två sträckningarna torde inte vara mer än några minuter (på grund av passagen genom Södertälje). Sträckningen torde inte heller vara den viktigaste "flaskhalsen" för tågtrafiken söderifrån till Stockholm.

Med anledning av vad som ovan anförts vill jag ställa följande frågor till kommunikationsminister Sven Hulterström:

Är regeringen beredd att låta utreda alternativet längs nuvarande sträckning i stället för "Grödingebanan"?

Vilken vikt ger regeringen åt naturvårdsintressena i fråga om "Grödingebanan"? Kan dessa intressen tillåtas ha ett avgörande inflytande?

Anser regeringen att "Grödingebanan" skall byggas?

1988/89:62 av Roy Ottosson (mp) till miljö- och energiministern om miljölagstiftningen:

En av huvudfrågorna i 1988 års valrörelse var miljölagstiftningen. Alla partier syntes ställa sig bakom kravet på en skärpt miljölagstiftning.

De skäl som brukar anföras är bl.a.:

– Nuvarande lagstiftning är alltför splittrad. Lagar och bestämmelser som har med den yttre miljön att göra finns på många olika håll i lagstiftningen. Miljölagstiftningen försvagas genom att vara relativt svårtillgänglig.

– Nuvarande lagstiftning är delvis inkonsekvent. Somliga lagar och bestämmelser är sinsemellan motsägande, eller ställer olika krav på samma sak.

– Nuvarande lagstiftning har luckor och "gummiparagrafer", vilket självfallet inte gynnar miljöintressena. Ett vanligt konstgrepp är förekomsten av skälighetsprinciper – dvs. en viss bestämmelse gäller bara om den kan anses

vara skäligen med hänsyn till andra intressen. Detta är också ett uttryck för ett föråldrat synsätt på miljöpolitiken som ett särintresse.

– Straffpåföljderna vid miljöbrott är otillräckliga. I de få fall där åtal kunnat väckas, och ännu färre fall där miljöboven har fällts, har löjligt låga bötesbelopp utdömts.

– Miljöskyddslagen är en tillståndslag; den reglerar tillståndsgivning för miljöfarliga utsläpp. Det är en lag som tillåter utsläpp snarare än förbjuder dem. Vi är många som vill ha en lag som förbjuder miljöfarliga utsläpp.

Med anledning av detta vill jag ställa följande frågor till miljöminister Birgitta Dahl:

Är regeringen beredd att verka för att en parlamentarisk utredning tillsätts för att genomföra en genomgripande revidering av miljölagstiftningen?

Kommer regeringen att verka för en sammanhållen miljölagstiftning, t.ex. i form av en miljöbalk?

I vilka avseenden avser regeringen att skärpa miljölagstiftningen?

55 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 10 november

1988/89:230 av *Börje Hörnlund* (c) till arbetsmarknadsministern om behandlingen av ansökningar om lokaliseringsstöd:

Enligt pressuppgifter har arbetsmarknadsministern motiverat regeringens avslag på Polar Water AB:s ansökan om lokaliseringsstöd med att företaget skulle komma att få ett omfattande transportstöd om företaget skulle starta sin verksamhet i Kittelfjäll. Enligt min mening har statsrådet inte stöd för sin motivering i de riksdagsbeslut som ligger till grund för regionalpolitiken. Skilda motiv gäller för lokaliseringsstöd och transportstöd, och skilda regler har därefter fastlagts för de två stödformerna. Detta är principiellt viktigt.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern om hon vill medverka till att ansökan om lokaliseringsstöd behandlas separat av regeringen och att en eventuell ansökan om transportstöd därefter prövas på sätt som riksdagen fastlagt.

1988/89:231 av *Sinikka Bohlin* (s) till industriministern om sysselsättningen i Forsbacka:

I dagarna har beskedet att valsverket vid Forsbacka Jernverk skall läggas ned nått de anställda. Valsverket i Forsbacka är den mest lönsamma delen av koncernen varför beslutet om nedläggningen är förvånande och inkonsekvent. Den annonserade nedläggningen drabbar de anställda och samhället hårt och rör ca 150 arbetstillfällen. De anställda har i kontakt med Welbond, valsverkets ägare, framfört kritik och bett om en förklaring till beslutet. Alla

Prot. 1988/89:21 krafter kommer att sättas in för att få Welbond att ompröva beslutet. Vis av
10 november 1988 tidigare erfarenhet vill jag dock fråga:

Meddelande om frågor Är industriministern beredd att medverka till att särskilda insatser görs för att ersätta de arbetstillfällena som går förlorade när valsverket i Forsbacka läggs ned?

56 § Kammaren åtskildes kl. 19.38.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren